

Vilniaus universitetas
Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Indrė Pleskovaitė,
Tarptautinės komunikacijos studijų programos studentė

**ŠALIES ĮVAIZDIS IR EKONOMINĖ EMIGRACIJA:
INFORMAVIMO IR REALYBĖS ATITIKIMAS**

MAGISTRO DARBAS

Mokslinis vadovas: doc. B. Grebliauskienė

Vilnius, 2007

MAGISTRO DARBO LYDRAŠTIS

____Indrės Pleskovaitės_____magistro darbas
(magistranto (-ės) vardas, pavardė)

Tema

____ŠALIES ĮVAIZDIS IR EKONOMINĖ EMIGRACIJA: INFORMAVIMO IR REALYBĖS
ATITIKIMAS_____

parengtas gynimui.

(data) (vadovo parašas)

Darbas įregistruotas _____centre

(data) (administratorės parašas)

Magistro darbą ginti leidžiu:

_____(Centro direktoriaus parašas)_____
(data)

Recenzentu

skiriu:

(data) (direktoriaus parašas)

Darbą recenzavimui gavau:

(data) (recenzento parašas)

PI-52 Pleskovaitė, Indrė

Šalies įvaizdis ir ekonominė emigracija: informavimo ir realybės atitikimas/ Indrė Pleskovaitė; mokslinis vadovas doc. B. Grebliauskienė; Vilniaus universitetas. Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras. – Vilnius, 2007. – [90] lap.: lent. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr. 77–79 (43 pavad.)

UDK 316.3+352.2(=882:410)

Šalies įvaizdis, visuomenės informavimo priemonės, žiniasklaidos įtaka, nuomonės formavimas, migracija, ekonominė emigracija, emigracijos priežastys ir tendencijos.

Darbo *objektai* yra du – tai žiniasklaidos informacija apie ekonominę emigraciją ir ekonominiai emigrantai Londone. Pagrindinis šio darbo *tikslas* yra iširti, kiek žiniasklaidos pateikiama informacija apie ekonominę emigraciją atitinka realybę. Keliami *uždaviniai*: aptarti šalies įvaizdžio sąvoką, kūrimo ypatybes ir svarbą visuomenei; aprašyti žiniasklaidos galią, įtaką ir poveikį visuomenės nuomonei; išanalizuoti pagrindines emigracijos teorijas; atskleisti šiuolaikinės emigracijos iš Lietuvos bruožus; paanalizuoti Lietuvos gyventojų emigracijos mastus ir tendencijas; atlikti kokybinę spaudos ir televizijos, informuojančios apie ekonominius emigrantus iš Lietuvos Didžiojoje Britanijoje analizę; atlikus kokybinį tyrimą išsiaiškinti ekonominių emigrantų Londone gyvenimo realijas.

Praktinėje darbo dalyje išsikeltam tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti buvo atlikti du kokybiniai tyrimai. Pirmojo metu buvo tiriami dviejų Lietuvos dienraščių – „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ straipsniai ir Lietuvos televizijos laidos „Emigrantai“ reportažai lietuvių emigracijos Didžiojoje Britanijoje tematika, pasirodę 2006 metais. Antrasis tyrimas buvo atliktas Londone – parengti 25 bendrųjų gairių interviu su ekonominiais emigrantais, taip pat penki interviu su specialistais-ekspertais.

Šis darbo vertė yra ir mokslinė, ir praktinė. Atliktas kokybinis tyrimas galėtų būti naudingas į emigracijos klausimus besigilinantiesiems ir jos problematiką, o ypač rezultatus nagrinėjantiems tyrėjams. O taip pat šis magistro darbas galėtų būti naudinga medžiaga žiniasklaidos atstovams, taip pat kaip pretekstas visuomeninei diskusijai sukelti.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. ŽINIASKLAIDA – KAIP ŠALIES ĮVAIZDŽIO KŪRĖJA IR VISUOMENĖS NUOMONĖS FORMUOTOJA	8
1.1. Šalies įvaizdis ir jo kūrimas	8
1.1.1. Įvaizdžio sąvoka	9
1.1.2. Šalies įvaizdžio komunikacija	10
1.1.3. Įvaizdžio rinkodara	13
1.2. Žiniasklaidos reikšmė	14
1.3. Žiniasklaidos įtaka ir poveikis visuomenei	16
1.4. Visuomenės pasitikėjimas žiniasklaida	20
1.4.1. Pasitikėjimo žiniasklaida tyrimai Lietuvoje	21
1.4.2. Pasitikėjimo žiniasklaida fenomenas Lietuvoje	22
2. EKONOMINĖ EMIGRACIJA: SĄVOKA IR TENDENCIJOS	25
2.1. Istorinės emigracijos ištakos Lietuvoje	25
2.2. Migracijos procesą aiškinančios teorijos	27
2.3. Ekonominės emigracijos samprata	30
2.4. Ekonominės emigracijos tendencijos Lietuvoje	31
3. KOKYBINIS TYRIMAS: INFORMAVIMAS APIE EKONOMINĘ EMIGRACIJĄ	38
3.1. Informavimas spaudoje	39
3.1.1. Informacijos apie Didžiąją Britaniją apžvalga	39
3.1.2. Ekonominė emigracija spaudoje	40
3.2. Ekonominė emigracija televizijoje	46
4. KOKYBINIS TYRIMAS: EKONOMINIAI EMIGRANTAI LONDONE	51
4.1. Asmeninės ir bendros situacijos Lietuvoje vertinimas bei sprendimas emigruoti	56
4.2. Tikslų šalies įvaizdžio atitikimas	58
4.3. Gyvenimo užsienyje vertinimas ir perspektyvos	63
4.4. Ekonominiai emigrantai Didžiojoje Britanijoje – ekspertų vertinimai	69
4.4.1. Emigracijos vertinimas	69
4.4.2. „Sėkmės“ ir „nesėkmės“ atvejai	71
4.4.3. Kultūrinė adaptacija ir tautiškumo išlaikymas	73
IŠVADOS	75
LITERATŪROS SĄRAŠAS	77
PRIEDAI	80
SUMMARY	90

ĮVADAS

Tema. Emigracija Lietuvoje nėra nauja sąvoka ar reiškinys, tačiau pastarąjį dešimtmetį vyraujanti jos forma (ekonominė emigracija) ir iš šalies dirbti į užsienį išvykstančių asmenų gausa atvėrė naują kelią diskusijoms apie šią problemą. Bandoma nagrinėti emigracijos priežastis, prognozuoti jos pasekmes, kuriamos jau prarastos ir nuolat prarandamos darbo jėgos bei „protų“ susigrąžinimo strategijos.

Reikia pripažinti, kad šiandieninė lietuvių emigracija yra dinamiškas ir įvairialypis moderniosios tarptautinės migracijos procesas, įsiliejantis į pasaulyje vykstantį migrantų srautų judėjimą. Tarptautinė lietuvių migracija – globalioje bendruomenėje pasireiškiančių procesų visumos dalis. Lietuvių emigracijos srautus ir istoriografiją nagrinėjantys ekspertai teigia, kad šiuolaikiniai mūsų šalies piliečių emigracijos ypatumai yra išsiskniję istoriniuose santykiuose ir susiformavę sąveikaujant įvairiems faktoriams: politiniams, demografiniams, socioekonominiams, geografiniams ir kultūriniais.

Tačiau net ir turint omenyje tarptautinį kontekstą ir didžiulius emigracijos srautus visame pasaulyje, ekonominė emigracija iš Lietuvos kelia didelį susirūpinimą. Šios temos aktualumas atsispindi ne tik valdžios atstovų diskusijose, bet ir žiniasklaidoje. Beveik kasdien spaudoje, radijuje, televizijoje ir internete pasirodo straipsniai, reportažai apie ekonominius emigrantus, šia tema daug diskutuojama pokalbių laidose. Tai byloja ne tik apie šios problemos aktualumą, bet ir apie didžiulį visuomenės susidomėjimą. Kaip tik tai ir skatina daugiau ir plačiau panagrinėti žiniasklaidos teikiamą informaciją emigracijos tema ir labiau įsigilinti į ekonominių emigrantų gyvenimo realijas.

Šiame darbe nagrinėjami trys tarpusavyje susiję procesai: šalies įvaizdžio kūrimas, žiniasklaidos gebėjimas formuoti visuomenės nuomonę ir ekonominė emigracija. Žiniasklaidos įtaka ekonominei emigracijai šiame darbe yra hipotetinė prielaida.

Problema. Pateikdama informaciją visuomenei, žiniasklaida formuoja visuomenės nuomonę ne tik apie pačią ekonominę emigraciją, bet ir apie šalį, į kurią emigruojama. Neretai žiniasklaida yra vienintelis informacijos šaltinis šia tema, taigi visuomenė sužino tik tai, ką jai pateikia visuomenės informavimo priemonės. Todėl kyla klausimas, ar apie ekonominę emigraciją informuojama objektyviai ir įvairiapusiškai?

Šio magistro darbo **objektai** yra žiniasklaidos informacija apie ekonominę emigraciją ir ekonominiai emigrantai Londone.

Pagrindinis šio darbo **tikslas** yra iširti, kiek žiniasklaidos pateikiama informacija apie ekonominę emigraciją atitinka realybę.

Uždaviniai:

- Aptarti šalies įvaizdžio sąvoką, kūrimo ypatybes ir svarbą visuomenei;
- Aprašyti žiniasklaidos galią, įtaką ir poveikį visuomenės nuomonei;
- Išanalizuoti pagrindines emigracijos teorijas;
- Atskleisti šiuolaikinės emigracijos iš Lietuvos bruožus;
- Paanalizuoti Lietuvos gyventojų emigracijos mastus ir tendencijas;
- Atlikti kokybinę spaudos ir televizijos, informuojančios apie ekonominius emigrantus iš Lietuvos Didžiojoje Britanijoje analizę;
- Atlikus kokybinį tyrimą išsiaiškinti ekonominių emigrantų Londone gyvenimo realijas.

Hipotezė. Apie ekonominę lietuvių emigraciją į Didžiąją Britaniją žiniasklaida informuoja gana objektyviai, tačiau daugelis svarbių tendencijų lieka nepastebėta ir nepateikiama visuomenei.

Metodai ir tiriamoji medžiaga.

- **Teorinis metodas** – mokslinių bibliografinių šaltinių, straipsnių, dokumentų analizė;
- **Empirinis metodas** – išsikeltam tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti buvo atlikti du kokybiniai tyrimai. Pirmojo metu buvo tiriami dviejų Lietuvos dienraščių – „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ straipsniai ir Lietuvos televizijos laidos „Emigrantai“ reportažai lietuvių emigracijos Didžiojoje Britanijoje tematika, pasirodę 2006 metais. Antrasis tyrimas buvo atliktas Londone – parengti 25 bendrųjų gairių interviu su ekonominiiais emigrantais, taip pat penki interviu su specialistais – ekspertais.

Struktūra. Darbą „Šalies įvaizdis ir ekonominė emigracija“ sudaro tipinės dalys: įvadas, dėstymas ir išvados. Dėstymą sudaro keturios dalys. Dvi skirtos teorinei daliai, likusios – tyrimams.

Pirmajame šio darbo skyriuje nagrinėjama šalies įvaizdžio sąvoka, kūrimo ypatybės, svarba bei poveikio visuomenei ypatybės. Kituose šio skyriaus paragrafuose analizuojamas visuomenės informavimo priemonių gebėjimas formuoti visuomenės nuomonę, o tuo pačiu ir formuoti šalies įvaizdį. Remiantis specialistų vertinimais, plačiau panagrinėjamas pasitikėjimo žiniasklaida fenomenas Lietuvoje.

Antrasis šio darbo skyrius skirtas ekonominei emigracijai apibrėžti, taip pat ją aiškinančioms teorijoms ir ekonominės emigracijos tendencijoms Lietuvoje apibrėžti. Šiame skyriuje gausu statistinių duomenų.

Trečiajame skyriuje pateikiama kokybinio Lietuvos žiniasklaidos tyrimo analizė ir rezultatai.

Ketvirtasis skyrius skirtas kokybiniam ekonominių emigrantų tyrimui, atliktam Londone aprašyti, pateikti pastebėjimus ir remiantis gautais duomenimis padaryti išvadas apie emigracijos priežastis, gyvenimo realijas ir ryškiausias tendencijas.

Darbo vertė. Tiriant Lietuvos emigracijos procesus dažniausiai remiamasi oficialiais statistikos duomenimis ir atliktais kiekybiniais tyrimais. Daugiausia dėmesio skiriama *makro* lygmenyje vykstantiems procesams, taip iš tyrinėjimų lauko eliminuojant *mikro* lygmenį, kurio pagrindinis objektas yra ekonominis emigrantas. Kokybinių metodų panaudojimas emigracijos srautų analizėje dar yra gana retas reiškinys. Todėl šiame darbe, o ypač tyrimo dalyje nagrinėjami klausimai praturtina žinias apie ekonominių emigrantų gyvenimo realijas, o taip pat leidžia pastebėti žiniasklaidos pateikiamos informacijos trūkumus.

1. ŽINIASKLAIDA – KAIP ŠALIES ĮVAIZDŽIO KŪRĖJA IR VISUOMENĖS NUOMONĖS FORMUOTOJA

Šalies įvaizdis kuriamas formuojant visuomenės nuomonę apie tam tikrą šalį. Pasak „Lietuvos įvaizdžio formavimo strategijos“¹ rengėjų, visuomenės nuomonės formuotojai yra: žiniasklaida: tarptautinė, nacionalinė, regioninė; verslo bendruomenė; politikai; akademinė bendruomenė; diplomatinė bendruomenė; tarptautiniai analitikai; tarptautinės ir regioninės politinės organizacijos ir daugelis kitų veikėjų. Žiniasklaidai, neabejotinai, šioje terpėje tenka vienas svarbiausių vaidmenų vien todėl, kad jos auditorija yra labai plati. Su žiniasklaida modernioje visuomenėje siejamas šalies įvaizdžio formavimas, kitimas bei svarstymas.

„Žiniasklaida gyventojų daugumai pristato, kas reikšmingo įvyko, bet taip pat ji pateikia veiksmingą interpretaciją, kaip reikia suprasti tai, kas įvyko“.²

Žiniasklaida kuria įvaizdį (psichologijoje – vaizdinius) ignoruodama atskiras detales, arba konkrečius elementus priskirdama grupei. Dažnai pasitelkiami epitetai ir vaizdiniai atitinka tam tikras auditorijos nuostatas ir lūkesčius. Taip kuriami atskirų žmonių, bendruomenių ar net visuomenės stereotipai, kurie dažnai tapatinami su įvaizdžiu. Šiame magistro darbo skyriuje bus aptarta įvaizdžio sąvoka ir jo kūrimas bei žiniasklaidos funkcijos, reikšmė ir visuomenės informavimo priemonių įtaka visuomenės nuomonei.

1.1. Šalies įvaizdis ir jo kūrimas

Šalies įvaizdis, kaip jį apibrėžia Tarptautinė turizmo organizacija – tai emocijų ir racionalių rodiklių sąjunga, kurią kuria įvairūs šalies požymiai, asmeninė patirtis ir nuogirdos, kurios įtakoja susikuriant galvoje tam tikrą vaizdą. Šie faktoriai lemia tai, kad įvardijus kokią nors šalį, žmogaus mintyse atgimsta visa virtinė su ja susijusių dalykų.³

¹ Ši strategija – tai ilgalaikis koordinuojamas vientisas šalies įvaizdžio formavimas vidaus ir užsienio tikslinėms grupėms. Nuoseklus strategijos įgyvendinimas, pasak jos rengėjų, padės siekti valstybės ilgalaikės raidos tikslų bei užsienio politikos prioritetų, didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti nacionalinį identitetą, skatinti gyventojų lojalumą šaliai ir diegti europietiškas vertybes. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/1_Ivaizdzio%20projektas.pdf

² Dobryninas, A. *Nepilnamečių justicija Lietuvos žiniasklaidoje*, 2000, p. 7.

³ *Маркетинг территорий: маркетинг страны*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.marketing.spb.ru/lib-special/regions/territory/2.htm>

1.1.1. Įvaizdžio sąvoka

Prieš pradėdant plėtoti šalies įvaizdžio sąvoką, derėtų aptarti skirtingų autorių pateikiamus įvaizdžio apibrėžimus ir jį sudarančius bei su juo susijusius elementus. **Įvaizdis** (iš anglų k.) – tai paveikslas, vaizdas, atspindys, vaizdinys, parodymas, panašumas, pavidalas. Konkrečiau įvaizdis – tai tikslingai sukurta arba stichiškai atsiradusi forma, kuri atspindi tam tikrą objektą žmonių sąmonėje.⁴

Pasak R. Gudausko, **įvaizdis** – tai tikslingai sukurta arba stichiškai atsiradusi forma, kuri atspindi tam tikrą objektą žmonių sąmonėje. Paprastai įvaizdis kuriamas pagal požymius, kurie būdingi konkrečiam reiškiniui. Šie požymiai gali egzistuoti objektyviai arba būti paprasčiausiai sukurti, iškreipiantys realybę.⁵

L. Donskis teigia, kad **įvaizdis** yra struktūra, kuri sutvarko ir reikiama linkme siunčia žinią, kurios nuolat laukia asmens, garsenybės ar kt. informacija gyvenantys ir ją vartojantys žmonės.⁶

Įvaizdis yra dinamiškas reiškinys, kuris kinta priklausomai nuo objekto arba žmonių grupės sąmonės pokyčių. Bet kokios išvados, pasak R. Gudausko, apie galimą įvaizdį yra sąlyginės, nevienareikšmės ir rizikingos. Patikimiausia kalbėti apie įvaizdį, kurį turi dauguma žmonių. Įvaizdžio dinamiškumas atsiskleidžia ne tik per persitvarkančius jo atributus, kitimą priklausomai nuo pokyčių pačiame nešiklyje arba žmonių grupės sąmonėje. Įvaizdžio aktyvumą taip pat galima vertinti pagal jo gebėjimą paveikti tiek atskirų žmonių, tiek tikslinių gyventojų grupių sąmonę, emocijas, veiklą ir poelgius. To pasekmė – žmonės, įtakojami pasąmonėje susikurtų vaizdinių perka tam tikrus daiktus, keliauja, emigruoja į konkrečias šalis ir t.t. Pavyzdžių yra daug, nes daug yra įvaizdžių – nuo žmonių, organizacijų, prekių iki šalies įvaizdžio.

Iš įvaizdžio statiškų bruožų išskiriamas gebėjimas kurti skirtingus atributus – visuomenėje visada būna įvairių grupių atstovų, kurių charakteristikos gali būti labai skirtingos. Todėl vienas ir tas pats objektas gali turėti labai skirtingus įvaizdžius.

Turint omenyje įvaizdžio aktyvumą ir gebėjimą veikti ir pavienių žmonių, ir grupių sąmonę, emocijas ir veiklą, daromos logiškos išvados ir tarptautinėje praktikoje asmenybės, organizacijos ar valstybės įvaizdžio kūrimas yra vienas strateginio valdymo tikslų. Įvaizdis kuriamas pasitelkiant modernius komunikacijos ir informacijos mokslų metodus.

Paprastai įvaizdis aprėpia tokius savarankiškus požymius – atributus, kurie būdingi konkrečiam objektui. Šie požymiai gali egzistuoti objektyviai arba juos objektui gali priskirti žmonės. Pavyzdžiui, žmonės gali manyti, kad objektas yra patikimas, tačiau iš tiesų jis toks nėra. Kadangi įvaizdis yra

⁴ Čekauskienė, M. *Reklama ir firmos įvaizdis*, 1997, p.51

⁵ *Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmetis: įvaizdžio programos metmenys* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/98/7/07gudaus.html>

⁶ Donskis, L., *Be pykčio: vienerių metų žemėlapis*, 2006, p. 55

adekvatus savo nešikliui ir turi jo svarbiausių bruožų, jis išskiria objektą – nešiklį iš kitų panašių objektų, pabrėžia jo ypatybes, specifiką.

Neturėjimas sąmoningai suprojektuoto įvaizdžio dar nereiškia, kad jo nėra. Susidurdami su objektu, žmonės savo mintyse susikuria tam tikrą vaizdą. Neįmanoma išvengti išpūdžio poveikio, kuris formuojasi dėl pirminio kontakto su organizacijos atstovais, akcininkais arba dėl organizacijos teikiamos reklamos pobūdžio bei stiliaus. Tačiau vienais atvejais šis išpūdis susidaro dėl organizacijos aktyvios veiklos bei kontrolės, o kitais – spontaniškai. Pastaruoju atveju rezultato nuspėti dažniausiai neįmanoma, ir jis visiškai neprognozuojamas. Netgi neturėdamas jokios informacijos apie organizaciją, žmogus gali susikurti pasąmonėje asmeninį subjektyvų išpūdį apie ją kaip apie didelę ar mažą, šiuolaikišką ar konservatyvią, solidžią ar abejotina.⁷

Paprastai supratimas, kaip reikia kurti įvaizdį, susiaurinamas iki dviejų tikslų:

- Įvaizdis turi būti;
- Įvaizdis turi būti geras.

Įvaizdis taip pat turi būti aiškus ir konkretus. Jame pateiktos savybės turi būti gerai apgalvotos, suprantamos. Įvaizdis turi būti paprastesnis už patį objektą, kurį jis pristato. Be to, įvaizdis turi būti neišbaigtas. Jo vieta turi būti tarp vaizduotės ir jausmų, tarp pageidaujamo ir realaus.

1.1.2. Šalies įvaizdžio komunikacija

„Lietuvos įvaizdžio formavimo strategijos“ projekte⁸ teigiama, kad valstybės įvaizdžio formavimas ir palaikymas, reputacijos stiprinimas ir aktyvi rinkodara yra modernios valstybės būtina strateginių permainų bei strateginės kompetencijos sąlyga. Įvaizdžio formavimas – tai nacionalinės politikos dalis, viena iš priemonių, įgyvendinant valstybės viziją. Stiprus teigiamas įvaizdis valstybei padeda įgyti kitų valstybių palankumą ir daryti didesnę įtaką tarptautinei bendrijai, siekiant savo interesų. Teigiamas įvaizdis sukuria pridėtinę vertę šalies produktams, paslaugoms, žmonėms, verslo aplinkai, suteikia strateginį pranašumą stiprėjant pasaulinei šalių konkurencijai, daro įtaką ir nacionalinio identiteto raidai – padeda diegti naujas, pozityvias vertybes, deda pagrindus pažangesnei ir patrauklesnei tikrovei. Menkas šalies žinomumas tarptautinėje visuomenėje lemia mažą užsienio valstybių susidomėjimą šalimi, silpnina šalies galimybę konkuruoti tarptautiniu mastu. Todėl plačiaja prasme įvaizdis yra šalies identiteto, išlikimo klausimas. Valstybė turi pranešti vidaus ir užsienio visuomenei apie esminius valstybės pasiekimus ir pranašumus. Efektyviai funkcionuojant

⁷Organizacijos įvaizdžio kūrimas: apibendrinamojo modelio link [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/22/str11.html>

⁸Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija. [interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/1_Ivaizdzio%20projektas.pdf

informavimo ir komunikacijos valdymo struktūrai valstybė apie šalies unikalumą, išskirtinumą, teigiamus pokyčius praneša iš karto, kai tik imasi arba ketina imtis priemonių, sudarančių sąlygas pokyčiams bei ypatingų galimybių formavimui. Pranešusi apie pokyčius, valstybė išpareigoja įgyvendinti skelbiamus veiksmus, iniciatyvas ar programas.

Dažniausiai šalys stengiasi formuoti objektyvų įvaizdį, jos pasauliui pateikia savo kultūros, ekonomikos bei politikos vertybes. Taip siekiama išitvirtinti tarptautinėje bendrijoje, sulaukti pripažinimo, pritarimo ar paramos. Šalis taip pat gali būti identifikuojama pagal geografines savybes, klimata, ir t.t. Neretai prie šalies įvaizdžio kūrimo prisideda šalyje gyvenantys žmonės, jų gyvenimo būdas. Taip pat ir iškilios, žymios šalies asmenybės, garsinančios šalies vardą už jos ribų. Taigi kurti šalies įvaizdį reikia labai atsargiai, nes tarptautinės valstybės pozicijos, visuomenė ir jos vertybės yra tas pamatas, ant kurio formuojasi palankios arba priešiškos ilgalaikės nuostatos. O jei sudaromas blogas įspūdis, jis nėra lengvai pakeičiamas. Šaliai ypač svarbu išsaugoti ir puoselėti savo išskirtinumą – tradicijas, kultūrą, o pasauliui atsiskleisti kaip moderniai.

Šalies įvaizdžio svarbą įrodo ir pastaruosius dešimtmečius (Lietuvos atveju – nuo Nepriklausomybės pradžios – pastaruosius septyniolika metų) vykstanti kova ne tik tarp prekių ir įmonių, bet ir tarp prekių, įmonių bei šalių, kuriose jos veikia, įvaizdžių. Formuoti įvaizdį – tai išsiskirti iš kitų (žmonės sąmoningai domisi tomis savybėmis, kurios rodo individualumą), pasiekti, kad apie šalį žinotų kuo daugiau, įgyti reputaciją.

Kurdami savo šalies įvaizdį, šalies vadovai nori, kad jis būtų teigiamas, palankus. Formuojant tokį įvaizdį svarbu atsižvelgti į tam tikras charakteristikas:

- Adekvatumą – kuriamas įvaizdis turi atitikti visa tai, kas iš tikrųjų egzistuoja;
- Aiškiai išreikštą ir apibrėžtą neatitikimo laipsnį;
- Originalumą – įvaizdis turi būti lengvai atpažįstamas ir lengvai įsimenamas;
- Plastiškumą – įvaizdis vartotojų pasaulėžiūroje turi būti nekintamai atpažįstamas; kartu įvaizdis turi būti objektyviai modifikuotas, reaguoti į besikeičiančius ekonominius ir psichologinius reikalavimus, madas, socialines sąlygas;
- Adreso tikslumą – įvaizdis turi turėti tikslų adresą, t.y. pritraukti tam tikrus rinkos segmentus, vartotojų grupes.

Šalies įvaizdžio kūrimą ir populiarinimą galima prilyginti reklamai. B. Čereška teigia, kad reklama yra dėmesio atkreipimas įvairiausiais būdais, turint tikslą pranešti ką nors: apie prekes, renginius, paslaugas.⁹

Kuriant šalies įvaizdį, svarbiausias tikslas yra pranešti apie šalį, ją populiarinti pasaulyje. Beje, skleidžiant žinią apie šalį, ne tik paskleidžiama informacija, bet ir formuojama nuomonė. Kaip ir

⁹ Čereška, B., Jokubauskas, D., *Reklama: teorija ir praktika*, 2004, p. 14

reklamoje (išskyrus paslėptą reklamą), taip ir šalies įvaizdžio kūrime užsakovas yra aiškus ir žinomas. Šalies įvaizdis taip pat, kaip ir reklama – viena iš komunikacijos formų. O įvaizdžio idėjoms įgyvendinti pasitelkiamos pažangiausios komunikacijos technologijos, jį kuria įvairiausių profesijų atstovai.

B. Čereškos išdėstyta reklamos komunikacijos apibūdinimą galima pritaikyti įvaizdžio komunikacijai. Įvaizdžio komunikaciją galima pavadinti socialinės komunikacijos rūšimi, nes šalies įvaizdis be visuomenės neišivaizduojamas. Pagrindinės komunikacijos funkcijos yra: informacijos perdavimas; gebėjimas išreikšti net ir informacijos prasmę, bet ir ją įvertinti; sugebėjimas perduoti komunikacinę nuostatą, darančią įtaką gavėjui.

Pagal šiuos principus galima įvardyti ir pagrindinius įvaizdžio komunikacijos elementus:

- komunikacijos kanalą (jis jungia visus komunikacijos proceso dalyvius ir informacijos skleidėjus nuo siunčiamo signalo pradžios iki pat gavėjo);
- užsakovą – tai žinutės iniciatorius, kitaip tariant, valstybė ir jos pasitelktos organizacijos, kuriančios šalies įvaizdį;
- pačią žinutę ar žinučių visumą – tekstą, vaizdą, žodį, simbolį ir t.t., kuris tiesiogiai, informatyviai, emocionaliai veikia žinutės skaitytoją;
- įvaizdžio skaitytoją – auditoriją, kuriai skiriamos žinutės.

Tikslinė auditorija – tai panašių poreikių turinti grupė, į kurią orientuojasi reklamos užsakovas, siųsdamas reklaminę žinutę. Efektyvios komunikacijos formavimui reklamos žinutės siuntėjas iš pradžių turi aiškiai apibrėžti jos tikslus, teisingai nustatyti tikslinę auditoriją ir išsiaiškinti norimą pasiekti atsakomąją reakciją. Apibrėžiant tikslinę auditoriją, labai svarbu nustatyti ne tik tai, kas priima sprendimus, bet ir tai, kas tiems sprendimams daro įtaką.

Tačiau ne visada reikiama žinutė pasiekia tą auditoriją, kuriai ji skirta, arba auditorija ne taip supranta, kaip turėtų suprasti. Tokie nesusipratimai vadinami trukdžiais, filtrais, barjeriais arba reklaminiu triukšmu. Tai įvaizdžio komunikacijos elementai, kurie neplanuotai įsiterpia iš išorinės aplinkos ir iškreipia siuntėjo reklamos žinutės prasmę arba visiškai ją užblokuoja.

- Fiziniai trukdžiai yra tuomet, kai viena informacija „užslenka“ ant kitos ;
- Psichologiniai trukdžiai yra tuomet, kai žmonės, dalyvaujantys komunikacijos procese, skirtingai suvokia realią aplinką. Tie patys signalai skirtingiems žmonėms gali sukelti skirtingas emocijas. Jie gali paveikti tam tikras žmonių moralines (religines, nacionalines, politines ir kt.) vertybes.

- Semantiniai trukdžiai kyla dėl kai kurių sąvokų, kurias reklamos gavėjai per daug laisvai interpretuoja, daugiareikšmiškumo. Todėl žinutėse reikėtų vengti neapibrėžtumo ir daugiareikšmiškumo.¹⁰

Labai svarbu nustatyti šalies poziciją. Tai yra prekės, paslaugos, idėjos ar įmonės įvaizdžio kūrimas vartotojo sąmonėje ir išskyrimas iš konkurentų. Vartotojų sąmonėje ilgiau išlieka tie, kurie pasižymi išskirtinėmis savybėmis arba ypatinga kokybe., t.y. jos vartotojų sąmonėje užima tam tikrą poziciją pagal tam tikrus požymius kitų prekių ar paslaugų atžvilgiu. Todėl prekių ir paslaugų teikėjai, kad būtų išryškintos tos vartotojus dominančios pozicijos, kurios dar neužimtos, ir atsižvelgdami į tai turi gaminti prekes arba kurti paslaugas. Tas pozicijas galima pažinti ir pritaikyti keliais būdais: pagal vartojimo naudingumą; pagal rinkas ir kt. požymius.

1.1.3. Įvaizdžio rinkodara

Įvaizdžio rinkodara – tai vardo, reputacijos populiarinimas, kuris visuomenę priveda prie žinojimo apie šalį ir gali garantuoti gerą padėtį tarp kitų šalių. Neretai pasauliniu mastu svarstoma, ar tas, kuris kuria labai teigiamą savo įvaizdį, nėra įtartinas ir ar iš tiesų jo įvaizdis nėra vienas iš prasčiausiųjų. Daugelį metų rinkodaros specialistai ieško teisingų raktų, kaip sukurti gerą įvaizdžio planą ir kaip būtų galima atrinkti duris į sėkmę. Gero įvaizdžio sukūrimas – tai dar ne viskas. Reikia jį palaikyti, apsidrausti. Kitaip tariant, savo idėjas reikia nuolat paremti.

Jau seniai nustatyta, kad jei du žmonės dalyvauja įvykyje ir apie jį papasakoja kitiems, šie pasakojimai skiriasi. Maža to, trečiųjų asmenų supratimas apie papasakotą įvykį dar labiau skiriasi nuo tiesos, o jei ir jie ima pasakoti – tikrovė labai transformuojasi. Žmonių supratimas susideda iš to, ką jie supranta arba mano suprantantys. Taigi kalbant apie įvaizdžio marketingą, neišvengiamai tenka kalbėti ir apie žmogiškąjį faktorių.

Rinkodaros konsultantai A. Ries ir J. Trout tvirtina: „Nėra geriausių produktų. Viskas, kas egzistuoja rinkodaros pasaulyje, yra supratimas auditorijos galvoje. Supratimas arba suvokimas yra realybė, o visa kita – iliuzija“.¹¹

Be to, prieš pateikiant savo įvaizdį, reikia tą įvaizdį turėti. Reikia pakreipti įvaizdį tinkama linkme ir leisti pasauliui sužinoti apie jus, duoti jiems tai, kas juos galėtų sudominti. **Įvaizdis** – tai žmonių suvokimo atspindys. Jei žmonės sužino, suvokia taip, kaip nori įvaizdžio kūrėjai, reikia ir toliau teikti informaciją – tokią, kokią ją priims. Svarbiausia – įvaizdžio vertė neturi būti perdėta.

¹⁰ Čereška, B., Jokubauskas, D., *Reklama: teorija ir praktika*, 2004, p. 66

¹¹ Marconi, J., *Image Marketing*, 1996, p.5

Šalies rinkodara nesusijusi su šalies sienų keitimu. Svarbiausi aspektai šalies rinkodaroje – tikslingas formavimas, pozityvus vystymas ir įvaizdžio kūrimas. O šalies įvaizdis susideda iš keleto lygių: buitinio, socialinio – ekonominio, dalykinio, finansinio etc.¹²

Savo knygoje „Viešoji nuomonė“ („*Public Opinion*“), Walteris Lippmannas rašė: „Žmogus mokosi savo mintimis matyti tą pasaulio dalį, kurios jis niekada negalės pamatyti – paliesti, užuosti, išgirsti ar prisiminti. Palaipsniui, jis savo galvoje susikuria patikimą paveikslą apie nepasiekiamą pasaulį“.

Paveikslą apie svajonių šalis kuria masinės komunikacijos priemonės – su tuo sutinka daugelis rinkodaros, komunikacijos specialistų. Žiniasklaidos dėka daugelio žmonių pašamonėje yra sukurti požiūriai: Amerika – pati turtingiausia ir galingiausia, Europa – taip pat pakankamai turtinga, tačiau pastaruoju metu įklimpusi savo problemose ir bandanti ieškoti savojo naujojo kelio ir atsiriboti nuo JAV, Kinija – daugiausia gyventojų turinti, sparčiai dinamiškai besivystanti valstybė, Afrika – nuskurdęs ir nuolat badaujantis regionas, AIDS židiny. O Rusija pastaruoju metu asocijuojasi su mafijos ir korupcijos šalimi.¹³

Žiniasklaidos priemonės, turėdamos galingą ginklą – informaciją ir didžiulę auditoriją gali ne tik perteikti įvaizdžius, bet ir formuoti nuomones, stereotipus. Apie tai plačiau bus kalbama kitame šio darbo paragrafe.

1.2. Žiniasklaidos reikšmė

Masinė komunikacija yra realizuojama specifinių institucijų – masinės komunikacijos priemonių. Tačiau pasak Vilijos Gudonienės, viešajame Lietuvos diskurse labiau paplitusi visuomenės informavimo priemonių¹⁴ (toliau – VIP) ar žiniasklaidos sąvoka kiek susiaurina masinės komunikacijos sampratą, tačiau ji patogi vartoti. Todėl šiame darbe visuomenės informavimo priemonės, žiniasklaida ir masinės komunikacijos priemonės traktuojamos kaip sinonimai.

Žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis 2003-2004 metų analitinėje apžvalgoje teigia, kad žiniasklaida ir žurnalistai informuoja, analizuoja ir apibendrina, o kartais ir provokuoja įvykius. „Lietuvos visuomenė šiandien pasidalijusi į sluoksnius, grupes pagal poreikius, politines pažiūras bei interesus ne vien dėl objektyvių priežasčių: mes skiriamės ir tuo, kokius laikraščius skaitome, kokias televizijos laidas žiūrime, kokių radijo programų klausomės, kaip naršome po internetą, kaip panaudojame naujusias visuomenės informavimo technologijas saviraiškai. Skirtingi esame savo

¹² Маркетинг территорий: маркетинг страны [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.marketing.spb.ru/lib-special/regions/territory/2.htm>

¹³ „Baltijos tigrai ir kita egzotika“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030926/liet_01.html

¹⁴ Žurnalistikos enciklopedijoje pateikiamas visuomenės informavimo priemonių apibrėžimas: tai knyga, laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitoks leidinys, televizijos, radijo programa, kino ar kita vaizdo studijos produkcija, informacijos agentūros pranešimas, elektroninėmis priemonėmis platinamas pranešimas. [...] *Žurnalistikos enciklopedija*, 1997, p. 567

pasirinkimu – kaip sugebame atrinkti informaciją, skiriamės savo brandumu – sugebėjimu kritiškai vertinti bei apmąstyti informaciją.“¹⁵

Neabejotinai svarbiausia žiniasklaidos funkcija yra informuoti, tačiau ši priederminė funkcija transformuojasi, prasiplečia ir taip tik dar labiau sustiprina masinės komunikacijos priemonių galią. Kad būtų galima toliau nagrinėti visuomenės informavimo priemonių galią ir reikšmę, iš pradžių derėtų aptarti informuojamosios pusės, t.y. auditorijos lūkesčius ir norus, kurie sąlygoja žiniasklaidos veikimą ir jo principus.

Viena iš auditorijos poreikių tenkinimo teorijų vadinama naudos ir atlygio teorija.¹⁶ Šios teorijos atstovai įsitikinę, kad auditorija turi daugybę skirtingų poreikių ir siekia juos tenkinti masinės komunikacijos priemonėmis. Jie daro prielaidą, kad auditorija yra bent jau tiek pat aktyvi kiek siuntėjas¹⁷. Mokslininkai išskiria skirtingas atlygio kategorijas, tačiau pagrindinės keturios, su kuriomis sutinka daugelis tyrėjų, galėtų būti šios¹⁸:

- Pramoga (bėgimas nuo kasdienybės, bėgimas nuo problemų, emocinis atsipalaidavimas);
- Asmeniniai santykiai (bendravimas, socialinis naudingumas);
- Asmeninis identitetas (asmeninis sugretinimas, tikrovės tyrimas, vertybių stiprinimas);
- Stebėjimas.

Tuo tarpu V. Gudonienė nurodo šiuos masinės komunikacijos priemonių auditorijos motyvus ir pasitenkinimą:

- Gauti informacijos ar patarimą;
- Saugumo jausmas;
- Pažinti visuomenę ir pasaulį;
- Rasti paramą savo vertybėms;
- Susivokti savo gyvenime;
- Patirti atjautą kitų problemoms;
- Turėti pagrindą socialiniams kontaktams;
- Turėti pakaitalą socialiniams kontaktams;
- Bendrumo jausmas su kitais;
- Pabėgti nuo savų problemų;
- Patekti į vaizduotės pasaulį;

¹⁵Demokratinės visuomenės informavimo kultūros plėtros gairės.[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/QOT74DC6T5.DOC>

¹⁶ Šia teorija, kurią pirmą kartą, tirdamas auditorijos pasirinkimą, kokių radijo stočių klausytis, 1944 metais panaudojo H. Herzogas.

¹⁷ Įvadas į komunikacijos studijas, Fiske, J., 1998, p. 173

¹⁸ Ten pat., p. 176-177

- Užpildyti laiką;
- Patirti emocijų;
- Užtikrinti dienos rutiną.

Žiniasklaidos priemonės skleidžia žinias, įprasminančias visuomenės narių patirtį apie juos supantį socialinį pasaulį, padedančias susiorientuoti ateities tendencijose. Tokios žinutės praplečia socialinės aplinkos suvokimą, o žiniasklaida, įsiterpdama tarp visuomenės narių ir tiesioginei patirčiai neprieinamo pasaulio, nutiesia komunikacijas tarp įvairių visuomenės institucijų ir individų, palaiko kultūrinį visuomenės bendrumą.

D. McQuailas masinių komunikacijų ir jas realizuojančių masinių komunikacijos priemonių reikšmingumą aiškina taip¹⁹:

- Masinės komunikacijos priemonės yra galios šaltinis – jos yra bent jau potenciali įtakos, kontrolės ir inovacijos priemonė, informacijos šaltinis daugumai socialinių institucijų;
- Jos yra erdvė, kurioje vyksta viešasis visuomenės gyvenimas;
- MKP yra svarbiausias socialinės realybės vaizdų ir apibrėžimų šaltinis, vieta, kur susiformuoja ir įsitvirtina kultūrinės ir socialinės visuomenės vertybės, kur jos yra saugomos ir vaizdžiai išreiškiamos;
- MKP yra priemonė išgarsėti ar įgyti pripažinimą, patikrinti, kas visuomenėje pripažįstama norma, nustatyti nukrypimus nuo jos;
- MKP taip pat yra viena iš svarbiausių laisvalaikio formų;
- MKP kaip verslo šaka turi didelės įtakos ekonomikai.

1.3. Žiniasklaidos įtaka ir poveikis visuomenei

Paskutiniai du šio magistro darbo skyriaus paragrafai yra persipynę tarpusavyje. Žiniasklaidos įtaka sunkiai įmanoma be visuomenės pasitikėjimo, o be įtakos pasitikėjimas apskritai neįsivaizduojamas. Todėl nors šiame skyriuje ir bus nagrinėjama žiniasklaidos įtaka, neišvengiamai bus paliesta ir visuomenės pasitikėjimo tema.

Įvairių visuomenės, socialinių sluoksnių, politinių pažiūrų ir pomėgių atstovai tikriausiai sutaria vienu klausimu – visuomenės informavimo priemonės yra galingos ir įtakingos. Daug diskutuojama, kokia yra ta įtaka ir kaip ji pasireiškia. Tačiau sąvoka „spaudos jėga“ išties sunku abejoti. Tai, pasak žiniasklaidos specialistų, paliudydavo istorikai, propagandos tyrinėtojai ir daugelis kitų teoretikų ir praktikų. Tikima, kad spauda ir kitos informavimo priemonės gali sudrumsti masių

¹⁹ McQuail, D., *Mass communication theory : an introduction*, 1994, p.34

protus ir paskatinti žmones veikti. Ir vis dėlto, Everette E. Dennis ir John C. Merrill debatuose apie žiniasklaidos įtaką mini „minimalaus efekto“ teoriją, pagal kurią spauda ir kitos VIP iš esmės gali tik sustiprinti žmonių įsitikinimus: ji nepajėgia išjudinti žmonių protų, tačiau daro įtaką kai kuriems lyderiams. Kur kas labiau, pasak „minimalaus efekto“ teorijos šalininkų, žmogų veikia šeima, socialinės grupės, religiniai įsitikinimai ir politinės partijos. Psichologai, sociologai ir kitų mokslų atstovai išnagrinėjo spaudos įtaką ir padarė išvadą, kad informavimo priemonės veikia kartu su kitais faktoriais.²⁰

Nors „minimalaus efekto“ šalininkai, atlikę empirinius tyrimus savo išvadas apie perdėtai vertinamą žiniasklaidos įtaką pateikė dar ketvirtajame dešimtmetyje, devintajame dešimtmetyje JAV mokslininkai patvirtino, kad milžiniškas tikėjimas visuomenės informavimo priemonių įtaka žmonių supratimui, mąstymui ir poelgiams yra išties paplitęs. Ir nors niekam iki šiol nepavyko apibrėžti žiniasklaidos įtakos, galios ir sukeltų padarinių sąvokų, tačiau vyrauja įsitikinimas, kad visuomenės informavimo priemonės sukuria mąstymo stereotipus, veikia nuostatas ir nuomones, lemia sprendimus per rinkimus ir tai, kokias prekes žmonės perka parduotuvėse.

Masinė komunikacija, pasak E. Dennis, yra devynioliktojo šimtmečio išradimas, tačiau mokslininkai rimčiau ja susidomėjo tik po Pirmojo pasaulinio karo. Nuo tada iki penktojo dešimtmečio vidurio moksliniai tyrimai padėjo išsakyti tikėjimui, kad informavimo priemonės turi milžinišką galią. Per šį laikotarpį mokslininkų ir neprofesionalų vertintojų nuomonės visiškai sutapo. Žinoma, nebuvo jokio visuotinio sutarimo dėl to, ką VIP gali padaryti ir ko negali. Šiek tiek skyrėsi interpretacijos ir požiūriai, nes vienaip kalbėjo kritikas, kitaip – empirikas sociologas, žurnalistas ar nesuinteresuotas mėgėjas. Ir vis dėlto dėl esminių dalykų niekas nesiginčijo: VIP veikimas panašus į vaistų – žurnalistai savo iškalbingomis žiniomis tiesiogiai veikia žmonių sąmonę.

Naujienu parinkimo teorijos, nagrinėjančios naujienu parinkimo svarbą ir žurnalisto vaidmenį šiame procese, praktiku laikomas D. M. White'as teigė, jog visuomenė bus informuota tik apie tuos įvykius, kurie žurnalistui, atstovaujančiam savo kultūrai, atrodo verti dėmesio. Vėlesnė žiniasklaidos turinio analizė parodė, kad žurnalistikoje vyrauja svarbių naujienu parinkimo principai, ir žurnalistai sąmoningai ar ne manipuliuoja savo teise nustatyti, ką visuomenei verta žinoti.²¹

J. Galtungas ir M. Rege'as išskyrė šiuos naujienu parinkimo veiksnius: laiko tarpas, intensyvumas, reikšmingumas, vienareikšmiškumas, aiškumas, kultūrinis artumas, darnumas, atitikimas normoms, tikėtinumumas, kompozicija, sociokultūrinės vertybės.

Žurnalistų, kaip „naujienu parinkėjų“, vaidmuo, neabejotinai susijęs su pačios auditorijos lūkesčiais. Skaitytojai nori, kad žurnalistai padėtų jiems suvokti informaciją, o taip pat patartų, kur jos ieškoti.

²⁰ Dennis, E., Merrill, J., *Pokalbiai apie žurnalistiką*, 1997, p. 76p.

²¹ Ožalas, A., *Internetinė žiniasklaida masinės komunikacijos teorijų aspektu*, 2005, p. 139

Mokslinės diskusijos apie masinių informavimo priemonių įtaką tęsiasi iki šiol. Vieni mokslininkai siūlo tirti „slaptus ir ilgalaikius masinės komunikacijos padarinius“, kiti įsitikinę, jog reikia studijuoti masinės komunikacijos vaidmenį formuojant daugiau aprėpiančią žmonių įsitikinimų sistemą. Yra įsitikinusių, kad VIP veiklos padarinių įtaka praturtėtų, jei būtų analizuojama tai, ką žmonės gauna iš komunikacinės veiklos, o ne tyrinėjamas nuomonių formavimas ar jų kaita. Mokslininkai Maxwell McCombs ir Donald Shaw priėjo prie išvados, kad pati svarbiausia VIP įtaka yra jos informacinė – mokomoji funkcija. Tai reiškia, kad informavimo priemonės nurodo žmonėms ne ką galvoti, bet apie ką galvoti.

Vokiečių mokslininkė Noelle – Neumann, nagrinėjanti VIP išskiria tam tikras su žiniasklaidos įtaka susijusias temas²²:

1. Informavimo priemonių savybė būti visur – galimybė visuomet spėti, dominuoti informacinėje aplinkoje. Kartais VIP yra tokios visur esančios, kad sunku nuo jų pasislėpti ir likti be informacijos.
2. Žinių kaupimasis – reikėtų žvelgti plačiau ir matyti ne atskiras, fragmentiškas naujienas, o jų bendrą poveikį per laiką. Dažnas žinių kartojimas stiprina jų daromą poveikį.
3. Žurnalistų vienbalsiškumas – nuostabą keliantis sutarimas ir demografinis žurnalistų bei kitų VIP profesionalų panašumas lemia laikraščių ir naujienų laidų vienodumą, riboja visuomenės galimybę rinktis.

J. Merrill teigimu, informavimo priemonių įtaka pernelyg akivaizdi, todėl neįmanoma neigti ir jų įtakos visuomenei. Ir nors iki šiol nėra bendro sutarimo, kaip ir koku laipsniu masinė komunikacija įtakoja auditorijas ir visą visuomenę, tokios įtakos pavyzdžius mes matom kas dieną. Visuomenė gyvena masinės komunikacijos teikiamos informacijos apsuptyje, dažnai ja remiasi priimdama sprendimus, vyriausybė, politikai ir verslininkai veikia remdamiesi prielaida, kad visuomenei žinoma tam tikra informacija, o be to, daugybė pinigų išleidžiama siekiant masinės komunikacijos poveikio. Nustatyti bendrus masinės komunikacijos poveikio dėsningumus ir juos prognozuoti gana sudėtinga, nes MKP pranešimai veikia bendresniame visuomenės komunikacijos kontekste, kiekvieno pranešimo poveikis gali būti sustiprinamas arba susilpninamas kitų pranešimų, o be to, priklauso ir nuo daugelio auditorijos charakteristikų.

Pasak V. Gudonienės, masinės komunikacijos poveikį reikėtų suvokti kaip pasekmes to, ką masinės komunikacijos priemonės daro, norėdamos, ar nenoromis, siekdamos to, ar netyčia. Masinės komunikacijos efektai kartais suvokiami kaip planuotas, siekiamas tikslas ar rezultatas. Galimi poveikio tipai:

1. Masinės komunikacijos priemonės gali paveikti norima linkme (pasikeitimas);
2. Paveikti netyčia; paveikti nežymiai (formą ar intensyvumą);

²² Dennis, E., Merrill, J., *Pokalbiai apie žurnalistiką*, 1997, p.80

3. Palengvinti pokytį (siekiamą ar netyčini);
4. Sustiprinti tai, kas egzistuoja (nėra pokyčio);
5. Padėti išvengti pokyčio.

Prie *planuotų masinės komunikacijos priemonių efektų*, pasak V. Gudonienės, priskiriami:

- Individualaus atsako (numato pranešimo gavėjo sąveiką su pranešimu bei žinojimo ir išmokymo procesą) ir reakcijos poveikis (nepriklauso nuo gavėjo suvokimo ir pasirinkimo, suprantama, kaip vienodas poveikis visiems gavėjams);
- Individualių skirtumų teorija – individualios kiekvieno žmogaus poreikių, suvokimo, pažiūrų, vertybių struktūros sąlygoja jų elgesį gautų pranešimų atžvilgiu);
- Socialinių skirtumų teorija – žmonės, priklausantys toms pačioms kategorijoms neretai elgiasi panašiai, t.y. vienos socialinės kategorijos žmonės renkasi panašius masinės komunikacijos pranešimus, o jų reakcija taip pat būna panaši;
- Socialinių ryšių teorija – MKP praeina pro savotišką neformalių visuomenės narių ryšių filtrą, atsiranda nuomonių lyderių poveikis pranešimo supratimo procese;
- *Media* kampanija – procesas, kuriuo siekiama tam tikrų tikslų, pasitelkiant daugelį masinės komunikacijos priemonių, o šie pranešimai skirti konkrečiai gavėjų grupei;
- Naujienų įsisavinimas – į jį įeina naujienų pranešimo atsiminimas, supratimas, sugebėjimas panaudoti atitinkančioje aplinkoje;
- Vystymasis – tai MKP pasitelkimas paremti valstybės institucijų veiklą, siekiant įdiegti visuomenėje tam tikrus pokyčius;
- Naujienų sklidimas – šis procesas neapsiriboja tik pranešimo paskelbimu. Į procesą įsijungia daugybė žmonių, skelbiančių apie tai savo asmeniniais kontaktais, tad procesas apima didesnę dalį žmonių, nei žiniasklaidos auditorija;
- Naujovių sklaidimas – pagrindinė šių pranešimų forma – reklama;
- Žinių sklaidimas – tai žiniasklaidos pranešimų poveikis, padedant sumažinti įvairių socialinių sluoksnių žmonių informuotumo skirtumus, atsirandančius dėl išsilavinimo, pajamų, socialinės pozicijos skirtumų.

Prie *neplanuotų efektų* priskiriama:

- Kolektyvinė reakcija – pranešimams paveikus vienu metu daugelį žmonių, prasideda nekontroliuojami veiksmai;
- Ilgalaikiai neplanuoti efektai – per ilgą laiką MKP pranešimai gali įtakoti socialinius ir kultūrinius pokyčius visuomenėje. Tokiais atvejais žiniasklaida sąveikauja su kitais visuomenėje vykstančiais procesais, kartais juos paspartina, sustiprina, gali ir stabdyti;

- Socialinė kontrolė – masinės komunikacijos priemonės remia visuomenėje dominuojančias vertybes bei normas;
- Socializacija – šio proceso metu individas integruojasi į visuomenę, išmoksta elgesio taisyklių, socialinių vaidmenų ir t.t. Žiniasklaida šiame procese gali sustiprinti kitus socializacijos agentus arba kelti grėsmę vertybėms, įdiegtoms tėvų ir kitų socializacijos agentų;
- Realybės apibrėžimas – žiniasklaida gali pasiūlyti daugybę realaus pasaulio reprezentacijų. Daugelis jų yra neprieinamos tiesioginei žmonių patirčiai. Ji gali padėti žmogui apibrėžti situaciją, susikurti pasaulėžiūrą, pateikdama informacijos, kurios žmogus šiaip gauti negalėtų.

1.4. Visuomenės pasitikėjimas žiniasklaida

Visuomenės pasitikėjimas masinės komunikacijos priemonėmis²³ yra pastarųjų egzistavimo garantas ir tai yra kalbant ne tik apie finansinius, bet ir apie moralinius šių, tarpusavio priklausomybės santykiais susietų, elementų ryšius. Visuomenės pasitikėjimo žiniasklaida sąvoka tapatinama su įtikinamumu, patikėjimu ir tikrumu. Remiantis įsitikinimu, kad visuomenės informavimo priemonės nesulauks sėkmės, jei nepelnys visuomenės pasitikėjimo, galima daryti prielaidą, kad didžioji auditorijos dalis tiki tuo, ką skaito, girdi ar mato laikraštyje ar per televizorių. Toks požiūris į visuomenės informavimo priemones yra idealistinis, tačiau jis tik dar kartą patvirtina, kad tai yra pagrindinė informavimo priemonių egzistavimo priežastis.

Diskusijose apie informavimo priemones ir visuomenės pasitikėjimą jomis dažniausiai kalbama apie žurnalistus, individualius ir visus drauge ir jų santykius su auditorija. Šio santykio esmė yra pagrįsta vadinamuoju *vox populi*, arba tautos balsu. Iš tiesų demokratijoje spaudos vaidmuo yra atlikti visuomenės balso funkciją, išreiškiant žmonių problemas, suteikiant reikalingą informaciją ir sudarant erdvę diskusijoms.

Garsus žiniasklaidos ekspertas Willy Rogers yra pasakęs, kad geras laikraštis yra „pati su savimi kalbanti tauta“, ir ši frazė puikiai apibrėžia visuomenės pasitikėjimo idėją. Visuomenės pasitikėjimo idėja reiškia, kad žmonės tiki ir pasitiki visuomenės informavimo priemonėmis, pasikliauja jomis, kad jos tapo reikalingais tautos atstovais šalyje vykstančiuose viešuose debatuose.²⁴

Faktų, kad didžioji auditorijos dalis pasikliauja ir tiki visuomenės informavimo priemonėmis, nors gana aiški mažuma to nedaro ar bent jau pati daro išvadas, panagrinėjus keletą informacijos

²³ Pasitikėjimas žiniasklaida, pasak E. Dennis, yra siejamas su VIP patikimumu, nors visuomenės pasitikėjimas yra platesnė ir daug išsamesnė sąvoka. Dennis, E., Merrill, J., *Pokalbiai apie žurnalistiką*, 1997, p. 41

²⁴ Ten pat, p. 35

šaltinių, rasti nėra sunku. Dauguma visuomenės narių tiki, kad informacija spaudoje yra pateikta tiksliai ir nešališkai.

Gerai uždirbti ir sulaukti ekonominės sėkmės be visuomenės pasitikėjimo išties būtų labai sunku. Visuomenė perka komunikacinę sistemą, moka už masinę komunikaciją ir pageidauja, kad gaunama informacija būtų profesionali, tiksli ir naudinga. Taip visuomenė, pasak E. Dennis, parodo savo pasitikėjimą. Be to, auditorija turi išgirsti skirtingų nuomonių ir svarstymų apie visuomeninį gyvenimą, pramogas ir kitų naujienų.

Visuomenės pasitikėjimas yra pagrindinė sąlyga, leidžianti visuomenės informavimo priemonėms neprarasti ištikimos auditorijos, tos auditorijos, kuri mano, kad masinė komunikacija yra sąžininga ir naudinga.

Kitas niuansas, priverčiantis žurnalistus labiau kreipti dėmesį į auditoriją, yra visuomenės informavimo priemonių plėtra, taip pat rinkos tyrimai ir jų panaudojimas. Žurnalistai žino, kokie yra jų auditorijos pageidavimai. Jų reakcija matoma iš gaunamų įvairių skaitytojų apklausų, televizijos reitingų ir t.t.. Jeigu tarp informavimo priemonių ir visuomenės neegzistuantų pasitikėjimu pagrįstas ryšys ir nebūtų fiksuojama auditorijos reakcija, VIP vartotojai, ir privatūs, ir kolektyviniai, nustotų žiūrėti kai kurias TV programas, atsisakytų laikraščių ir netęstų žurnalų prenumeratos.²⁵

1.4.1. Pasitikėjimo žiniasklaida tyrimai Lietuvoje

Šiame magistro darbe bus aptariamas autorės atliktas Lietuvos spaudos tyrimas, todėl labai svarbu panagrinėti ir skaičiais įvardinti Lietuvos visuomenės pasitikėjimą visuomenės informavimo priemonėmis.

Ilgą laiką (1991m.–2001m.)²⁶ žiniasklaida buvo ta institucija, kuria Lietuvoje pasitikėta labiausiai, o ir vėliau kelerius metus pasitikėjimo skalėje žiniasklaidą lenkė tik bažnyčia. Pasitikėjimo lygis svyravo dažniausiai tarp 60 – 70%. Mėginta kaip nors paaiškinti šį reiškinį. Populiareesnės hipotezės buvo tokios: pasitikėjimą žiniasklaida įgijo Atgimimo ir kovos už nepriklausomybę laikotarpiu; vėliau lyg ir nebuvo tokių įvykių, kurie galėtų sumažinti jos reitingą; žiniasklaida daugelio žmonių akyse buvo „paprastų žmonių“ gynėja ir valdžios kritikė. 1999 m. bendro Europos „Vertybių tyrimo“ metu pasitikėjimas spauda buvo pats didžiausias iš visų Europos šalių.

Iš esmės kitaip žiniasklaidą imta vertinti 2003 m. pabaigoje ir 2004 m. pradžioje. Nuo 2003 m. rugsėjo iki 2004 m. kovo žiniasklaida pasitikinčių žmonių skaičius sumažėjo nuo 65% iki 45%, o nepasitikinčių išaugo nuo 8% iki 20%.

²⁵ Dennis, E., Merrill, J., *Pokalbiai apie žurnalistiką*, 1997, p. 44

²⁶ *Socialiniai ir politiniai procesai visuomenės nuomonės tyrimų duomenimis*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/europa/III_dalis.pdf

Tuo tarpu 2007 metų kovo mėnesį Lietuvos naujienų agentūros ELTA ir Lietuvos – Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanijos „Baltijos Tyrimai“ atlikta apklausa²⁷ parodė, kad pasitikėjimo skalėje žiniasklaidai atitenka šeštoji vieta ir ja pasitiki 53% respondentų, nepasitiki – 42% apklausoje dalyvavusių asmenų. Praėjus keliems metams po Prezidentūros skandalo (vykusio 2004m.) pasitikėjimas žiniasklaida kiek išaugo, o apskritai kalbant, Lietuvoje pasitikėjimas žiniasklaida, kaip moraliniu autoritetu, iki šiol yra tikrai didelis.

1 lentelė

2007 metų kovo mėnesio Lietuvos gyventojų apklausa

Institucija	Pasitiki(%)	Nepasitiki(%)	Neturi nuomonės(%)
1. Lietuvos banku	71	21	8
2. Bažnyčia	68	23	9
3. Sodra	66	24	10
4. Krašto apsauga	64	25	11
5. Konstituciniu Teismu	61	27	12
6. Lietuvos žiniasklaida	53	42	5
7. Prezidento tarnyba	52	36	12
8. Komerčiniais bankais	51	37	12
9. Valstybės sienos apsaugos tarnyba	48	31	21
10. Savivaldybėmis	44	46	10
11. Valstybės kontrole	43	35	22
12. Lietuvos Vyriausybė	42	51	7
13. Specialiųjų tyrimų tarnyba	40	41	19
14. Policija	39	55	6
15. Valstybės saugumo departamentu	37	41	22
16. Prokuratūra	35	47	18
17. Profsąjungomis	32	38	30
18. Teismais	32	56	12
19. Muitinėmis	29	55	16
20. Lietuvos Seimu	28	65	7

Šaltinis: ELTA ir „Baltijos tyrimai“

1.4.2. Pasitikėjimo žiniasklaida fenomenas Lietuvoje

Lietuvoje per keliolika metų susiklostė tam tikras stereotipas, kad žiniasklaida yra tas socialinis institutas, kuriuo pasitikima bene labiausiai (tai iliustruoja ir visuomenės nuomonės tyrimai).

Vienas populiariausių aiškinimų, kodėl taip smarkiai pasitikima žiniasklaida Lietuvoje, yra

²⁷Apklausa vyko 2007 m, kovo 22-27 dienomis, apklausti 1003 Lietuvos gyventojai nuo 15 iki 74 metų iš 100 Lietuvos vietovių. Apklaustų žmonių nuomonė rodo 15-74 metų Lietuvos gyventojų nuomonę, Tyrimų rezultatų paklaida iki 3 procentų.

istorinis. Tai galėjo lemti knygnešio kultas, taip pat Atgimimo ir Sąjūdžio aktyviausias laikotarpis, kai spauda įkūnijo laisvą žodį. L. Donskio teigimu, kai laisva ir nepriklausoma mūsų žiniasklaida „gimė kartu su nacionalinio išsivadavimo judėjimu, laisvas ir nesuvaržytas žodis mums visiems atrodė stebuklas“²⁸.

Socialinių tyrimų instituto sociologo Tado Leončiko teigimu²⁹, didelį ir aklą pasitikėjimą žiniasklaida lemia kritinio mąstymo nebuvimas ir kritinio diskurso nebuvimas pačioje žiniasklaidoje. Viena iš versijų tokiai situacijai atsirasti yra inertiškos visuomenės egzistavimas. Nenorinti kritiškai mąstyti visuomenė nereikalauja to ir iš žiniasklaidos. Tuomet žvilgsniai krypsta į pačią žiniasklaidą ir jos prisiimamus bei norimus atlikti vaidmenis.

Pasak R. Ozolo, žiniasklaidos turinio požiūriu esame jauki provincija³⁰, o žiniasklaidos prestižas visuomenėje labai stiprus, įtaka – didžiulė. Tačiau tai ne žiniasklaidos kokybės rodiklis, o visuomenės poreikio bendrauti ir sužinoti išraiška. Nė viena valstybės institucija, net bažnyčia, šiandien neteikia tokių visapusiškų dvasinių poreikių tenkinimo galimybių kaip žiniasklaida. Žiniasklaida – žmones jungianti substancija, todėl skaitytojai jai beveik nekritiškai. Pagrindinis skaitytojo, klausytojo, žiūrovo reikalavimas žiniasklaidai – tiesa, objektyvumas. Pagrindinis pačios žiniasklaidos siekis – laisvė. Ir viena, ir kita yra amžini siekiai, o jų susikryžminimas, pasak R. Ozolo, duoda šiandieninį mūsų žiniasklaidos sinkretiškumą.

Tuo tarpu L. Donskis teigia, kad žmonių pasitikėjimą žiniasklaida lemia pati žiniasklaidos funkcija – tai pagrindinis viešosios erdvės formavimo instrumentas. „Visa viešoji erdvė yra nuolat palaikoma žiniasklaidos ir neretai tiesiog sutampa su ja“.³¹

Kito filosofo – A. Sverdiolo teigimu, žiniasklaida iš tiesų yra ketvirtoji valdžia, galingai formuojanti viešąją nuomonę. Jos manipuliacinio poveikio objektas yra publika, kuri kartu yra ir šio poveikio subjektas, nors ir netiesiogiai.³²

Politologas Lauras Bielinis iškelia priklausomybės žiniasklaidai sąvoką. „Pasaulis šiandien yra toks ir vertinamas taip, kaip tai sako ir daro žiniasklaida“³³. Žiniasklaida išties yra bene vienintelė institucija, pajėgi intensyviai teikti visuomenei daugialypę informaciją, transliuoti įvairias nuomones ir pozicijas, rodyti bei ranguoti įvykius ir jų komentarus. Visuomenė nėra pajėgi aprėpti visų informaciškai patrauklių įvykių ir yra savaip priklausoma nuo žiniasklaidos. Pasak L. Bielinio, žiniasklaida būtų ne tokia reikšminga tik vienu atveju – jei visuomenė bei politikai būtų aukšto intelektualinio lygio, turėtų pajėgumų analizuoti įvykius ir galėtų juos atrasti bei vertinti savarankiškai. Tačiau tam nėra nei laiko, nei pajėgumų. Šiandien socialinis, politinis pasaulis yra specializuotas –

²⁸ Donskis, L., *Be pykčio: vienerių metų žemėlapis*, 2006, p. 194

²⁹ *Nemąstau, todėl ir pasitikiu spauda*. Žurnalistų žinios, 2003 12, p. 5

³⁰ *Žiniasklaida skęsta hedonizmo jūroje*, Žurnalistų žinios, 2001 6-7, p. 16

³¹ Donskis, L., *Be pykčio: vienerių metų žemėlapis*, 2006, p. 200

³² Sverdiolas, A. *Lėkštutėlė lėkštelė: keli dabartinės Lietuvos viešosios erdvės ypatumai*, 2006, p. 28

³³ *Šiandien pastebima tendencija, kad politika ir žiniasklaida suauga*, Žurnalistų žinios, 2002 04, p. 4

mes vykdome siauras savo funkcijas ir tenkinamės, priimame kaip normalias tas teikiamas paslaugas, kurias mums duoda kiti, taip pat ir žiniasklaida. O gyvenimui vis intensyvėjant ir augant informacijos srautams, informacijos apdorojimo ir susistemavimo priemonė – žiniasklaida tampa dar labiau reikalinga visuomenei. Ja pasitikima, nes dėl užimtumo, interesų siaurumo ar analitinių gebėjimų, visuomenė nėra pajėgi aprėpti visos jai pateikiamos informacijos. Todėl ji yra priversta pasitikėti tais, kurie užsiima informacijos transliavimu, nes priešingu atveju visuomenė rizikuoja likti visiškai be informacijos. Asmenine patirtimi sukaupta informacija yra pernelyg siaura ir trūkstama šiuolaikinėje visuomenėje. Taigi žmonės išugdo savyje natūralų pasitikėjimą jiems teikiama informacija. O suteikiamas pasitikėjimas žiniasklaidą neretai verčia tapti aktyvia veikėja ir panaudodama savo įtaką ji gali suformuoti vienokią ar kitokią nuomonę apie bet kurį žmogų ar visuomenėje vykstantį reiškinį.

2. EKONOMINĖ EMIGRACIJA: SĄVOKA IR TENDENCIJOS

Migracijos istorija sutampa su žmonijos istorija, tačiau kaip socialiai reikšmingas, nuolatinis, individualiai motyvuotas ir laisvas reiškinys atsirado tik industrializacijos ir urbanizacijos periodu.³⁴ Tarptautinė darbo jėgos migracija atsirado prieš keletą šimtmečių, o vieni pirmųjų ją aiškino klasikais, teigdami, jog žmonės, kaip ir bet kurie darbo išteklių, juda iš išteklių pertekliaus regionų į tuos regionus, kur jaučiamas darbo jėgos trūkumas.

Lietuvos piliečių emigracija pastaruoju metu yra įvardijama įvairiai – kaip viena didžiausių nekarinių grėsmių, iššūkių, kurių savo šaliai pateikia jos visuomenės nariai, traktuojama kaip viena didžiausių pastarųjų dešimtmečių problemų. Lietuva vadinama „išsivaikščiojančia šalimi“, o gąsdinančias migracijos tendencijas stebintys mokslininkai mini „protų nutekėjimo“ sąvoką. Migracijos priežastys taip pat aiškinamos įvairiai, o kaip pamatas jai traktuojama daugelyje Vidurio ir Rytų Europos šalyse vykstanti politinė, socialinė ir ekonominė raida, padariusi esminį poveikį tarptautinės migracijos procesui. Į migracijos reiškinį siūloma žvelgti kaip į pasaulinės pokyčių grandinės dalį, dinamišką ir įvairialypį procesą.

Šiame magistro darbo skyriuje bus nagrinėjama viena iš daugelio emigracijos sampratų – ekonominė emigracija, jos priežastys, apžvelgiamas istorinis Lietuvos emigracijos diskursas ir šiandieninės realijos, iliustruotos statistiniais duomenimis.

2.1. Istorinės emigracijos ištakos Lietuvoje

Prieš aptariant istorines emigracijos ištakas Lietuvoje ir ekonominę emigraciją, dera įvardinti pačios emigracijos sąvoką. **Emigracija** (lot. *emigratio* – išsikėlimas) tai yra asmens ar jų grupės persikėlimas iš vienos valstybės į kitą dėl ekonominių, politinių, religinių ar asmeninių priežasčių.³⁵ Ši sąvoka apima žmonių judėjimą kertant valstybių sienas, ilgam ar trumpam laikotarpiui, savanorišką ar priverstinį; ieškant kitos darbo ar bedarbystės vietos, legalų ir nelegalų, siekiant pakeisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką.³⁶

Emigracijos sąvoka lietuvių kalboje gali būti išreiškiama įvairiais žodžiais: tarptautiniais žodžiais *emigracija*, *emigravimas*, *emigrantas*, skoliniais *egzilis*, *diaspora*. **Emigracija** apibūdina ir savo šalies apleidimą, ir emigrantų visumą. Šis žodis yra vartojamas plačiau nei lietuviškas žodis *išėivija*, kuriuo

³⁴ Lietuvos statistikos darbai, 2006, p. 16

³⁵ Tarptautinių žodžių žodynas, p. 275

³⁶ *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php

paprastai vadinami karo ir pokario metų Lietuvos emigrantai.³⁷ Remiantis Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymu 2004 m. buvo patikslinta **emigranto** sąvoka. **Emigrantu** yra vadinamas asmuo, išvykęs iš Lietuvos Respublikos ir ketinantis apsigyventi nuolat ar ilgesniam negu 6 mėnesių laikotarpiui kitoje šalyje (įskaitant užsienietį, kurio laikino leidimo gyventi, išduoto vieneriems metams ar ilgesniam laikotarpiui, galiojimo laikas pasibaigė ir nebuvo išduotas naujas dokumentas).

Emigracija – tai vienas pagrindinių veiksnių, nulemiančių valstybės gyventojų skaičiaus pokyčius. Šio reiškinio priežastys gali būti skirtingos prigimties – ekonominės, politinės ar asmeninės. Tai procesas, kurio metu žmonės naudojami savo teise laisvai siekti, pažinti, tobulintis, ieškoti naujų galimybių ar pabandyti savo laimę svetur. Tai reiškiny, turintis savo teigiamą ir neigiamą pusę. Teigiama pusė yra nauda valstybės ekonomikai, kai joje yra didelis gyventojų skaičius, nepakanka darbo vietų, gamtinių išteklių. Neigiama pusė – tai žala darbo jėgos netenkančiai valstybei, kai emigruoja ekonomiškai aktyvūs gyventojai.

Kaip jau minėta, emigracijos istorija sutampa su žmonijos istorija. Ypač ji padidėjo atradus Ameriką, XV a. pabaigoje. Iš Lietuvos emigracija vyko jau Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) laikais. XVI – XVII amžiuje ją sąlygojo religinės kovos, vėliau baudžiavos stiprėjimas bei karai. Politinę emigraciją sukėlė LDK padalijimai ir 1794, 1831, 1863 sukilimai, kurie privertė nemažą dalį gyventojų, o ypač dvasininkus ir bajorus, palikti Lietuvą. XIX a. pab. – 1914 metais lietuviai emigravo aktyviausiai iš visų Rusijos Imperijos tautų³⁸. Pagrindinės priežastys, skatinusios Lietuvos gyventojų emigraciją XIX a. buvo tautinė priespauda, silpna ekonomikos ir gamybos plėtra, sparčiai augantis kaimo gyventojų skaičius bei įvesta privaloma karinė tarnyba Rusijos Armijoje.

Lietuvių emigracija skirstoma į bangas:

- *1864 – 1939 m.* – šis periodas apibūdinamas kaip pirmoji didelė emigracijos banga;
- *1940 – 1945 m.* – šis periodas apima laikmetį nuo pirmosios Sovietų okupacijos iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos;
- *Nuo 1990 metų* – emigracija paskelbus Lietuvos Nepriklausomybę (1990 03 11).

XIX a. pabaigoje, pirmosios didžiosios emigracijos bangos metu didžiausi emigrantų srautai kryo į Jungtines Amerikos valstijas (JAV). Po JAV antroji šalis, kurioje buvo daugiausiai lietuvių – Didžioji Britanija, kurioje tuo metu gyveno apie 14 000 lietuvių, atitinkamai Pietų Amerikoje – 10 000, Kanadoje – 5000 lietuvių. Didžiąją emigrantų dalį sudarė kaimo gyventojai ir bedarbiai, vyrai dominavo emigrantų kontekste. Tarp išvykusių buvo nemažai tokių asmenų, kurie turėjo skolų ir vyko

³⁷ *Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.civitas.lt/files/Emigracija_programa.pdf

³⁸ *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 2001, p.65

svetur tam, kad užsidirbtų pinigų skolom atiduoti. Vyravo darbo migracija, o didžiąją dalį emigrantų sudarė 14 – 45m. gyventojai.³⁹

Per I pasaulinį karą Lietuvos gyventojai traukėsi arba buvo evakuojami į Rusiją, taip pat į Vakarų šalis. Lietuvos nepriklausomybės paskelbimas 1918 m. ir žemės reformos pradžia (1919 – 1922 m.) laikinai pristabdė lietuvių emigraciją, o nuo 1923 m. išvykstančiųjų vėl ėmė daugėti. Dėl sugriežtintų imigracijos įstatymų JAV, vis daugiau lietuvių pradėjo emigruoti į Pietų Amerikos žemyno šalis. Tačiau nors emigracijos mastai nebuvo tokie dideli kaip prieškario laikotarpiu, trečiojo dešimtmečio viduryje Lietuva buvo viena pasaulio lyderių, panašiai kaip ir Airija, iš kurių emigruodavo santykinai daugiausia žmonių (skaičiuojant dešimčiai tūkstančių gyventojų teko 47 emigrantai)⁴⁰. 1940 – 1989 metais emigraciją iš Lietuvos įtakojo Vokietijos ir ypač SSRS okupacinių režimų vykdyta prievarta. Ši emigracijos banga buvo pati gausiausia Lietuvos istorijoje, nes vien 5-6 dešimtmetyje iš Lietuvos išvyko apie 1/3 gyventojų. 1940 – 1989 metais išskirtini šie emigracijos iš Lietuvos srautai: vokiečių, lenkų, vėliau žydų repatriacija (prievarta perkeltų asmenų sugrįžimas į tėvynę), karo pabėgėliai ir evakuotieji asmenys, asmenys, išvežti priverčiamiesiems darbams, ištremtieji ir įkalintieji lageriuose. Šiam laikotarpiui buvo būdinga sustabdyta savanoriška emigracija į JAV ir kitas šalis. Po II pasaulinio karo SSRS vyko vadinama vidinė emigracija, kai dėl darbo, socialinių priežasčių ir SSRS vyriausybės vidinės emigracijos skatinimo politikos iš Lietuvos į SSRS respublikas kasmet išvykdavo po 14–16 tūkstančių žmonių. Todėl Sovietiniu laikotarpiu buvo fiksuojamas pastovus gyventojų prieaugis dėl migracijos Sąjungos ribose. Svarbu pažymėti tai, kad po antrosios emigracijos bangos užsienio šalyse susikūrė daugiausia lietuviškų kolonijų.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę 1990 metais prasidėjo naujas emigracijos etapas – trečioji emigracijos banga. Tais metais 10 000 žmonių emigravo į Izraelį, JAV ir kitas šalis. Pusė emigrantų buvo žydai. Iš posovietinių šalių žmonės emigravo į Rusiją, Ukrainą ir Baltarusiją. Plačiau trečiąją lietuvių emigracijos bangą aptarsime kituose paragrafuose.

2.2. Migracijos procesą aiškinančios teorijos

Migracijos priežastingumas aiškinamas skirtingais lygmenimis (individo, šalies, globaliu), todėl vientisos tarptautinės migracijos teorijos nėra. Be to, veiksniai, sukeltys migracijos procesus, ir veiksniai, palaikantys jau prasidėjusią migraciją, dažnai yra skirtingi.

³⁹ Sipavičienė, A., *International migration in Lithuania : causes, consequences, strategy*, 1997, p. 98 – 100

⁴⁰ *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 1978, p. 344

Teoriniu lygmeniu analizuojant migracijos procesus, galima būtų išskirti keturias pagrindines veiksmų, skatinančių tarptautinę migraciją, grupes⁴¹:

1. *Struktūriniai veiksniai*, kurie skatina emigraciją besivystančiose visuomenėse.
2. *Struktūriniai veiksniai*, kurie pritraukia imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse.
3. Veikėjų, kurie reaguoja į šiuos veiksmus migruodami į užsienio šalis, *motyvai, tikslai ir siekiai*.
4. *Socialinės bei ekonominės struktūros*, kurios iškyla sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes.

Migracijos tyrimai migracijos priežastims skiria daug dėmesio. Joms aiškinti skirtos pagrindinės migraciją aiškinančios teorijos, aiškinančios, kodėl, kur ir kaip žmonės migruoja, kokios priežastys skatina pakeisti nuolatinę gyvenamąją vietą ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos⁴²:

- **Neoklasikinė ekonomikos teorija.** Migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos.⁴³ Pagrindinis makroekonominis migracijos veiksnys yra darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose, migracijos priežastis – skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse. Remiantis šia teorija pajamų skirtumui sumažėjus prarandamos paskatos migracijai ir ji mažėja. Mikro lygyje ši teorija vertina, jog kiekvienas individas individualiai priima sprendimą, kaip prisitaikyti prie situacijos, ir veikia pagal individualią sąnaudų – naudos analizę. Jeigu nauda viršija sąnaudas – priimamas sprendimas migruoti. Pabrėžiama, kad pagrindinę vietą užima atlyginimo naudos veiksnys.

2 lentelė

Migraciją įtakojantys stūmimo ir traukos veiksniai

Stūmimo veiksniai	Traukos veiksniai
Demografiniai (darbingo amžiaus gyventojų mažėjimas ir dėl to silpstanti socialinė sistema) Ekonominiai veiksniai: <ul style="list-style-type: none"> • Atlyginimų skirtumai (tiek tarpregioniniai, tiek tarpsektoriniai); • Lėtas pereinamasis laikotarpis; • Silpna socialinė sistema; • Nedarbo lygio augimas; • Mažos pajamos vienam gyventojui 	Demografinė politika (pvz., siekis pritraukti kuo daugiau jaunos darbo jėgos) Geografinė padėtis Kultūrinis suderinamumas Santykiniai panašumai Didesnės pajamos Geresnė gyvenimo aplinka/infrastruktūra

- **Dviejų darbo rinkų teorija** teigia, jog valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: pirmoji – suteikianti aukštas pajamas, išsilavinusiems vietiniams gyventojams skirta darbų rinka; antroji

⁴¹ Sipavičienė, A., *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*, 2006, p.6

⁴² *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*. LLRI. [interaktyvus] Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324

⁴³ *Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai* (konferencijos medžiaga). [interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/files/Konferencija_Emigracija_04_12_02_pranesimai.pdf

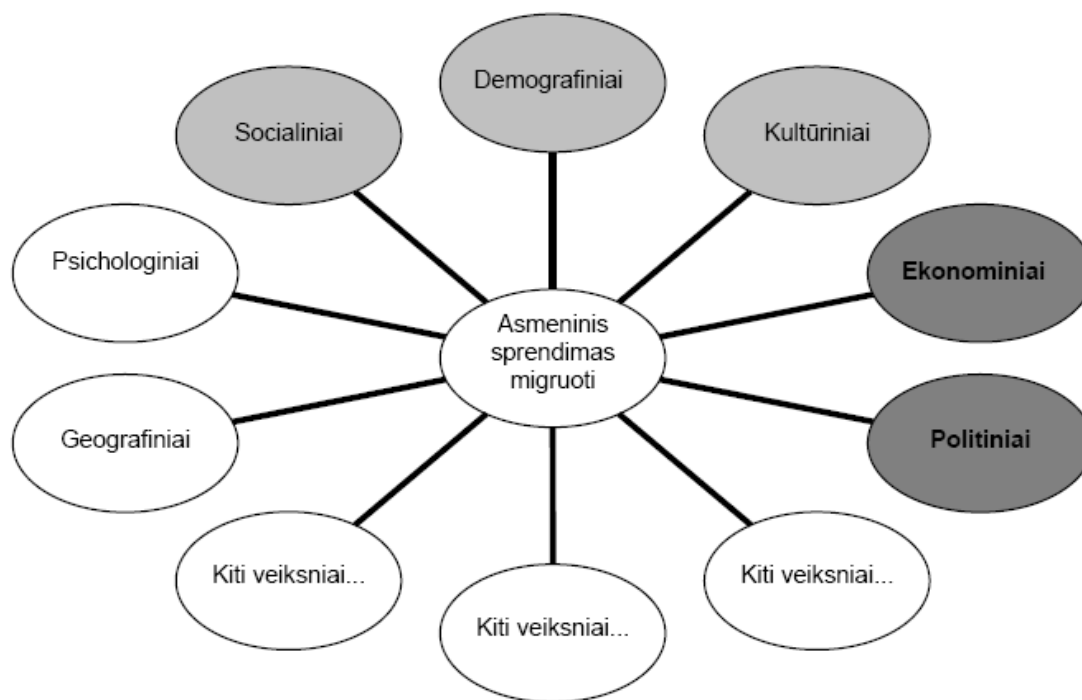
– pavojingų, mažai apmokamų darbų, kurių nenori imtis vietiniai gyventojai, rinka. Todėl tokias darbo vietas užima migrantai.

- **Migracijos tinklo teorija.** Ji migracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį – migrantai suteikia ne tik informacijos apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes, pateikia savo patirtis, bet ir patys savanoriškai ar kaip komercinę paslaugą suteikia informaciją ar teikia kitas paslaugas. Augant migrantų skaičiui mažėja ir migracijos sąnaudos – atsiranda ir pinga legalūs ar nelegalūs migracijos keliai; komunikacija su išvykimo valstybe; pinigų persiuntimo procedūros ir kt.
- **Migracijos sistemų teorija** – migracija – tai *makro ir mikro* struktūrų tarp dviejų teritorijų sąveikos rezultatas. *Makro* struktūromis laikomi – instituciniai veiksniai, *mikro* struktūros tai pačių migrantų įsitikinimai, praktikos ir tinklai. Šie du lygmenys jungiasi įvairiais tarpiniais mechanizmais. Ši šiuo metu populiari teorija pripažįsta, kad kartais sunku atskirti *mikro ir makro* lygmenis ir įvardyti jų sąveiką, ir kad dažnai sąveika persidengia.
- **Pasaulio sistemų teorija** – migraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą. Periferija laikomi besivystantys, ne rinkos ekonomikos regionai, centras – kapitalistinės, poindustrinės valstybės. Centras ir periferija susiję kultūriniais, prekybos, kalbiniais ir kitais saitais.

Migracijos teorijos išskiria šiuos bendruosius veiksnius, kurie įtakoja gyventojų mobilumą:

1. **Ekonominiai** (darbo užmokesčio skirtumai, nedarbas, ekonomikos vystymasis);
2. **Demografiniai** (santuokų sudarymas, ištuokos);
3. **Socialiniai** – kultūriniai (tradicijos, perspektyvų nematymas, sekimas emigravusiųjų pavyzdžiu, ne/tolerancija);
4. **Politiniai** (politinė santvarka, rinkimų rezultatai, migracijos politikos liberalizavimas, politiniai konfliktai, represijos);
5. **Psichologiniai** (gebėjimas priimti asmeninius sprendimus);
6. **Geografiniai** (klimato sąlygos, užterštumas).

Tačiau ne visus veiksnius galima pažinti ar ištirti, o jų vertė kiekvienam žmogui skirtinga ir kinta laike. Žemiau esantis paveikslėlis iliustruoja, kad sprendimą lemiantys veiksniai yra labai įvairūs. Tamsesni laukai iliustruoja didesnę valstybės politikos poveikumą.

1 paveikslėlis

Šaltinis: Lietuvos laisvosios rinkos institutas

2.3. Ekonominės emigracijos samprata

Dominuojantis migracijos priežastingumo supratimas yra atėjęs iš XIX amžiaus ekonominių koncepcijų – migracijos procesai aiškinami ekonominiais ar tiesiog darbo užmokesčio skirtumais kilmės ir tikslo šalyse. Šiame darbe ekonominė migracija yra įvardijama kaip migracijos forma, kurią asmenys savanoriškai pasirenka siekdami aukštesnio darbo užmokesčio bei geresnių darbo ir pragyvenimo sąlygų.

Ekonominiu požiūriu migracija yra atsakas į ekonomines galimybes geriau gyventi, kurios keičiasi priklausomai nuo darbo rinkos sąlygų (pvz. darbo užmokesčio skirtumų). Migracija negali būti vertinama vienareikšmiškai: viena vertus, tai galimybės šaliai, į kurią migruojama (augantis darbo jėgos skaičius), kita vertus, galimybės šaliai ir iš kurios migruojama (nedarbo lygio mažėjimas). Tačiau šalyje, iš kurios išvykstama, mažėja darbuotojų skaičius, dėl to aštrėja socialinės šalpos, ekonominės plėtros problemos.

Toliau trumpai aptariami keli pagrindiniai ekonominių migrantų statuso tipai. Pirmiausia, reikėtų atskirti legaliai ir nelegaliai užsienyje dirbančius asmenis. Legalūs darbuotojai dirba pagal darbo sutartį (arba dirba savarankiškai). Daugelyje valstybių taip pat reikalaujama, kad atvykstantieji dirbti, gautų darbo leidimą iš atitinkamų šalių tarnybų, taip pat leidimą laikinai arba pastoviai gyventi bei

įsiregistruotų socialinio draudimo sistemoje. Nelegalūs darbuotojai – tai asmenys, kurie dirba neturėdami darbo sutarties ir darbo leidimo; tokie asmenys užsienio valstybėje dažnai dirba ypatingos kvalifikacijos nereikalaujančius darbus. Atskirą migrantų grupę sudaro trumpalaikiai ir sezoniniai darbuotojai, pavyzdžiui, studentai vasaros atostogų metu išvykstantys dirbti žemės ūkio darbų.⁴⁴

Antra, reikėtų taip pat apžvelgti keletą pagrindinių terminų, susijusių su vadinamuoju „protų nutekėjimu“. Toks nutekėjimas vyksta, kai išvyksta mokslininkai ir aukštos kvalifikacijos specialistai. „Protų švaistymas“ vyksta, kai emigravę specialistai neranda darbo pagal specialybę ir pasirenka žemesnės kvalifikacijos reikalaujančią sritį. Selektivi migracija – pasaulyje plačiai taikoma praktika, kai griežtinant ir ribojant tarptautinės migracijos srautus daroma išimtis aukštos kvalifikacijos darbuotojams.⁴⁵ Tokią praktiką naudoja ir Europos valstybės bei JAV, skatindamos, pavyzdžiui, asmenų su aukštuoju išsilavinimu, informacinių technologijų specialistų bei gydytojų imigraciją.

Šiame magistro darbe naudojamas ekonominės migracijos ir, atitinkamai, – ekonominio migranto terminas apima į užsienį iš Lietuvos po 1990 m. išvykusius asmenis, kurie dirba tiek legaliai, tiek ir nelegaliai, tiek žemos kvalifikacijos, tiek ir aukštos kvalifikacijos (t.y. – „protų nutekėjimo“ migrantai) reikalaujančius darbus.

2.4. Ekonominės emigracijos tendencijos Lietuvoje

Vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, ypač būdingas pokomunistinėms šalims, tarp jų ir Lietuvai. Kaip ir daugelyje Vidurio ir Rytų Europos šalių, Lietuvoje vykstantys politiniai, socialiniai bei ekonominiai pokyčiai padarė esminį poveikį tarptautinės migracijos procesui.⁴⁶

Dėl įvairių priežasčių, tarp jų ir dėl migracijos politikos liberalizavimo, ne tik išaugo migracijos mastas ir pasikeitė geografija, bet keičiasi ir jos tipai, rūšys. Pirmosios dvi didžiosios emigracijos bangos buvo daugiau politinių emigrantų, tuo tarpu nuo 1990 metų prasidėjo naujos – ekonominės emigracijos laikotarpis.

Didelį emigracijos srautą Lietuvai atkūrus nepriklausomybę iš dalies lėmė tai, kad nuo to laiko gyventojų emigracija įstatymais yra neribojama. Po 1990 metų Lietuvos ekonomika turėjo pereiti prie rinkos ekonomikos. Buvo vykdomos esminės ekonominės reformos (kainų reforma, privatizacija, valiutos keitimas, didėjanti infliacija), kurios privertė žmones jaustis nesaugiai, nes dauguma lietuvių šalies nepriklausomybę siejo su staigiu ekonomikos suklestėjimu, pragyvenimo lygio augimu ir

⁴⁴ *Ekonominių migrantų skatinimo grįžti į tėvynę priemonės*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.migracija.lt/MD/Informac/Integruotas%20migrantu%20tyrimas%20-%20202%20versija.pdf>

⁴⁵ *Return Migration: Policies and Practices in Europe*, International Organization for Migration Geneva. January, 2004. p. 77.

⁴⁶ Sipavičienė, A., *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*, 2006, p. 4

geresnėmis gyvenimo sąlygomis. Sudėtinga mokesčių sistema, pagrindžio ekonomika skatino korupciją ir nelegalų darbą. Tačiau nepaisant visų ekonominių sunkumų, Lietuvoje pradėtas kurti smulkus verslas, atsigavo perkamoji galia bei išaugo vidaus rinka. Valstybės kontroliavimas, apmokestinimas įvairiais mokesčiais ir bankų krizės, privertė daug smulkių verslininkų bankrutuoti. Smulkiojo verslo padėtis tuo laikotarpiu buvo viena iš svarbiausių ekonominės emigracijos priežasčių. 1990 – 2000m. pagrindinė išorinės migracijos priežastis buvo ekonominiai motyvai, dėl šios priežasties tuo metu išvyko 42% visų migrantų.⁴⁷ Įvedus bevizį įvažiavimo į daugumą Europos ir kitų pasaulio šalių režimą, labai padaugėjo įvairių trumpalaikių išvykų (smulkios prekybos, mokymas, kvalifikacijos kėlimas ir pan.), kurių dažna virto į nelegalią emigraciją. 1990-1993 metais didžiausi emigraciniai srautai buvo į Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir kitas buvusios Sovietų Sąjungos respublikas, o nuo 1994 metų – į Vakarų. Remiantis oficialia statistika (perskaičiuota pagal gyventojų surašymo duomenis), nuo 1990m. iš Lietuvos emigravo daugiau nei 300 000 žmonių, arba vidutiniškai 25 000 žmonių kasmet.⁴⁸ Socialinių tyrimų instituto turimais duomenimis per praėjusį dešimtmetį, didžiąją dalį lietuvių emigracijos sudarė nedeklaruoti išvykimai, t.y. net 60,3% visų emigrantų. Todėl ekspertų vertinimai leidžia teigti, kad realūs emigracijos mastai yra dar didesni.⁴⁹

Nuo 2001 iki 2006 metų emigracijos mastai beveik nesumažėjo. Tiesa, pagal Statistikos departamento pateiktus naujausius duomenis, 2006 metais preliminariais duomenimis iš Lietuvos išvyko kiek daugiau nei 12 000 žmonių. Palyginus su ankstesniais metais, pastebimas nedidelis pokytis, tačiau emigracijos mastai išlieka dideli.

Vienas svarbiausių faktorių, įtakojusių emigraciją iš Lietuvos, buvo Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą (ES) 2004 m. ES migracijos politikos pagrindas – sąjungos darbuotojų migracija, vienijanti valstybių narių rinkas. Galimybė naudotis šia laisve skatina darbo jėgos mobilumą. Nuo 2004 m. gegužės 1d. Lietuvos piliečiams savo darbo rinkas atvėrė Jungtinė Karalystė, Airija ir Švedija, o nuo 2006 m. gegužės 1 d. – Ispanija, Portugalija, Graikija bei Suomija. Taip pat lietuviai gali laisvai įsidarbinti kitose naujosiose ES valstybėse: Čekijoje, Estijoje, Kipre, Latvijoje, Lenkijoje, Maltoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Vengrijoje.

Statistikos departamento tyrimų duomenimis, 2001 – 2005 m. neoficialiai iš šalies išvyko apie 70 tūkst. žmonių, 2004 metais – 24 700 žmonių; 2005 metais – 24 400 žmonių (žr. 3 lentelę). Tuo tarpu deklaravusiųjų savo išvykimą 2001 – 2005 m. buvo 56 000 gyventojų. Iš viso per penkerių metų laikotarpį emigravo apie 126 tūkst. šalies gyventojų.

⁴⁷ Lietuvos gyventojai, 1990-2000 / Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas. Demografinių tyrimų centras, p. 34

⁴⁸ *Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai.*, 2006, p. 14

⁴⁹ *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė.* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php

3 lentelė

Neoficialiai emigravusiųjų iš Lietuvos skaičius, tūkst.

	2001–2005	2004	2005
Iš viso	69,8	24,7	24,4
iš jų:			
15 metų ir vyresni	61,8	20,6	22,9
Vyrai	39,0	11,4	16,8
Moterys	30,8	13,3	7,6

Šaltinis: Statistikos departamentas

4 lentelė sudaryta pagal LLRI ir Statistikos departamento duomenis, iliustruoja Lietuvos gyventojų tarptautinės emigracijos ir imigracijos į Lietuvą mastus. Lentelėje galima pastebėti, kad nuo 1990 metų emigracijos iš Lietuvos srautai yra dideli ir nors po truputį didėja imigracija, per šešiolika metų tarp emigravusių ir imigravusių susidarė kelių šimtų tūkstančių skirtumas. Statistikos departamento duomenimis, nuo 1990 m. iki 2006 m. gyventojų Lietuvoje sumažėjo nuo 3693,7 iki 3403,2. Tai ženklus pokytis ir nors šiam procesui įtakos turi sumažėjęs natūralus gyventojų prieaugis, tačiau ekspertų nuomone, didžiausios įtakos žmonių skaičiaus mažėjimui turi tarptautinė migracija. Juo labiau, kad pagal Jungtinių Tautų Organizacijos gyventojų skaičiaus prognozės, Lietuva priskiriama prie šalių, kuriose iki 2050 m. gyventojų skaičius mažės sparčiausiai.⁵⁰

4 lentelė

Tarptautinė migracija Lietuvoje

Metai	Imigracija	Emigracija	Migracijos saldo
1990	14744	23592	-8 848
1991	11828	22703	-10 875
1992	6640	31172	-24 532
1993	2850	26840	-23 990
1994	1664	25859	-24 195
1995	2020	25688	-23 668
1996	3025	26394	-23 369
1997	2536	24957	-22 421
1998	2706	24828	-22 122
1999	2679	23418	-20 739
2000	1510	21816	-20 306
2001	4694	7253	-2 559
2002	5110	7086	-1 976

⁵⁰ Sipavičienė, A., *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*, 2006, p.14

2003	4728	11032	-6 304
2004	5553	15165	-9 612
2005	6789	15571	-8782
2006	7732	12653	-4921
Iš viso	86808	346027	

Imigracijos ir emigracijos duomenys po 2000 m. remiasi tik registracija, o ankstesnių metų duomenys pakoreguoti pagal gyventojų surašymo rezultatus.

Šaltinis: LLRI, Statistikos departamentas

Iki 2000 m. buvo fiksuojami tik deklaruoti išvykimai, kurie neatspindėdavo realių emigracijos mastų, taigi tokie netikslūs duomenys neleido visuomenei ir valdžios atstovams įvertinti realią situaciją. 2001 m. atliktas gyventojų surašymo tyrimas bei 2006 m. pradžioje vykdytas gyventojų užimtumo tyrimas padėjo patikslinti išvykimų skaičių nuo 1990 iki 2005 m. Po įstojimo į ES 2004 m. nežymiai padidėjo deklaruojamų išvykimų skaičius, tuo pačiu įtakojantis neoficialios emigracijos mastą. Tai daugiausiai susiję su atsivėrusiomis naujomis darbo rinkomis. Tačiau bendrame ES kontekste, remiantis *Eurostat*⁵¹ duomenimis, 2005 m. tik penkiose ES valstybėse narėse migracijos saldo (skirtumas tarp imigracijos ir emigracijos) 1000-iui gyventojų buvo neigiamas. Tuo tarpu daugelio kitų ES valstybių narių gyventojų imigracija yra pagrindinė šalies gyventojų skaičiaus didėjimo priežastis.

Migracijos procesų plėtrą lemiantys veiksniai – labai įvairūs. Nors migracijos teorijos atskleidžia svarbiausius gyventojų tarptautinį judėjimą įtakojančius veiksnius, – kiekvienos šalies, o ypač atskiro individo atveju tie veiksniai skiriasi. Lietuvoje atliekami tyrimai padeda įvardinti pagrindines bendrojo pobūdžio priežastis, dėl kurių Lietuvos gyventojai priima sprendimą emigruoti. Viena pagrindinių emigracijos priežasčių nurodoma teoretikų ir įvardijama pačių migrantų yra potencialių asmeninių pajamų padidėjimas. Kitaip tariant, įsidarbinimas ir gaunamos pajamos yra pagrindiniai veiksniai, didinantys emigravimo potencialą. 2005 m. Bendrovės RAIT atliktos apklausos duomenimis, svarbiausia emigracijos priežastis yra nedidelis darbo užmokestis – taip mano 90% Lietuvos gyventojų.⁵²

2005 m. vyriausybės nustatyta minimali alga Lietuvoje (145 eurų arba apie 500 litų) buvo dešimt kartų mažesnė nei minimalus atlyginimas Liuksemburge (1467 eurų arba apie 5000 litų), apie aštuonis kartus mažesnė nei Airijoje (1183 eurų arba apie 4000 litų), Didžiojoje Britanijoje (1 197 eurų arba apie 4200 litų), Belgijoje (1 210 eurų arba apie 4230 litų) ar Prancūzijoje (1 197 eurų arba apie 4200 litų).⁵³

⁵¹ *Eurostat* yra Europos Sąjungos statistikos tarnyba. Prieiga per internetą: www.eurostat.com

⁵² *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams.* [interaktyvus] Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php

⁵³ *Ten pat.*

Kita svarbi priežastis, skatinanti žmones emigruoti yra didelis nedarbas šalyje. 2003 m. nedarbo lygis buvo 13 proc., 2004 m. – 11,4 proc., 2005 – 8,3 proc., 2006 – 5,6 proc.

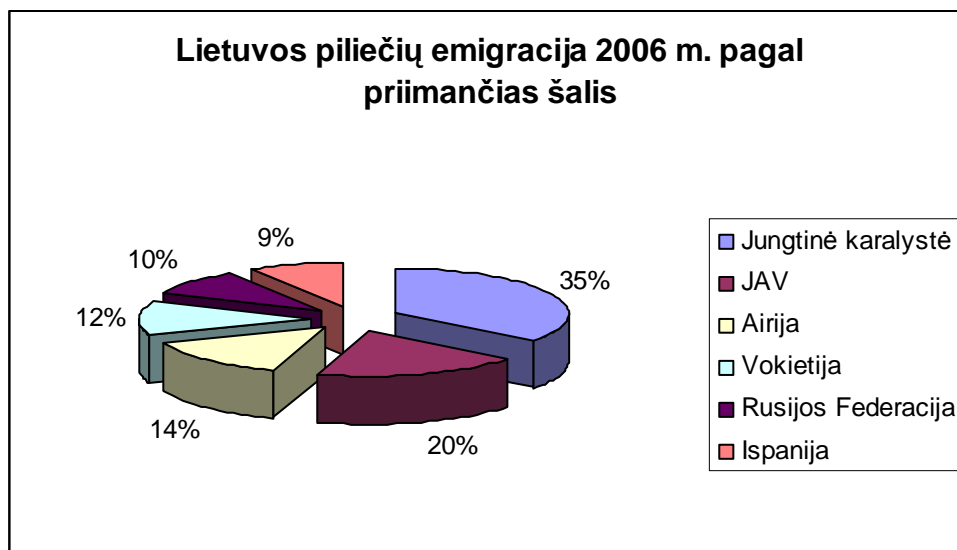
Darbo jėgos paklausa senosiose ES valstybėse narėse, o ypač ryškus kvalifikuotų specialistų trūkumas įvairiose srityse bei didesnės karjeros ir profesinio tobulėjimo galimybės veikia kaip traukos veiksnys, skatinantis emigraciją. Tuo pačiu priimančios šalys, suvokdamos imigracijos naudą valstybės ekonomikai, toleruoja nelegalius migrantus ir įvairiom kitom priemonėm stengiasi pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus.

Norą emigruoti, pasak LLRI specialistų, skatina ir švietimo sistemos trūkumai Lietuvoje. Nelanksti šiandieninė švietimo sistema, labiau orientuota į kiekybę, nei į kokybę, silpniau reaguoja į rinkos pokyčius. Dėl šios priežasties atsiranda darbo rinkos poreikių ir parengtų specialistų galimybių nesuderinamumas, t.y. į rinką patenka itin daug specialistų, kurie negali rasti darbo arba dirba ne pagal specialybę. Pasaulio banko atliktos studijos duomenimis, kuriuos cituoja LLRI, būtent Lietuvoje daugiausia aukštojo mokslo diplomą turinčių žmonių, dirbančių žemiausios kvalifikacijos darbu.

2006 m. Seime vykusios konferencijos „Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai“ pateikiamos tokios išvados apie svarbiausius ekonominės emigracijos veiksnius:

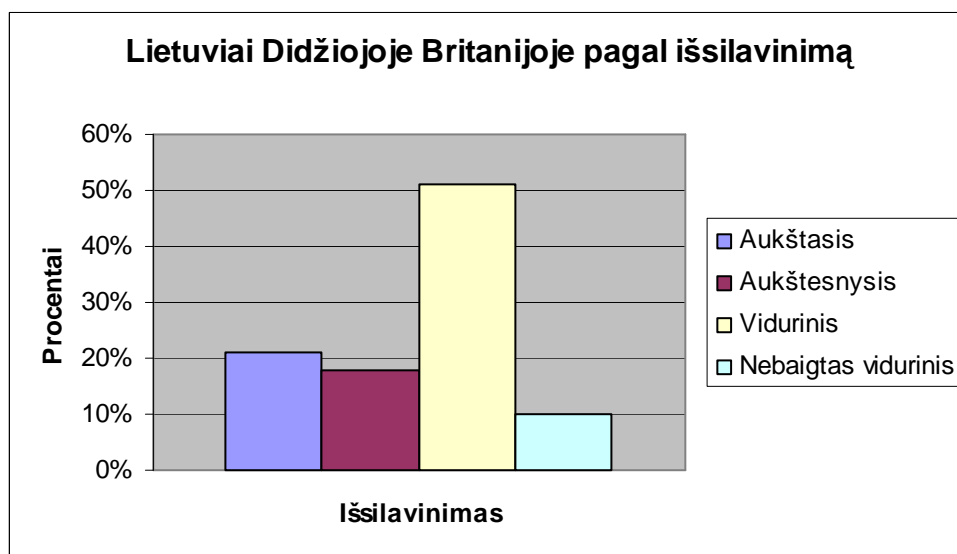
- ✓ *Ekonominiai-socialiniai* (atlyginimų skirtumai su pagrindinėmis tikslo šalimis);
- ✓ *Geresnės karjeros galimybės*;
- ✓ *Noras sumažinti socialinę riziką*;
- ✓ *Išplėtotą emigrantų infrastruktūrą, migrantų tinklai* (patys tampa migracijos veiksnium – emigravę ar draugai bei artimieji savo sėkmingais pavyzdžiais skatina norą emigruoti);
- ✓ *Mitai apie migraciją, prie kurių prisideda spauda* (pvz. kad migracija išspręs visas problemas).

Visi šie veiksniai prisideda prie emigrantų pasirinkimo, į kurią šalį vykti (žr. 2 paveikslėli) Statistikos departamento duomenimis, 2006 metais daugiausia žmonių išvyko į Jungtinę Karalystę (3,2 tūkst.), JAV (1,8 tūkst.), Airiją (1,3 tūkst.), Vokietiją (1,1 tūkst.), Rusijos Federaciją (0,9 tūkst.), Ispaniją (0,8 tūkst.). Apie penktadalį emigrantų sudarė 25–29 metų amžiaus gyventojai, apie 15 procentų – 20–24 metų amžiaus, 12 procentų – 30–34 metų amžiaus gyventojai, o 0–14 metų amžiaus vaikai sudarė 15 procentų išvykusiųjų.

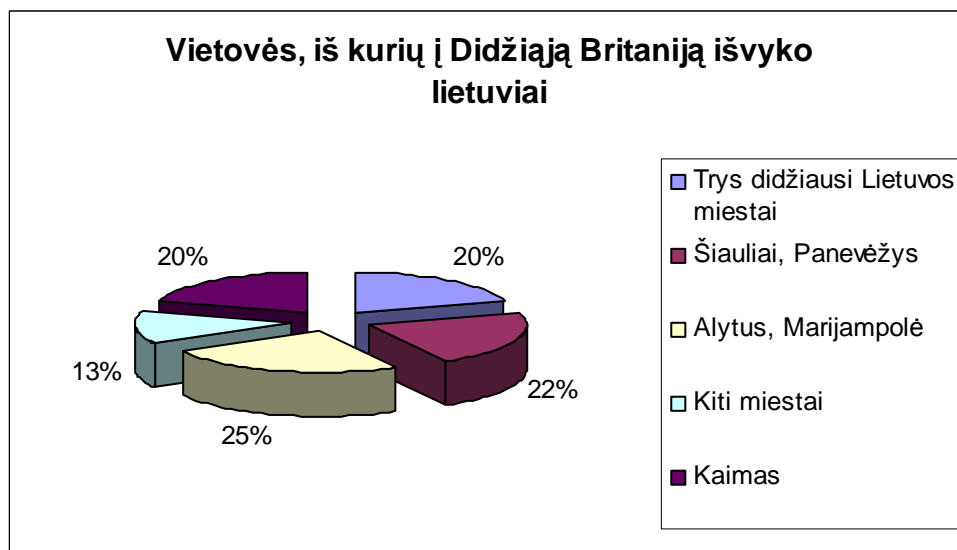
2 paveikslėlis

2006 metais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atliktas tyrimas parodė, kad daugiausia lietuvių emigrantų Didžiojoje Britanijoje yra neįgiję aukštojo išsilavinimo (žr. 3 paveikslėlį) Atlikto tyrimo duomenimis, aukštąjį išsilavinimą turi 21% Anglijoje dirbančių lietuvių, 18% turi aukštesnįjį išsilavinimą, 51% vidurinį išsilavinimą, o 10% nebaigė vidurinės mokyklos.

3 paveikslėlis

Iš ministerijos atlikto tyrimo paaiškėjo, kad daugiausia emigrantų į Didžiąją Britaniją yra išvykę iš Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės (žr. 4 paveikslėlį).

4 paveikslėlis

3. KOKYBINIS TYRIMAS: INFORMAVIMAS APIE EKONOMINĘ EMIGRACIJĄ

Vienas iš šio **magistro darbo uždavinių** – ištirti, kokią informaciją apie šalį, tiriamąja šalimi pasirenkant Didžiąją Britaniją, pateikia Lietuvos žiniasklaida. Didžioji Britanija šiam tyrimui pasirinkta neatsitiktinai. Teorinėje darbo dalyje pateikti tyrimų duomenys leidžia daryti išvadą, kad daugiausiai pastarąjį dešimtmetį iš Lietuvos emigruojančių žmonių renkasi kaip tik Didžiąją Britaniją.

Tyrimo objektas: Pirmuosiuose šio mokslinio darbo skyriuose buvo aptarta šalies įvaizdžio sąvoka, jo kūrimo ypatybės, konstatuojant, kad prie to nemenka dalimi prisideda žiniasklaida. Ji, pateikdama informaciją ir turėdama galios formuoti visuomenės nuomonę, tokiu būdu kuria ir žinojimą apie šalį arba šalies įvaizdį. Todėl vienas iš šio darbo tyrimo objektų yra **informacija** apie Didžiąją Britaniją Lietuvos spaudoje ir televizijoje: apžvelgiant bendrą informacijos srautą (tik spaudoje) ir išskiriant bei plačiau ir išsamiau nagrinėjant publikacijas bei reportažus apie ekonominius emigrantus iš Lietuvos (spaudoje ir televizijoje).

Tyrimo tikslas: atlikti kokybinę spaudos ir televizijos, informuojančios apie Didžiąją Britaniją ir joje gyvenančius ekonominius emigrantus iš Lietuvos, analizę.

Tyrimo uždaviniai:

- ištirti spaudoje ir televizijoje pateikiamą informaciją apie Didžiąją Britaniją ir sudaryti pateikiamų temų sąrašą;
- ištirti pateikiamą informaciją apie Didžiojoje Britanijoje gyvenančius ekonominius emigrantus iš Lietuvos;

Tyrimo metodas: tyrimui atlikti buvo pasirinkti dviejų, vienų iš didžiausių pagal tiražą ir skaitytojų auditoriją, Lietuvos dienraščių – „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ 2006 metų numeriai bei Lietuvos televizijos (toliau – LTV) laidos „Emigrantai“⁵⁴ 2006 metais rengti reportažai. Iš viso buvo peržvelgta po 310 abiejų laikraščių numerių bei 11 televizijos laidų, kuriose buvo kalbama apie ekonominius emigrantus Didžiojoje Britanijoje.

Tyrimo gairės: Spaudos apžvalgos metu buvo skaičiuojama, kiek straipsnių apie Didžiąją Britaniją pasirodė 2006 metais, kokio tai pobūdžio informacija. Informacija apie ekonominius emigrantus Didžiojoje Britanijoje buvo nagrinėjama giliau – nagrinėjamas kiekvienas aprašomas atvejis, situacija. Neišvengiamai buvo gilinamasi ir į paties straipsnio pobūdį, aprašymo tipą. Nagrinėjant TV reportažus, buvo gilinamasi į atskleidžiamą ekonominio emigranto paveikslą,

⁵⁴ Savaitinė LTV laida „Emigrantai“ pradėta rodyti 2006 metų spalį. Jos kūrėjų teigimu, tai yra bandymas atskleisti trečiosios, naujausios lietuvių emigracijos bangos pasekmes, parodyti, kaip iš tikrųjų gyvena ekonominiai emigrantai.

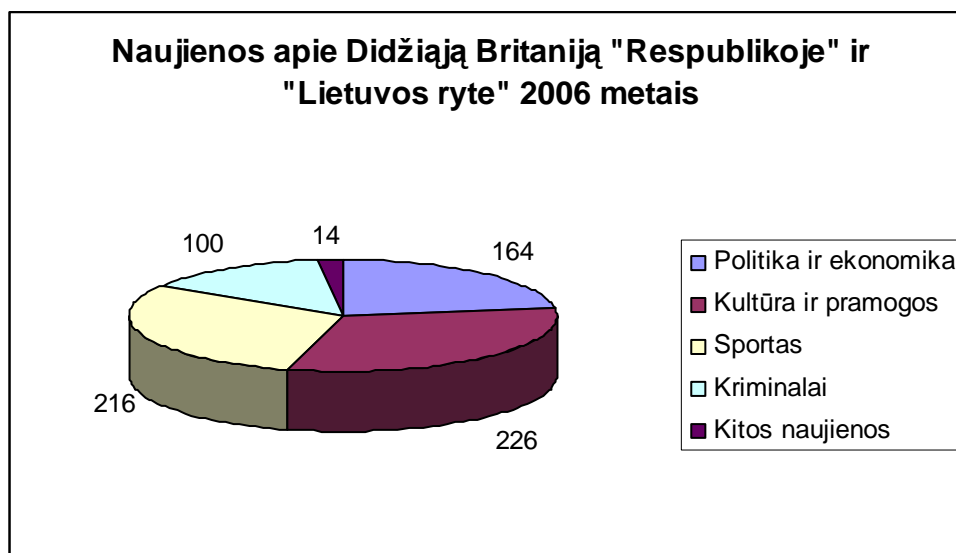
nagrinėjamą problemą taip pat akcentuojant kontekstą – intarpus su išvalgomis į reportažo herojaus interviu – kuriuos ruošia ir žiūrovams pateikia reportažo autorius.

3.1. Informavimas spaudoje

3.1.1. Informacijos apie Didžiąją Britaniją apžvalga

Apie Didžiąją Britaniją nagrinėtuose dienraščiuose pateikiama nemažai informacijos. Beveik kiekviename numeryje yra straipsnis ar maža žinutė apie čia vykstančius įvykius. Daugiausia informacijos yra apie Angliją ir jos sostinę Londoną. Naujienų sraute dominuoja politinė ir kriminalinė tematika. Tiesa, su politinėmis naujienomis dažnai sumišta pramoginio pobūdžio naujienos apie Didžiosios Britanijos monarchus, taip pat eilinius britus. Didžioji dalis kriminalinių naujienų iš Didžiosios Britanijos susijusi su teroro aktais, grėsmėmis ir nacionaliniu saugumu. Kultūros naujienos daugiausia susijusios su muzika ir teatru.

Išskiriant naujienas pagal naujienų skaičių ir tematiką, daugiausia naujienų apie Didžiąją Britaniją yra susijusios su kultūra ir pramogomis – 226 naujienos; sportu – 216 naujienų; politika ir ekonomika – 164 naujienos; kriminalais – 100 naujienų; kitų naujienų – 14. (žr. 5 paveikslėlį)

5 paveikslėlis

Peržvelgus 2006 metais tirtuose dienraščiuose pasirodžiusią informaciją apie Didžiąją Britaniją, galima pastebėti keletą tendencijų:

- ✓ Su monarchais susijusiuose straipsniuose kuriamas herojinis, archainis, prabangios, tvarkingos šalies ir ją valdančių asmenų išpūdis. Žinutėse apie maištaujančius Didžiosios Britanijos princus jaučiamas paprastumas, maištingumas;

- ✓ Kultūros naujienose dominuojančios teatro, muzikos temos taip pat asocijuojasi su prabanga, sumišusia su novatoriškumu;
- ✓ Kriminalinėse naujienose dominuoja pranešimai apie teroro aktus, jų aukas ir galimas grėsmės nacionaliniam saugumui, tad ši tema bendrame informacijos kontekste yra išskirtinai neigiama;
- ✓ Pramoginio pobūdžio naujienose dominuoja žinios apie britų laisvalaikį, didelį alkoholio vartojimą, atostogas.

3.1.2. Ekonominė emigracija spaudoje

Straipsniams apie ekonominę emigraciją „Lietuvos ryte“ ir „Respublikoje“ skiriama labai daug dėmesio. Tai, neabejotinai, įtakoja apie didžiulius emigracijos mastus bylojantys skaičiai. Daugiausia informacijos yra apie Ispanijoje, Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje laimės ieškančius lietuvius. Paprastai straipsniai apie juos patenka į pirmuosius dienraščių puslapius su ženklu „Dienos tema“. „Lietuvos ryto“ verslo priede „Vartai“ atsirado net atskira skiltis „Emigrantai“. Straipsniai apie Didžiojoje Britanijoje gyvenančius ir dirbančius ekonominius emigrantus iš Lietuvos nagrinėjamoje spaudoje užima nemažą dalį naujienų. Tokių straipsnių šio darbo autorė suskaičiavo 42 ir įtraukė į aukščiau esančios diagramos skiltį „Politika ir ekonomika“.

Dienraščiuose rasta informacija buvo suskirstyta ir nagrinėjama pagal keletą kriterijų:

- Priežastis, lėmusias emigraciją;
- Darbo sąlygas ir atlyginimą;
- Gyvenimo sąlygas;
- Tyrimas reziumuojamas apžvelgiant bendrą informaciją bei išryškinant pastebėtas tendencijas.

Priežastys, lėmusios emigraciją. Dažniausios spaudoje emigrantų minimos emigracijos priežastys yra didesnis atlyginimas ir nusivylimas Lietuvos valdžia.

„Ar svajoji apie kitas šalis? Ieškai iššūkių gyvenime? Galbūt domiesi legaliu, gerai apmokamu darbu užsienyje? Galime pasiūlyti lengvą sprendimą“ – tokiais pažadais viliojami menkais atlyginimais Lietuvoje nusivylę lietuviai, todėl dažnas susigundo pabandyti, pagrindine priežastimi įvardindamas geresnį uždarbį užsienyje.

„Vienintelė priežastis, dėl kurios vasarą važiuosiu į Angliją – pinigai. Esu mačiusi pasaulio ir manęs užsienis nelabai vilioja“⁵⁵ – viename straipsnyje prisipažįsta studentė.

„Lietuvoje dirbau projektų vadybininke, tačiau darbas buvo blogai apmokamas. Buvau girdėjusi sėkmingų istorijų, kad žmonės Anglijoje darbą randa per dvi tris dienas“⁵⁶. Tokią istoriją straipsnyje

⁵⁵ Respublika, kovo 23, p.19

„Kaip aš ieškojau laimės Londone. Ir ką radau“ pasakoja mergina, šiuo metu Londone dirbanti konsultante parduotuvėje. Pasak jos, vienai draugei Anglijoje pavyksta išgyventi net neturint darbo. Sunkaus darbo ji nenori, o laukdama, kol atsiras geresnis, gyvena iš draugų iš Bangladešo malonės.

„Ieškodama darbo Lietuvoje įgijau daugybę kompleksų. Dvejus metus blaškiausi, negalėjau gauti net kambarinės darbo, kadangi netikau pagal savo amžių, nors man buvo tik 33 metai. Išvažiavau ieškoti darbo ir radau ne tik jį, bet ir atgavau pasitikėjimą savimi, išsivadavau iš menkavertiškumo jausmo“⁵⁷ – straipsnyje, pavadintame „Anglijoje vaikų auklėtojos nebesuka galvos, kaip išgyventi“ pasakoja lietuvė moteris.

Prieš penkerius metus iš Lietuvos emigravo Alytaus teatro administratorius ir miesto tarybos narys Juozas Belickas, kuris „Lietuvos rytui“ prisipažino, kad vienas didžiausių stimulų išvažiuoti – nusivylimas politiniais užkulisiais. *„Aš norėjau būti politikoje, bet nenorėjau dalyvauti žaidime, kuris žaidžiamas kažkieno kito naudai“⁵⁸*, – pasakoja vyriškis. Politines priežastis vardija ir buvusi kultūros ministro patarėja, rašytoja ir žurnalistė Zita Čepaitė. Straipsnyje „Rašytoja svetur tikisi tapti valytoja“⁵⁹ išvykdama į Londoną ji tikino, kad turi pinigų išgyventi vos dvi savaites, per tą laiką tikisi įsikurti ir yra pasiruošusi dirbti bet kokį darbą – nuo valytojos iki maisto produktų rūšiotojos ar užkandinės padavėjos. *„Nusivyliau dabar vykstančiais politiniais procesais“*, – sakė moteris. Beje, šį pavasarį Z. Čepaitė tapo Londone leidžiamo lietuvių dienraščio „Infozona“ redaktore.

„Užsienyje lenkti nugaras verčia ir per didelė skolų našta“⁶⁰ – tokia „Lietuvos ryto“ antraštė prasideda dar vienas straipsnis apie lietuvių emigraciją. Čia įvardijama emigracijos priežastis – „skolos gaisro gesinimas“. Teigiama, kad į užsienį išvyksta palyginti neblogai gimtinėje uždirbantys, tačiau įsiskolinę tautiečiai. *„Čia nėra nė vieno, kuris nebūtų atvažiavęs dėl skolų“*, – straipsnio autorei pasakojo medžio konstrukcijų gamykloje dirbantys lietuviai, kurie dirba po 12-14 valandų per parą, o po darbo savaitės, pasak autorės, išdidžiai skaičiuoja 1200 litų uždarbį. *„Dirbau Lietuvoje prieš išvažiudamas ir tikrai nemačiau jokių perspektyvų iš gaunamos algos nusipirkti namus. Todėl aš čia. Taip, buvo galimybė imti paskolą Lietuvoje ir atiduoti kas mėnesį pusę algos bankui. O valgyti, o pramogoms?“*, – žurnalistų klausė emigravęs vyriškis.

„Tik emigravusi alytiškė pajuto tikro gyvenimo skonį“⁶¹ – straipsnis, pasakojantis apie jauną moterį, kuri Didžiojoje Britanijoje dirbdama tą patį darbą kaip ir Lietuvoje, gauna vienuolika kartų didesnę algą. *„Baigiau Vilniaus pedagoginį universitetą, dirbau socialinės paramos centre, tačiau gavau vos 600 litų per mėnesį ir nepajėgiau išgyventi“*, – pasakoja moteris. Sesiems išvažiavus į

⁵⁶ *Respublika*, 04 22, p.4

⁵⁷ *Lietuvos rytas*, „Vartai“, 05 22, p. 5

⁵⁸ *Lietuvos rytas*, „Vartai“, 06 05, p. 5

⁵⁹ *Lietuvos rytas*, 10 16, p. 1 ir 3

⁶⁰ *Lietuvos rytas*, 06 12, p.9

⁶¹ *Lietuvos rytas*, „Vartai“, 07 31, p.5

užsienį moteris susimąstė: „*Jeigu seserys, nemokėdamos anglų kalbos, susirado darbus, tai aš, šią kalbą mokanti, tikrai neprapsiu*“, – sakė moteris.

Straipsnyje „Emigracija į naudą išėjo tik statybininkams“⁶² teigiama, kad Lietuvoje kyla statybininkų algos, tačiau tik jų. „*Kitų profesijų atstovams Anglija, Ispanija ar JAV ir toliau liks šalys, primenančios rojų, algos Lietuvoje, palyginti su Vakarų Europa, vis dar juokingai mažos*“ – teigiama straipsnyje.

Darbo ir gyvenimo sąlygos. Nagrinėjamuose dienraščiuose netrūksta darbo skelbimų, kuriuose siūlomas įvairaus pobūdžio darbas Didžiojoje Britanijoje. Iš užsienyje siūlomų darbų, trečdalį ar daugiau užima darbo pasiūlymai Didžiojoje Britanijoje. Keletas tokių pasiūlymų: „Legaliai dirbti Anglijoje reikalingi pakuotojai, suvirintojai, padavėjai. Anglų kalba nebūtina...“; Siūlome darbą Anglijoje: viešbučiuose, fabrikuose. Nuvežame, apgyvendiname. Anglų kalba nebūtina“; „Įvairūs legalūs darbai Anglijoje. Registracijos mokesčio nėra. Nuvežame iki darbo vietos...“; „Anglija! Įvairūs darbo pasiūlymai ir ypatingos nuolaidos mokantiems ir nemokantiems anglų kalbos...“. Tokiais pasiūlymais įvairios agentūros Lietuvoje vilioja lietuvius pabandyti ieškoti laimės svetur. Pirmuosiuose laikraščių puslapiuose taip pat nemažai laimingų emigrantų istorijų.

Vienoje Lietuvos odontologijos klinikų dirbęs ir prieš keletą metų į Didžiąją Britaniją emigravęs ortodontas pasakoja, jog gimtinėje jo alga buvo 730 litų. Dabar jo alga siekia kelis tūkstančius svarų sterlingų per mėnesį ir jis tvirtina, kad Didžiojoje Britanijoje dirba labai daug specialistų iš kitų šalių, nes šaliai labai brangu juos parengti, paprasčiau jų prisivilioti keletą ar net kelias dešimtis kartų didesniais atlyginimais nei jų gimtinėje.

„*Dabar gyvename čia su visa šeima. Su žmona auginame tris vaikus, už kurortinėje vietoje nuomojamą namą sumokame maždaug penktadalį mano atlyginimo. Gydimas čia nemokamas, išleisdami vaiką į mokyklą, mokėjome tik už uniformą, 80 litų, nemokami čia anglų kalbos kursai ir daugelis kitų dalykų*“⁶³, – taip pasakoja gydytojas, po keleto metų užsidirbęs pinigų ir patobulinęs kvalifikaciją vis dėlto ketinantis grįžti į Lietuvą.

Ne viename straipsnyje pasakojama apie nuo „geriančių vyrų“; „bedarbystės“ pabėgusias moteris, kurios Didžiojoje Britanijoje rado kambarinių, virėjų, slaugių, fabriko darbuotojų darbus, kurie jas „išgelbėjo“ nuo skurdo, nepriteklių.

Londono centre gyvenanti ir dirbanti dvidešimt dvejų lietuvių Sandra teigė į Lietuvą niekada negrįšianti⁶⁴. „*Nesvarbu, kiek Lietuvoje uždirbsi. To, ką galime sau leisti čia – tėvynėje niekada negalėsime. Londone nereikia galvoti, ar įsigyti vieną, ar kitą daiktą*“. Sandra dirba vieno restorano registratūroje, už svečių priėmimą kas mėnesį ji gauna 1650 svarų sterlingų (apie 8250 litų). Jos

⁶² Lietuvos rytas, „Vartai“, 05 15, p.1

⁶³ Respublika, „Dienos tema“, 01 07, p.3

⁶⁴ Respublika, 05 04, p.19

nesuviliotų net 4000 litų alga Lietuvoje. „*O ir tokią kur gautum? O darbą Londone susirasti lengviau, nei gatvėje paprašyti cigaretės*”.

Straipsnyje „Iš emigracijos atgal į tėvynę veržiasi tik retas lietuvis“⁶⁵ teigiama, kad į Didžiąją Britaniją dauguma emigravusių lietuvių savo ateities su Lietuva nebesieja. Straipsnyje pateikiamos kelios istorijos – vienas vaikinai pasakoja emigranto kelią pradėjęs nuo salotų skynimo, o dabar remontuojantis automobilius ir neblogai uždirbantis. Kitas vaikinai pasakoja, kad bet koks darbas čia yra vertinamas, jis taip pat dirba statybose ir planuoja priimti Anglijos pilietybę. „*Lietuviai, nerandantys darbo Anglijoje ir burnojantys, kaip čia viskas blogai, paprasčiausiai nemoka prisitaikyti prie aplinkybių. Nežinau šalies, kurioje būtų didesnė darbo pasiūla įvairiose srityse. Gal tiesiog reikia dirbti prastesnį darbą, išsimokslinti, siekti užsibrėžto tikslo. Galimybės čia beribės*“, – tikina vaikinai. Per savaitę jis uždirba iki 700 svarų sterlingų (apie 3500 litų). Tiek uždirbdamas jis metams buvo grįžęs į Lietuvą ir visą tą laiką gyveno visiškai savęs nevaržydamas. „*Vis ne kaip Alytuje – padirbi už minimalų atlyginimą ir tave išmeta*“, – sako vaikinai.

Kitame straipsnyje viename Anglijos vaisių sandėlių dirbanti pora pasakoja uždirbanti apie 3,5 tūkst. svarų (apie 17,5 tūkst. litų) per mėnesį ir džiaugiasi tuo, kad kas dvi – tris valandas darbovietėje galima nemokamai atsigerti kavos ar arbatos, o per pietus valgyti vaisių iš to paties sandėlio.⁶⁶

Vaikų darželio auklėtoja viename Anglijos miestų dirbanti moteris nuomojasi butą miesto centre, augina dukrą ir norėtų tęsti mokslus. Gyvenimas emigracijoje jai primena pasaką: „*Perku tokį maistą, koks man patinka. Patiko koks nors drabužis – perku. O Lietuvoje būdavo taip: turėdavau dvidešimt litų ir sukdavau galvą, kaip pragyventi su maža pinigų suma, kaip nusipirkti maisto, kurio tau reikia, o ne tokio, kokio nori*“⁶⁷, – sako moteris, dabar uždirbanti apie 4850 litų per mėnesį.

Vadinamąsias lietuvių sėkmės emigracijoje istorijas papildoma ir straipsniai apie verslą Didžiojoje Britanijoje pradėjusius lietuvius.

Straipsnyje „*Emigrantė „Svajos” vardą Londone pavertė kokybės ženklu*“⁶⁸ rašoma apie verslininkę, kurios įkurta bendrovė populiariuose Londono prekybos centruose prekiauja stiklo ir keramikos dirbiniais. „*Mis Mažoji Lietuva*“ prasibrovė į Londono juvelyrų elitą⁶⁹ – straipsnis apie savo dirbinius vienoje prabangiausių Londono parduotuvių pardavinėjančią juvelyrę. Straipsniai: „*Rytų Londono lietuviams Vidos vardas – jau gerai žinomas*“⁷⁰, „*Lietuvių svajonės apie nuosavą verslą išsipildė Anglijoje*“⁷¹, „*Išėiviams lietuviškas maistas yra reikalingas kaip oras*“⁷², „*Lietuviško*

⁶⁵ Lietuvos rytas, 06 19, p. 9

⁶⁶ Lietuvos rytas, 04 15, p. 7

⁶⁷ Lietuvos rytas, „Vartai“ 05 22, p. 5

⁶⁸ Lietuvos rytas, 07 24, p. 5

⁶⁹ Lietuvos rytas, „Vartai“, 08 07, p. 5

⁷⁰ Lietuvos rytas, „Vartai“, 09 11, p. 5

⁷¹ Lietuvos rytas, „Vartai“, 11 06, p. 5

⁷² Lietuvos rytas, „Vartai“, 05 15, p. 5

*alaus karalystė Anglijoje*⁷³ – apie maisto bei aptarnavimo srityse (kirpyklos, grožio salonai) verslus įkūrusius lietuvius. Yra straipsnių ir apie tai, kaip emigrantai Didžiojoje Britanijoje ima būsto paskolas – „*Į Angliją emigravę lietuviai vis drąsiau ima būsto paskolas*“⁷⁴. Čia teigiama, kad dažniausiai tautiečiai perka namus, kainuojančius iki 250 tūkst. svarų sterlingų (apie 1,2 mln. litų), o vidutinė mėnesio įmoka bankui siekia apie tūkstantį svarų sterlingų (apie 5 tūkst. litų). Teigiama, kad paskolų tarpininkai, kurių vienas – lietuvis, dar negirdėjo, kad nors vienas lietuvis Didžiojoje Britanijoje yra susidūręs su finansiniais sunkumais atiduodamas skolą bankui. „*Po kelerių Anglijoje praleistų metų lietuviai jau gali sau leisti įsigyti namą ir be vargo mokėti įmokas*“, – taip teigia tarpininkavimo paslaugas teikiantis lietuvis.

Tačiau kituose straipsniuose emigrantų nuotaikos kiek niūresnės ir įspūdis nėra toks teigiamas. Trisdešimt penkerių metų moteris, jau trylika metų gyvenanti Londone ir dirbanti keleivių aptarnavimo specialiste pasakoja, kad lietuviai klysta, manydami, kad emigracijoje pinigai lengvi. „*Kai kurie lietuviai dirba po šešias – septynias dienas per savaitę, nuo ryto iki vakaro, neturėdami asmeninio gyvenimo. Atvyksta ir tokių, kurie turi gerą specialybę, tačiau nemoka kalbos ir dirba pagalbinus darbus*“.⁷⁵

Nemaža dalis straipsnių, ypač „Respublikoje“ skirta vadinamosioms „nesėkmės“ istorijoms aprašyti. Jose ne tik rašoma apie tai, kaip lietuviams nepasisekė gauti darbo Didžiojoje Britanijoje, o ir perspėjama nebūti tokiais patikliais ir nesusivilioti patraukliais, tačiau neretai apgaulingais pasiūlymais. Teigiama, kad gerai mokamas darbas ir lengvi sprendimai neretai taip ir lieka tik pažadai, o štai iššūkių – į valias. Straipsnyje „Juodosiose knygose“ – įdarbinimo agentūros⁷⁶ rašoma apie lengvą uždarbį užsienyje siūlančių agentūrų „juodąsias knygas“, kurias galima rasti internete. Jose – perspėjimai neužkibti ant aferistų kabliuko bei pasakojimai apie pažadų netesėjusias įdarbinimo agentūras, kurios „*nuveža į elgetynus, kuriuose reikia gyventi po dešimt žmonių kambaryje*“. Straipsnio autorių kalbinami lietuviai pasakoja, jog darbą per agentūrą gauti sunku, tačiau be jos – dar sunkiau, nebent yra galinčių padėti giminių ir pažįstamų. „*Mano vyras keturis mėnesius ieškojo darbo. Ėjo per agentūras Londone, niekas nepriėmė, nes reikia bent pusės metų patirties Didžiojoje Britanijoje bei dviejų vietinių darbdavių rekomendacijų*“, – sako viena kalbinama lietuvė.

Straipsnyje „Lietuvių košmaras Anglijoje“⁷⁷ teigiama, kad net juodžiausias darbas Anglijoje tampa deficitu. O tuo įsitikino du lietuviai – 48 metų dailininkas dizaineris Gintaras Gelaževičius ir 42 metų fotomenininkas Žilvinas Jasys. Jie nebuvo iš tų laimingųjų, kurie per mėnesį susitaupo apie 1200-1500 litų. „*Nemokantiems kalbos ir neturintiems profesijos ten gero ir nuolatinio darbo nėra. Ištvėrę vos po kelis mėnesius, svajoję svetimoje šalyje užsidirbti, po klajonių ir žeminančių darbo*

⁷³ Respublika, 09 23, p. 1 ir 6

⁷⁴ Lietuvos rytas, „Vartai“, 10 23, p. 5

⁷⁵ Respublika, „Gyvenimas“, 03 24 diena, p. 17, 19

⁷⁶ Respublika, 03 20, p. 3

⁷⁷ Respublika, 04 08, psl. 1-3

paieškų vyrai grįžo paskendę skolose...“, – teigiama straipsnyje. Nemokėdami anglų kalbos vyrai nesuprasdavo darbo skelbimų ir negalėjo pretenduoti į kvalifikuotą darbą. Jie dirbo fabrikuose, šlavėjais, arklidžių prižiūrėtojais, o galiausiai vidutinio amžiaus vyrams teko prašyti pagyvenusių tėvų finansinės paramos.

Pateikiama ir nuo tautiečių teroro nukentėjusių lietuvių istorijų. Straipsnyje „Londone lietuviai engia lietuvius“⁷⁸ – 25 metų vilniečio Aurimo pasakojimas apie tai, kad jo svajonė greitai ir gerai užsidirbti Anglijoje sudužo jau pirmosiomis dienomis. Įdarbinimo agentūroje jis buvo priverstas pasirašyti neterminuotą darbo sutartį, pagal kurią iš darbo jis galėjo būti išmestas bet kada ir be jokios priežasties, už būstą jis mokėdavo ne tik jį išnuomojusiai įmonei, bet ir duoklės atėjusiems pasiimti tautiečiams.

„*Taip nieko ir negauname – dirbame, o pavalgyti nėra už ką*“, – teigia į vieną Anglijos miestų darbo ieškoti atvykę lietuviai straipsnyje, kurį „Respublika“ perspausdino iš Londono savaitraščio lietuviams „Londono žinios“. Šio laikraščio atliktas tyrimas atskleidžia lietuvių agentūrų pasiūlymais susigundžiusių lietuvių pastumdėlišką dalį Anglijoje. „*Vos galą su galu suduriantys žmonės svečioje šalyje priversti gyventi be vandens ir dujų, dirbti pusvelčiui arba visai už dyką. Gelbėdamiesi nuo bado jie maitinasi benamiams nemokamai dalinamu maistu*“, – rašoma straipsnyje.

Prie neigiamos informacijos apie emigraciją srauto galima priskirti ir kriminalinius straipsnius apie lietuvius Didžiojoje Britanijoje ištikusias nelaimes: „*Avarija svetur sugriovė poros gyvenimą*“⁷⁹ (apie į avariją patekusius dirbti į Londoną išvažiavusius sutuoktinius); „*Iš kalėjimo Anglijoje pateko į areštinę Lietuvoje*“⁸⁰ (apie automobilius Didžiojoje Britanijoje vogusį vyriškį); „*Britai surado jų šalyje sukčiavusį lietuvį*“⁸¹ (apie lietuvių suburtą gaują, kuri vogė pinigus, gavusi internetinės bankininkystės slaptažodžius); „*Vietoj kambarinių darbo Londone – sekso vergija*“⁸² (apie suimtus lietuvius, kurie užsiėmė prekyba moterimis); „*Meilė – tik teroristų kėslių priedanga?*“⁸³ (apie libanietį, siejamą su viena didžiausių ir pavojingiausių teroristų grupuočių „*Al Qaeda*“ ir jo sugyventinę lietuvę, kurios tėvas dirba Ignalinos atominėje elektrinėje); „*Lietuviai šiurpina Europą*“⁸⁴ (apie tai, kad Anglijoje lietuviai daro ne tik smurtinius nusikaltimus, bet ir pelnosi iš padirbtų mokėjimo kortelių).

Apibendrinant informaciją spaudoje apie ekonominius emigrantus Didžiojoje Britanijoje galima pasakyti, kad ji labai įvairi. Ir vis dėlto, nors yra nemažai straipsnių, kuriuose pasakojama apie lietuvių nesėkmes ieškant darbo ir įsikuriant svetimose šalyje, dominuoja savo sėkmės istorijas pasakojančių

⁷⁸ *Respublika*, 06 12, p. 1 ir 3

⁷⁹ *Lietuvos rytas*, 02 18, p.5

⁸⁰ *Lietuvos rytas* 03 02, p.5

⁸¹ *Lietuvos rytas*, 02 04, p.5

⁸² *Lietuvos rytas*, 02 09, p.6

⁸³ *Lietuvos rytas*, 02 11, p.1 ir 3

⁸⁴ *Respublika*, 04 01, p. 1 ir 6

tautiečių pasisakymai. Daugiau neigiamos informacijos apie pačią ekonominę emigraciją pastebima „Respublikoje“, kriminalinių istorijų, o taip pat sėkme besigiriančių emigrantų – „Lietuvos ryte“.

3.2. Ekonominė emigracija televizijoje

Dėmesio ekonominei emigracijai iš Lietuvos skiria visos visuomenės informavimo priemonės. Ankstesniuose skyriuose buvo apžvelgtas šios problemos nušvietimas spaudoje, o šiame skyriuje bus aptariamas nagrinėjamos temos vaizdavimas televizijoje, LTV laidoje „**Emigrantai**“. Ši laida pradėta rodyti 2006 metų spalį ir yra pirmoji specializuota laida, skirta emigracijos problemai ir jos nušvietimui. Laidos autoriai keliauja po tris didžiausius lietuvių emigracijos „židinius“ – Ispaniją, Airiją ir Didžiąją Britaniją (dažniausiai Londoną) ir rengia reportažus apie čia gyvenančius ekonominius emigrantus.

Šiame darbe bus apžvelgiama ir nagrinėjama 11 „**Emigrantų**“ laidų (LTV eteryje rodytų 2006 metų pabaigoje ir 2007 metų pradžioje), kuriose buvo kalbama apie Didžiojoje Britanijoje gyvenančius ir dirbančius lietuvius. Peržiūrėjus reportažus, galima pastebėti labai ryškų bruožą, skiriančią šią laidą ir joje pateikiamą informacijos pobūdį nuo spaudoje pateikiamos informacijos. Šis bruožas – tai labiau ne emigrantų portretų atskleidimas ar tendencijų sekimas, o gilinimasis į problematiką. Šioje laidoje netrūksta skirtingų emigrantų pasakojimų apie gyvenimą, darbą, tačiau visus juos papildo ir analizuoja specialistai – buvęs Lietuvos ambasadorius Didžiojoje Britanijoje Aurimas Taurantas, konsulė Vilija Jatkonienė, Londone leidžiamo lietuviško savaitraščio „Londono žinios“ redaktorė Dovilė Ilevičiūtė. Dėl šios priežasties laida „Emigrantai“ šiame darbe nagrinėjama pagal problematikos rūšis:

- **Emigracijos mastus;**
- **Darbo paiešką;**
- **Gyvenimo sąlygas ir gresiančius pavojus;**
- **Švietimą ir tautiškumo išlaikymą;**
- **Sąlygas verslo kūrimui.**

Emigracijos mastai. „Lietuvių emigrantų Didžiojoje Britanijoje kasmet daugėja. Nors čia gyvenantys tautiečiai įspėja, kad Europos Sąjungai priėmus naujų narių iš Rytų ir Centrinės Europos, Londone sumažėjo atlyginimai, o ir darbo gauti darosi vis sunkiau ir sunkiau. Kiek tiksliai lietuvių gyvena Jungtinėje Karalystėje niekas nežino. Spėjama, kad šiuo metu Didžiojoje Britanijoje gyvena nuo 200 iki 300 tūkstančių lietuvių.“⁸⁵

⁸⁵ *Emigrantai*, 2006 11 09

A. Taurantas „Emigrantams“ teigė, kad atvykstančiųjų skaičius labai padidėjo Lietuvai įstojus į ES ir emigracija pasiekė sunkiai įsivaizduojamus mastus. Didžioji Britanija, atrodo, jau seniai tapo antrąja lietuvių Tėvyne – taip teigia laidos autoriai. *„Jau niekas nesistebi, jei pardavėja, supratusi, kad sutiko tautietį, staiga prabyla lietuviškai, o tavo kaimynas Londone – visai ne anglas, o tikras žemaitis iš Telšių. Keletą rajonų Rytų Londone emigrantai juokais vadina „mažąja Lietuva“ – tiek daug čia įsikūrė mūsų tautiečių.“*⁸⁶

Daugelis lietuvių, laidos autorių teigimu, į užsienį lekia lyg akis išdegę, negalvodami, kas jų laukia svetur. Daugelis tokių laimės ieškotojų, paragavę svetimės duonos, išlieję devynis prakaitus be cento kišenėje jau grįžo namo. Tačiau daugumai visgi pavyko įsitvirtinti svetimam krašte. Čia dirba, tuokiasi, gimdo vaikus. Kasmet vien Anglijoje gimsta pusė tūkstančio lietuvių vaikų.

Nagrinėdami emigracijos problematiką „Emigrantų“ autoriai apžvelgia ir emigracijos istoriją, aptaria emigracijos bangas ir emigracijos pasekmes – darbo jėgos, proto nutekėjimą ir beveik kiekvienoje laidoje ekspertų lūpomis perspėja, kad Anglijoje viskas nėra taip paprasta. *„Tikrai nėra taip: atvažiuoju – užsidirbau. Ir pinigais čia tikrai nelyja.“*⁸⁷, – taip sako aštuonerius metus Londone gyvenantis Rasa ir Rimas, auginantys tris vaikus.

„Emigrantų“ kūrėjai rengia reportažų ir apie iš Didžiosios Britanijos atgal į Lietuvą sugrįžusius lietuvius, nesusigundžiusius pasilikti didesnių galimybių šalyje.

Darbo paieška. Pasak laidos kūrėjų, nemažai lietuvių važiuoja į Didžiąją Britaniją negalvodami, kas jų laukia svetur, klaidingai įsivaizduodami, kad ten stūkso aukso kalnai, o pinigai tiesiog iš dangaus byra.

*„Turėjom mes vieną pilietį, kuris atvyko į Angliją, turėjo darbelį laikinai, paskui susirgo, to darbo neteko, mes jam pagelbėjom susiekti su artimaisiais jis grįžo į Lietuvą, bet nors ir neturėdamas darbo, sakė: „aš vis tiek grįšiu“ ir po poros savaičių jis grįžo ir vėl nerado darbo. Būna, kaip jau minėjau, kai klausi, kaip be pinigų važiavot? Sako: „kaip be pinigų? Aš gi dešimt svarų turėjau...“ Tokie atvejai ir juokingi, ir graudūs. Žmonės pasiduoda įtaigai. Kažkas išvažiavo į užsienį, ar pasisekė ar nepasisekė, bet sugrįžus ar pasidalinant, gal ne visi norės prisipažinti, kad jam nepasisekė. Yra kuriamas tas įvaizdis. Žmonės, pasiduoda ir galvoja, jeigu mano kaimynui pasisekė, tai ir man pasiseks. Labai dažnai atrodo, kad gerai ten kur mūsų nėra, kad ten turėtų būti geriau, nors čia pat Lietuvoje gal siūlomas darbas ir uždarbis gal net didesnis, negu atvykus čia“*⁸⁸, – laidai sakė konsulė.

Statybose dirbantis ir jau penkerius metus Londone gyvenantis laidos herojus Adomas čia sukūrė šeimą, pasiėmė banko paskolą. Būsimai Adomo žmonai teko ir fabrike dirbti, ir namus valyti. Adomui pasisekė labiau. Jis netrukus susirado gerai apmokamą darbą didžiulėje anglų statybų bendrovėje. Darbas sunkus ir pavojingas, bet labai gerai apmokamas. Adomas per savaitę uždėba apie 800 svarų

⁸⁶ *Emigrantai*, 2006 11 23

⁸⁷ *Emigrantai*, 2006 10 05

⁸⁸ *Emigrantai*, 2006 10 19

sterlingų, tai yra 4000 litų. Pinigai dideli, bet ir kaina nemaža. Jis dirba naktinėje pamainoje. Į darbą išeina pusę devynių vakaro, grįžta penktą ryto. Visą naktį praleidžia tamsiuose metro tuneliuose. „*Pinigų šiuo momentu nelieka išvis, nes dabar darome remontą, apie tūkstantį svarų atiduodame bankui, pragyvenimo, transporto išlaidos*“, – sakė vaikinai.

Gyvenimo sąlygos ir gresiantys pavojai. „Reikia pripažinti – maisto, drabužių, avalynės, buitinės technikos kainos Anglijoje panašios į lietuviškas. O kai ką per sezoninius išpardavimus galima nusipirkti žymiai pigiau. Tačiau jei nusprendėte užsukti į restoraną pasiruoškite už pietus sumokėti maždaug penkiskart daugiau nei Lietuvoje. Todėl lietuviai emigrantai, pasiryžę bet kokia kaina susitaupyti kuo daugiau pinigų, Londono restoranus aplenkia iš tolo. Maistą gamina namuose. Vis gi didžiausią lietuvių uždarbio dalį suryja ne maistas ir drabužiai, bet itin brangi butų nuoma, visuomeninio transporto bilietai bei automobilių draudimas. Metro bilietas vienai savaitei kainuoja apie 30 svarų sterlingų, tai yra 150 litų. Mašinos draudimas gali atsieiti net 2000 svarų sterlingų, t.y. 10 000 litų per metus“, – teigia laidos kūrėjai. Jie patikina, kad būsto nuoma Londone labai brangi – trijų miegamųjų butas ne pačiame geriausiame rajone gali kainuoti net iki 1000 svarų sterlingų, t.y. apie 5000 litų per mėnesį. „*Manote už milijoną nusipirksite prabangų namą su didžiule terasa ir žiemos sodu? Nieko panašaus. Anglijos sostinėje dauguma namų – seni, sublokuoti kotedžai*“, – pasakoja laidos autoriai.

„*Žinau, kad susitaupo žmonės, nors kartais didelė kaina to taupymo. Daugelis sau neleidžia to, ką leistų Lietuvoje, nes gyvena susigrūdę, mažam butely ar kambary, viena šeima, o kartais keletas svetimų žmonių, o Lietuvoje paliko namą ar erdvų butą. Taupo nenuleidami į kultūrinius renginius, nepaskaitydami knygos, dar kažko nenusipirkdami, maistą pigesnę pirkdami, kurio čia yra didžiulė įvairovė. Galima pirkti labai pigiai, bet deja labai prastos kokybės maistą*“, – laidai sakė dabar jau buvęs ambasadorius.

Lietuvių, atvykusių į Didžiąją Britaniją prieš įstojimą į ES ir dirbusių nelegalų darbą, neretai tykodavo įvairūs pavojai – į namus netikėtai naktimis jų reketuoti ateidavo kiti tautiečiai, būdavo daugybė apgavysčių, pinigų išviliojimo atvejų. „*Lietuvos ambasadorius Didžiojoje Britanijoje pastebi, kad šiuo metu Anglijoje nusikaltėliai imasi ramesnio „verslo“ – padirbinėja pasus, pinigus. O gudrūs kompiuterių įsilaužėliai apvaginėja elektronines bankų sąskaitas.*“⁸⁹

Švietimas. Priežastis kalbėti švietimo tema „Emigrantų“ laidai buvo jau vien statistiniai duomenys, bylojantys, kad kasmet Didžiojoje Britanijoje pasaulį išvysta apie 500 lietuvių. Lietuviškų savaitgalio mokyklėlių visame Londone – keturios, Jungtinėje Karalystėje – septynios. Tačiau tai savaitgalinės mokyklos, o kasdien lietuvių vaikai priversti lankyti angliškas mokyklas. Kur bendraklasiai – užsieniečiai, o visi dalykai dėstomi anglų kalba. Valstybinėse anglų mokyklose jų pačių vaikų beveik nėra. Vien emigrantų vaikai. Juodaodžiai, azijiečiai, atvykėliai iš Rytų Europos.

⁸⁹ *Emigrantai*, 10 12

Pasiturintys britai savo vaikus leidžia į privačias, tik anglams skirtas mokyklas. „Jeigu mūsų vaikai patektų į grynai britišką mokyklą tai jiems būtų lengviau, kad ir sakykim kiekvienas turi savo nacionalinį charakterį, bet jiems būtų paprasčiau. Bet jiems reikia integruotis į įvairių kultūrų mišrainę kur bus ir iš Pakistano ir iš Somalio bus, ir iš Rusijos ir iš Lenkijos ir labai dažnai būna taip, kad vaikas atsineša parodyti nuotraukas ir jis vienas ar trys baltieji klaseje“, – sako vienoje iš savaitgalinių mokyklų dėstanti moteris.

„Jeigu jie negaus jokio švietimo lietuvių kalba, manau, kad kaip Lietuvos piliečiai jie gali būti prarasti“⁹⁰, – sako A. Taurantas. Savaitgalinės lietuvių mokyklos kuriamos pačių čia atvažiavusių ekonominių emigrantų iniciatyva. Tų, kurie nenori, kad jų vaikai visiškai pamirštų lietuvių kalbą. „Yra žmonių, Londone gyvenančių 50 metų ir jie puikiai kalba lietuviškai ir rašo lietuviškai. Man keista, vaikai čia pabūna 3-5 metus ir jie nebemoka kalbėti lietuviškai – be abejo tai yra šeimos problema“, – mano mokytoja. Ji pasakoja, kad dauguma emigravusių šeimų labai daug dirba ir vaikams skiria labai mažai laiko, todėl valstybinėse angliškose mokyklose bendraudami angliškai vaikai pripranta ne tik kalbėti, bet ir galvoti angliškai.

Sąlygos verslui kurti. „Imtis savo verslo Didžiojoje Britanijoje kur kas lengviau nei Lietuvoje – vienu balsu tvirtina visi, savo įmones užsienyje atidarę lietuviai. Mokesčių lengvatos pradedantiesiems, ne tokia griežta buhalterijos kontrolė ir svarbiausia – beveik jokio popierizmo – tai tik dalis privalumų, kuriuos vardija lietuviai verslininkai“⁹¹, – sako laidos kūrėjai. Jie pasakoja, kad Londone kaip grybai po lietaus dygsta lietuviškų maisto prekių parduotuvės. Ir aišku kodėl – kasmet čia atvažiuoja kelios dešimtys tūkstančių lietuvių emigrantų. Verslininkams – pelnas, o tautiečių emigrantų jau nebekamuoja cepelinų ilgesys. Londone lietuviai taip kuria grožio salonus, autoservisus, verslo konsultavimo įmones, neseniai duris atvėrė ir kelios odontologijos klinikos. Klientų šioms įmonėms netrūksta – dauguma jų – lietuviai emigrantai. Laidos žurnalistų kalbintas lietuviškų maisto prekių parduotuvės savininkas, verslo tarpininkavimo srityje dirbanti mergina pasakojo apie savo sėkmę ir klestintį verslą. „Sudarytos tokios sąlygos, kad kiekvienas žmogus gali nuo nulio, nuo A, B ir C gali pradėti savo verslą be advokatų, be buhalterių ir visokios kitokios mokamos pagalbos, pati valstybė suinteresuota, kad žmonės pradėtų savo verslą ir jie sėkmingai dirbtų, nes jie mokės mokesčius ir be abejo praturtės valstybė“, – „Emigrantams“ sakė kalbinta tarpininkavimo paslaugomis užsiimanti jauna moteris. Buvusio ambasadoriaus teigimu, lietuviai džiaugiasi Didžiojoje Britanijoje galiojančiomis sąlygomis ir norėdami tą patį įgyvendinti Lietuvoje, susiduria su daugybę kliūčių.

Apibendrinant LTV laidos „Emigrantai“ pateikiamą informaciją apie ekonominę emigraciją, galima pastebėti, kad vyrauja temų įvairovė, nėra vienpusiškos, šališkos informacijos. Šią laidą tam

⁹⁰ *Emigrantai*, 10 26

⁹¹ *Emigrantai*, 11 02

tikra prasme galima pavadinti švietėjiška, išryškinančia esmines problemas, su kuriomis susiduria į kitas šalis ieškoti laimės išvažiavę lietuviai.

4. KOKYBINIS TYRIMAS: EKONOMINIAI EMIGRANTAI LONDONE

Antrajame šio magistro darbo skyriuje buvo aptariami teoriniai ekonominės emigracijos lygmenys, apžvelgiamos tendencijos bei priežastys. Šioje tyrimo dalyje bus gilinamasi į konkrečius darbo autorės emigrantų erdvėje – Londone – ištirtus emigracijos atvejus, išskiriant tam tikrus pagrindinius elementus – priežastis, lėmusias emigraciją; dabartines gyvenimo ir darbo sąlygas, ateities planus ir kt.

Tyrimo objektas – įvairaus amžiaus, socialinės padėties ir išsilavinimo ekonominiai emigrantai Londone bei kompetentingai šiuo klausimu galintys pasisakyti atsakingi asmenys – ekspertai.

Tyrimo tikslas – atskleisti ekonominių emigrantų Londone gyvenimo realijas.

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti apklaustų asmenų emigracijos priežastis;
- Išsiaiškinti, kiek kiekvienu atskiru atveju tikslo šalies įvaizdis atitiko įsivaizdavimą prieš išvykstant;
- Aprašyti emigrantų gyvenimo sąlygas ir pateikti jų vertinimą;
- Išsiaiškinti emigrantų ateities perspektyvas.

Problema. Ištirti ekonominių emigrantų gyvenimo realijas skatina du veiksniai. Visų pirma tai statistiniai rodikliai, bylojantys apie didžiulius emigracijos srautus. Tai skatina labiau domėtis emigracijos priežastimis, viltimis, susijusiomis su emigracijos tikslu pasirinkta šalimi, o taip pat rezultatu – t.y. tuo, ką pasiekia emigravusieji ir ar tai atitinka jų įsivaizdavimą prieš išvykstant. Todėl vienas pagrindinių klausimų yra: „Ar tai, ką patyrėte ir pamatėte emigracijoje atitinka susikurtą įvaizdį apie šalį ir gyvenimo sąlygas prieš išvažiuojant?“.

Tyrimo metodas. Tam, kad būtų pasiektas kuo didesnis informatyvumas, nagrinėjama situacija būtų aiškesnė, tyrimas šio magistro darbo tikslui pasiekti bei uždaviniams įgyvendinti buvo atliktas Anglijos sostinėje Londone. Jau minėta, kad į šią šalį emigruoja didžiausi lietuvių srautai, todėl vieta tyrimui buvo pasirinkta neatsitiktinai. 2007 03 22-29 dienomis Londone buvo atlikta 30 kokybinių bendrųjų gairių interviu (iš jų – 5 interviu su specialistais). Respondentams buvo taikyta „sniego gniūžtės“ atranka. Visi atrinkti respondentai atitinka *emigranto* statusą, t.y. yra išvykę gyventi iš Lietuvos daugiau nei 6 mėnesius. Apklaustieji yra įvairaus amžiaus, išsilavinimo, socialinės padėties, emigravę iš skirtingų Lietuvos miestų. Tikėtina, kad šie aspektai turės didelės įtakos tyrimo rezultatams ir jų įvairovei.

Interviu gairės:

- *Bendrojo pobūdžio informacija apie respondentą, susipažinimas* (Amžius, išsilavinimas ir kt.);

- *Asmeninių socialinių ir ekonominių sąlygų Lietuvoje apibūdinimas* (Kuo vertėtės Lietuvoje?);
- *Asmeninė emigracijos patirtis* (Kodėl nusprendėte išvykti? Koks buvo Jūsų tikslas? Kokie veiksniai lėmė šalies pasirinkimą? Ar išvažiuojant naudojotės tarpininkų paslaugomis (firmų, privačių asmenų)? Jei taip, ar jie buvo legaliai dirbantys? Kuriam laikui ketinate išvykti? Kiek laiko gyvenate užsienyje? Kiek ir kokios informacijos turėjote apie įvairius gyvenimo aspektus Londone? (pvz. ekonominės sąlygos, politinė situacija, įstatymai, reguliuojantys užsieniečių buvimą, gyvenimo lygis, vietos gyventojų požiūris į imigrantus ir pan.)?
- *Gyvenimo užsienyje patirtis* (Ar čia atvažiavę radote tai, ko tikėjotės? Su kokiais sunkumais susidūrėte? Ar sulaukėte pagalbos? Kaip sukdavotės iš keblių situacijų? Ar sunku buvo adaptuotis naujoje aplinkoje? Kokios Jūsų anglų kalbos žinios? Ar mokėjote angliškai prieš išvykdami? Jei žinios prastos, ar ketinate mokytis?);
- *Gyvenimo užsienyje vertinimas* (Kaip dabar gyvenate? Kuo dirbate? Kokios Jūsų pajamos, išlaidos? Kur daugiausiai išleidžiate? Ar taupote? Jei ne, tai kodėl? Kur ir kaip leidžiate laisvalaikį? Kokie Jūsų ateities planai ir perspektyvos? Ar ketinate grįžti į Lietuvą?).

Respondentai. Tyrimo dalyvius galima suskirstyti į dvi grupes – emigrantų ir ekspertų. Emigrantai buvo kalbinami labai įvairiose vietose – darbe (kambarinės viešbutyje), namuose ar tiesiog miesto gatvėse. Pagrindinė informacija apie emigrantus ir ekspertus pateikiama žemiau esančiose lentelėse.

5 lentelė

Ekspertai

Ekspertas	Pareigos
<i>Vygaudas Ušackas</i>	Lietuvos ambasadorius Jungtinėje Karalystėje
<i>Petras Tverijonas</i>	Šv. Kazimiero bažnyčios Londone klebonas
<i>Dovilė Ilevičiūtė</i>	Laikraščio „Londono žinios“ redaktorė
<i>Gytė Mankutė</i>	Anglijos lietuvių jaunimo sąjungos pirmininkė
<i>Kristina Sabaliauskaitė</i>	Dienraščio „Lietuvos rytas“ korespondentė Londone

Pastaba: emigrantų atlyginimai vertinami Didžiosios Britanijos svarais sterlingais (toliau – svarai arba GBP). Šios valiutos ir lietuviško lito santykis yra 1 (GBP) : 5 (LTL)

6 lentelė

Apklaustieji emigrantai Londone

Vardas	Amžius	Šeimyninė padėtis	Išsilavinimas	Miestas	Lietuvoje turėtas darbas	Laikas emigracijoje	Dabartinė darbo vieta	Dabartinė alga
<i>Aušra</i>	47	Ištekėjusi, su vyru ir 9 metų dukra gyvena Londone, o suaugęs sūnus ir dukra gyvena Lietuvoje	VU ekonomikos bakalauras	Vilnius	Bedarbė	6 metai	Vertėja, kambarinių prižiūrėtoja viešbutyje	Apie 1600 GBP per mėnesį
<i>Edgaras</i>	25	Vedęs, su žmona Jurgita gyvena Londone	KTU chemijos inžinerijos bakalauras	Jonava	Bedarbis	3 metai	IT specialistas	1200 GBP per mėnesį
<i>Jurgita</i>	24	Ištekėjusi, su vyru Edgaru gyvena Londone	VDU viešojo administravimo bakalauras	Kaunas	Studentė	2 metai	Nekilnojam-ojo turto vadybininkė	1400 GBP per mėnesį
<i>Sigitas</i>	40	Vedęs, su žmona gyvena Londone	Vidurinis	Kaunas	Mašinų taisymas garaže	10 metų	Mašinų taisymas garaže	Apie 2000 GBP per mėnesį
<i>Liudas</i>	26	Vedęs, su žmona ir penkiamečiu sūnumi gyvena Londone	Profesinis metalo apdirbėjas	Kaunas	Mašinų taisymas garaže	2 metai	Mašinų taisymas garaže	Apie 1600 GBP per mėnesį
<i>Indrė</i>	24	Netekėjusi	VDU anglų filologijos bakalauras	Kaunas	Bedarbė	2 metai	Vadybininkė optikos salone	1000 GBP per mėnesį
<i>Laura</i>	29	Ištekėjusi, su vyru iš Kuveito ir dvejų metų sūnum gyvena Londone	Baigė Aukštesniąją medicinos mokyklą, dabar viename Londono	Kaunas	Seselė ligoninėje	9 metai	Studentė ir slaugė	600 GBP per mėnesį (stipendija)

			universitetų studijuoją slaugą					
<i>Dalia</i>	25	Ištekėjusi, su vyru Tomu augina 10 mėnesių dukrą	VU socialinio darbo bakalauras	Alytus	Konsultantė vienoje įmonėje	3 metai	Namų šeimininkė	76 GBP per mėnesį (pašalpa už vaiką)
<i>Tomas</i>	27	Vedęs, su žmona Dalia augina 10 mėnesių dukrą	Vidurinis	Alytus	Bedarbis	8 metai	Elektrikas	Apie 2000 GBP per mėnesį
<i>Linas</i>	43	Vedęs, žmona su dukra gyvena Lietuvoje, o jis su 19-mečiu sūnumi – Londone	Vidurinis	Alytus	Darbininkas vienoje įmonėje	2 metai	Barmenas lietuviškoje kavinėje	Apie 1000 GBP per mėnesį
<i>Marius</i>	25	Vedęs, su žmona iš Rusijos gyvena Londone	Nebaigtas aukštasis	Klaipėda	Studentas	3 metai	Ekskavatoriaus vairuotojas	Apie 1200-1400 GBP per mėnesį
<i>Diana</i>	28	Su vyru ir dviem vaikais – 4 ir 6 metų - gyvena Londone	Aukštesnysis – prekybos mokykloje	Kėdainiai	Namų šeimininkė	3 metai	Virėja viešbučio restorane	Apie 900 GBP per mėnesį
<i>Vitalija</i>	36	Išsiskyrusi, paauglė dukra liko Lietuvoje	Profesinis – siuvėja	Marijampolė	Valytoja	1 metai	Kambarinė viešbutyje	Apie 700 GBP per mėnesį
<i>Raimonda</i>	44	Išsiskyrusi, du paaugliai vaikai liko Lietuvoje	Profesinis – maisto pramonė	Šiauliai	Mėsos ceche - fasuotoja	6 mėnesiai	Kambarinė viešbutyje	Apie 600 GBP per mėnesį
<i>Audra</i>	40	Su vyru gyvena Londone, du paaugliai vaikai liko Lietuvoje	Profesinis	Panevėžys	Vadybininkė parduotuvėje	2 metai	Kambarinė viešbutyje	Apie 700 GBP per mėnesį
<i>Renata</i>	22	Netekėjusi	Vidurinis	Alytus	Padavėja bare	3 metai	Padavėja bare	Apie 1200 GBP per mėnesį
<i>Viktorija</i>	24	Susižadėjusi	Aukštesnysis	Alytus	Nekilnoja-	2 metai	Barmenė	Apie 700

					mojo turto agentė			GBP per mėnesį
<i>Oksana</i>	21	Netekėjusi	Vidurinis	Marijampolė	Pardavėja „Maximoje“	1 metai	Indų plovėja	Apie 700 GBP per mėnesį
<i>Vida</i>	45	Išsiskyrusi, su paaugliu sūnum gyvena Londone, o pilnametė dukra liko Lietuvoje	Profesinis – batsiuvė	Kaunas	Įvairūs darbai	3 metai	Kambarinių prižiūrėtoja viešbutyje	Apie 700 GBP per mėnesį
<i>Žaneta</i>	22	Netekėjusi	Vidurinis	Pasvalys	Klientų linksmintoja bare	2 metai	Kambarinė viešbutyje	Apie 760 GBP per mėnesį
<i>Neringa</i>	25	Netekėjusi	Aukštasis neuniversitėtinis – teisė Kauno kolegijoje	Kaunas	Tardytoja policijoje, draudimo brokerė ir patarėja teisiniais klausimais	3 metai	Restorano administratorė	1400 GBP per mėnesį
<i>Karolis</i>	24	Vedęs, su žmona gyvena Anglijoje	Vidurinis	Alytus	Bedarbis	6 metai	Statybininkas	Apie 2500 GBP per mėnesį
<i>Edvardas</i>	28	Nevedęs	Vidurinis	Alytus	Bedarbis	10 metų	Stalius	Apie 2000 GBP per mėnesį
<i>Milda</i>	24	Ištekėjusi, kartu su libaniečiu vyru Londone augina vienerių metų sūnų	Nebaigtas aukštasis – šiuo metu neakivaizdžiai studijuoja VU žurnalistiką	Vilnius	Studentė	3 metai	Ryšių vadybininkė	Apie 1000 GBP per mėnesį
<i>Rima</i>	55	Našlė	Vidurinis	Alytus	Gėlių pardavėja	4 metai	Valytoja senelių namuose	Apie 800 GBP per mėnesį

4.1. Asmeninės ir bendros situacijos Lietuvoje vertinimas bei sprendimas emigruoti

Apklaustų respondentų situacija Lietuvoje buvo skirtinga. Vieni čia studijavo, kiti dirbo, tretieji neturėjo darbo ar augino vaikus. Tačiau jų sprendimo emigruoti priežastys yra panašios – vienaip ar kitaip, beveik visų jų tikslas buvo užsidirbti pinigų.

Aušra⁹²: „Niekada Lietuvoje neturėjau padoraus darbo. O galiausiai atėjo laikas, kai kad ir kur besikreipčiau, niekas nenorėjo priimti. Tada dar Lietuvoj amžių prie darbo skelbimų nurodydavo. Kai paskambinau pagal vieną tokių skelbimų ir pasakiau, kad man 41-eri (o jie ieškojo darbuotojos iki 40 metų), man pasakė, kad tokie kaip aš – jau neaktyvūs žmonės. Grįžau kartą po eilinės nesėkmės ir mano neseniai mokyklą baigusi dukra sako – važiuojam į Londoną užsidirbti. Važiuoju iš jos užsieny užsidirbtų pinigų, nes aš jų neturėjau visiškai. Net mažajai už šokius šimto litų per mėnesį negalėjau sumokėti.“

Edgaras⁹³: „Baigiau chemiją, tačiau dar besimokydamas žinojau, kad chemiku nebūsiu. Lietuvoj, galvojau, gero darbo negausiu. Studentaudamas vasaromis važinėju „braškiauti“ į fermas Anglijoje, tad tai nebuvo kelionė į visišką nežinią.“

Jurgita⁹⁴: „O mane atvažiuoti įkalbino Edgaras. Jau buvau įstojęsi į magistrantūrą, dirbau įdarbinimo agentūroje visai gerą darbą, bet nusprendžiau važiuoti į Angliją...“

Sigitas⁹⁵: „Kodėl esu čia? Paprastas atsakymas: ką Lietuvoj veikt? Bandžiau ten dirbti garaže. Su tokia Lietuvos politika ten nėra ką veikti. Valdžia nieko neduoda, tik sau pasiima. Ką galvoju apie Lietuvą? Jei taip ir toliau bus, ką ten apie ją galvot? Kokia gamyba Lietuvoj? Viską išvogė, vien parduotuvės. Už ką žmonės perka jose neįsivaizduoju.“

Indrė⁹⁶: „Buvau pavargęs nuo mokslų, be to, baigusi bakalauro studijas nežinojau, kur toliau norėčiau mokytis. Lietuvoj nenorėjau likti, norėjau pabandyti išvažiuoti, juk esu jauna. Be to, tėvai jau kelerius metus dirbo ir gyveno čia.“

Laura⁹⁷: „Kaune dirbau sesele, tačiau nusprendžiau pabandyti išvažiuoti. Be to, kvietė draugė. Iki tol užsieny niekur nebuvau buvus. Norėjau pabūti mėnesį, pasižiūrėt, kaip žmonės gyvena ir grįžti.“

Dalia⁹⁸: „Baigiau socialinį darbą ir nenorėjau dirbti už minimalų atlygį. Todėl ir išvažiavau. Be to, būsimo vyras, sesuo ir mama jau buvo čia.“

⁹² Interviu su Aušra.

⁹³ Interviu su Edgaru.

⁹⁴ Interviu su Jurgita.

⁹⁵ Interviu su Sigitu.

⁹⁶ Interviu su Indre.

⁹⁷ Interviu su Laura.

⁹⁸ Interviu su Dalia.

Rima⁹⁹: „Atvažiavau ieškoti laimės. Lietuvoje turėjau labai daug bėdų. Vyras mirė. Prasidėjo nesėkmės su gėlių verslu. Likau viena su sergančiais tėvais. Visur pinigai, o jų poreikis buvo vienas prie šimto. O iš kur? Ir vis į skolas... Reikėjo jas atiduoti.“

Tomas¹⁰⁰: „Devyniolikos išvažiavau. Įstojau Kaune į Aukštesniąją technikos mokyklą, bet po kelių mėnesių mečiau. Vieną vakarą gulėjau bendrabuty, rūkiau „Red&White“ ir sugalvojau, kad reikia važiuoti. Sausio aštuntą buvau čia.“

Marius¹⁰¹: „Kai mokiausi, mačiau, kaip draugai vasarom važiuodavo į JAV, Angliją. Grįžta, atrodo, parsiveža labai daug pinigų, nusiperka mašiną. Be to, pamato daug. O aš tik Čekijoje iki tol buvau buvęs. Iš tiesų suviliojo pinigai.“

Diana¹⁰²: „Lietuvoje mes gyvenome gerai – aš auginau du vaikus, vyras važinėdavo uždarbiauti į Vokietiją. Net maisto kainų nežinodavau – anyta dirbo valgykloje, iš mamos parsiveždavau vaisių, daržovių. Tačiau nusprendėm išvažiuoti, nes norėjosi savarankiškumo.“

Vitalija¹⁰³: Lietuvoje dirbau mokykloje valytoja. Draugė pasikvietė į Londoną, nes labai jau mažai man mokėjo, sunku buvo išgyventi. Praktiškai Lietuvoj šansų nėra išsilaikyt – butas, vaikas... Nemačiau kitos išeities...“

Raimonda¹⁰⁴: „Išvažiuoti nusprendžiau labai greitai – nebuvo kitos išeities. Darbas, vaikai. Bijojau, kad negalėsiu pasirūpinti artimais žmonėm, ilgai sirgau depresija. Dirbau mėsos ceche. Labai sunkiai – po šešiolika valandų per parą naktimis. Uždirbdavau vos tūkstantį litų. O dirbti reikėjo sunkų fizinį darbą. Per šventes net po dvidešimt valandų, o už viršvalandžius numesdavo kelis litus.“

Audra¹⁰⁵: „Mano vyras – kirpėjas. Jis čia pamatė daugiau galimybių ir mes surizikavome. Važiavome pas gamines. Viskas labai paprasta – nepatinka – apsisuki ir važiuoji atgal.“

Renata¹⁰⁶: „Lietuvoje dirbau bare. Atrodė, kad Londone laukia pasakiški pinigai, todėl nusprendžiau pabandyti.“

Oksana¹⁰⁷: „Marijampolėje dirbau pardavėja „Maximoje“. Galėjau užsidirbti, bet tekdavo dirbti po 12 valandų per parą. Žinojau, kad nieko daugiau nepasieksiu, be to, buvau paskolą iš banko pasiėmus. Norėjosi greičiau atiduoti.“

Vida¹⁰⁸: „Pusantrų metų Lietuvoje sirgau depresija, niekas man nepadėjo. Ėmiausi daug darbų, miegodavau po keturias penkias valandas per parą ir vis tiek nieko neuždirbdavau. Kartą paskambino draugė iš Londono ir pažadėjo padėti susirasti darbą.“

⁹⁹ Interviu su Rima.

¹⁰⁰ Interviu su Tomu.

¹⁰¹ Interviu su Marium.

¹⁰² Interviu su Diana.

¹⁰³ Interviu su Audra.

¹⁰⁴ Interviu su Raimonda.

¹⁰⁵ Interviu su Vitalija.

¹⁰⁶ Interviu su Renata.

¹⁰⁷ Interviu su Oksana.

*Žaneta*¹⁰⁹: „Baigiau dvylika klasių Pasvaly ir nebenorėjau toliau mokytis. O ką daryt? Negalėčiau Lietuvoj savęs išlaikyt. Be to, visi draugai išvažiuavę.“

*Neringa*¹¹⁰: „Man teko mokėti už mokslus. Dirbau net per tris darbus, bet uždirbdavau nepakankamai. Pagalvojau – nuvažiuosiu trumpam, vasarai, užsidirbti. Jau treji metai aš čia.“

*Milda*¹¹¹: „Studijuojant teko gana sunkiai gyventi, tad nusprendžiau išvažiuoti vasarai užsidirbti pinigų ir grįžti. Tačiau gyvenimo planai stipriai pasikeitė – įsimylėjau, sukūriau šeimą ir netrukus turėsiu antrą vaikelį.“

Peržvelgus šiuos pasisakymus galima pastebėti, kad labiausiai apklaustuosius respondentus emigruoti motyvavo ekonominis veiksnys – darbo užmokesčio skirtumai tarp Lietuvos ir Didžiosios Britanijos (Londono). Tačiau įtakos turėjo ir kiti veiksniai – nusivylimas politine situacija Lietuvoje, šalies, kaip „stebuklų šalies“, į kurią važiuojama ieškoti „laimės“ įvaizdis, o taip pat ir socialiniai-ekonominiai veiksniai. Nusivylimas politine situacija labiau būdingas vyresnio amžiaus žmonėms. Ypač neigiamai Lietuvos politikos atžvilgiu buvo nusiteikęs garaže mašinas taisantis ir joms stiklus tamsinantis Sigitas. Vos paklaustas, kodėl jis čia, vyras su nemaža panieka pradeda keikti Lietuvos valdžią ir tikina, kad ji „neduoda žmogui užsidirbti, smaugia jį“. Tuo tarpu jauniems žmonėms politika nėra tiek aktuali – jie labiau galvoja apie finansinę gerovę ir savirealizaciją. Tačiau ir jiems šie veiksniai pasireiškia labai skirtingai. Pavyzdžiui, šio darbo autorės kalbintos kambarinėmis, virėjomis ir barmenėmis viename Londono viešbučių dirbančios merginos, o taip pat statybose dirbantys vaikinai kalba daugiausia tik apie finansinę gerovę ir ją mato kaip didžiausią siekiamybę. Tuo tarpu aukštesnį išsilavinimą turintys pašnekovai finansinę gerovę įsivaizduoja kaip pagrindą kurti kitoms vertybėms ir, žinoma, savirealizacijai.

4.2. Tikslų šalies įvaizdžio atitikimas

Atlikdama šį tyrimą, autorė sutiko labai įvairių ekonominių emigrantų. Juos galima diferencijuoti pagal amžių, išsilavinimą, tačiau vienas iš juos bene labiausiai jungiančių bruožų yra subliūškęs svajonių šalies mitas. Net ir tie, kurie į Londoną važiuavo nusiteikę viskam, susidūrę su sunkumais turėjo pripažinti, kad svajonių ar išsigelbėjimo šalį įsivaizdavo kiek kitaip. Visų jų atvykimo į Londoną ir prisitaikymo čia istorijos yra labai įdomios. Vienos labiau sėkmingos, kitos – mažiau. Tačiau klausant jų visų galima aiškiai matyti kitą lietuvių vienijančią bruožą – didelį atkaklumą.

¹⁰⁸ Interviu su Vida.

¹⁰⁹ Interviu su Žaneta.

¹¹⁰ Interviu su Neringa.

¹¹¹ Interviu su Milda.

Aušra. „Išvažiuodama nieko negalvojau, nes apskritai gyvenime mažai galvoju, kaip bus toliau. Atvažiuovome pas tokią ukrainietę – ji mums išnuomojo kambarėlį. Baisus jis buvo, toks kaip Palangoj kur lieka patys prasčiausi, kai viską išnuomoja. Sėdėjau ant lovos su paltu ir nenorėjau nusirengti – švari buvo tik patalynė. Dukra nubėgo į tualetą paverkti. Pradėjau galvoti, kad Lietuvoje palikom gražų butą, vyrą, dukrą. Man keturiasdešimt metų, o aš čia. [...] Pradėjom ieškoti darbo ir nors anglų kalbą gerai mokėjom, tačiau tada dar nežinojom, kad frazė „mes jums paskambinsim“ reiškė „ačiū, nereikia“. Teko gyventi ir į raudonųjų žibintų kvartalą panašiam rajone šalia viešnamių ir gėjų barų...”

Edgaras ir Jurgita: „Čia akivaizdu tai, kad net ir labai norėdamas dirbti pagal specialybę tu beveik niekada negali iš karto susirasti norimo darbo. Apie tai nėra ko ir svajoti. Kol neturi jokios patirties šioje šalyje, turi imtis juodųjų darbų. Iš pradžių ir mes dirbom baruose, restoranuose ir tik po kiek laiko pradėjome siekti norimos karjeros.“

Liudas: „Iš pradžių buvo labai sunku – atvažiuavau mokėdamas tik vokiečių kalbą, o dirbau pas anglą, tad iš pradžių išmokau kurčėbylių kalbą. Kiti lietuviai įsidarbina pas lietuvius. Jiems anglų kalbos kaip ir nereikia, nes jiems lietuviškai pasako, ką daryti. Bet tokie gauna mažesnę atlyginimą ir didesnę galimybę, kad juos apgaus ir nesumokės tiek, kiek priklausom, nes nežinančiais labai naudojasi”.

Indrė: „Atvažiuavau pas tėvus, tad gyventi turėjau kur. Tačiau tikrai nesitikėjau, kad tiek ilgai užtruks darbo paieškos – apie du su puse mėnesio. Dirbti padavėja nenorėjau eiti vien dėl įspūdžio, kad emigrantas tik juodą darbą gali dirbti. Juk ir tėvai griebėsi čia už bet kokio darbelio. Labai sunku, nes tu esi iš kitos šalies ir neturi čia darbo patirties. Net ir tavo diplomas atsivežtas nelabai daug reiškia be patirties.“

Laura: „Niekada negalvojau, kad pasiliksiu – norėjau išvažiuoti trumpam, užsidirbti ir grįžti. Gal kai kam pasiseka – kiti pasakoja, kad per šešis mėnesius parsivežė tūkstančius. Gal jie tik dirbo ir taupė, už nieką nemokėjo, kažkas priėmė juos gyventi. Bet kai reikia pačiam užsimokėt už viską – taupyti neįmanoma. [...] Pradžioje dirbau viešbutyje kambarine – mokėdavo „kapeikas“ – gaudavau 150 svarų per savaitę, 50 atiduodavau už nuomą, o dar reikėjo už koledžą mokėti – apie 700 svarų per metus. Gerai, kad viešbuty valgyt nemokamai duodavo – pasirinkimas geras ir maistas kokybiškas. Po šešių mėnesių dar nieko nebuvo susitaupiusi ir buvo gėda grįžti, nes visi įsivaizdavo, kad grįšiu ir jau kažką pirksiu. Iki šiol tai tęsiasi, nes mes čia ne tik dirbame, bet ir gyvename. Žinau, kad kalbant apie Didžiąją Britaniją mėgstama padauginti. Grįžtu į Lietuvą ir girdžiu, kad žmonės tūkstančius parsiveža. Man keista. Tikrai nereikia įsivaizduoti stebuklo. Milžiniški pinigai yra nebent tuomet, kai daroma kažkas nelegalaus.“

Dalia: „Labiausiai mane nustebino maža erdvė, kurioje reikia gyventi. Lietuvoje gyvenome dideliame name, o čia beveik visi gyvena susispaudę, ankštuose kambarėliuose, stovi eilėse prie tualetų, dušo.

Džiaugiuosi, kad atvažiuavau pas būsimą vyrą ir patekau į kiek saugesnę, geresnę aplinką ir man to patirti neteko.“

Rima: „Atvažiuavusi pradėjau dirbti daržovių fabrike. Nelegaliai, žinoma. Stovėdavom vadinamose „ašarų eilėse“ – kuomet ateini į autobusų stotelę, privažiuoja autobusiukas ir iš jo išlipęs vyriškis išsirenka darbininkus – nežinai, ar paims tave šiandien, ar ne. [...] Būdavo, kad visas dvidešimt keturias valandas dirbdavau – per pertraukas nubėgdavau į tualetą apsišlakstyti vandeniui ir dirbdavau toliau. Kartais visą savaitę be išėjinių dirbdavau, o iki darbo iš kito rajono eidavau pėsčia visą valandą, nes kiekvieną centą taupiau ir nepirkau „travelkų“ (metro bilietų – aut. past.). Eidavau, būdavo, apie 6 ryto vienu baisiausių rajonų – *Easthamu* ir drebėdavau. Vidury kelio eidavau... [...] Beveik nieko nevalgydavau. Pirkdavau mėsos konservus už svarą ir valgydavau juos dvi dienas, eidavau į parduotuves ir laukdavau besibaigiančio galiojimo produktų išpardavimo. [...] Baisiausia būdavo, kai nepaimdavo dirbti. Nedirbi tris dienas – ir akyse ima temti. Kiekviena diena čia reiškia nuostolį. Teko ir nelegaliai kambarine viešbuty dirbti – mokėjo vos tris svarus už kambario tvarkymą – per pusę mažiau, nei turėtų.“

Tomas: „Čia ne aukso kalnai – tokia nuomonė labai bloga. Susitaupo tie, kurie nieko nemato, niekur neina. Su tais pačiais džinsais atvažiuo, su tais pačiais miega, dirba ir su jais į Lietuvą grįžta. Dar priklauso nuo to, kas kam yra tas aukso kalnas. Tokią nuomonę kuria tie, kurie trumpam atvažiuoja. Susitaupyt gali tik tada, jei pirmą dieną atvažiuosį tave nuves už rankutės į gerą darbą ir tu jame dirbsi iki savo išvažiavimo dienos. [...] Kai „paleido sienas“ visokių žioplių čia privažiuo. Nesvarbu, žino jis kalbą ar ne. Pažįsta kažkokį Jeronimą iš kito kaimo, tai ir važiuoja. Bet jie atsisijoją. Pabūna be darbo, įlenda į skolas ir grįžta į Lietuvą arba į fermas važiuoja, nes žemės ūky yra darbo. Bet mieste ieškančių daug daugiau nei siūlančių. [...] Vieni čia taupo, kiti labai leidžia pinigų – eina į kazino. Pralošia viską, suserga depresija. Pasiskolina iš banko, neatiduoda, pasikaria...“

Linas: „Nieko čia gero. Tikrai. Dirbu po dvylika valandų per parą ir vis tiek daug neužsidirbu. O jei dar nemoki kalbos, tikrai neapsimoka čia važiuoti. Labai daug įsivaizduojančių atvirksčiai. Jei neturi darbo, tikrai jo geriau neturėti Lietuvoje, o ne čia...“

Marius: „Čia atvažiuoji ir galvoji – susitaupysiu ir grįšiu. Dauguma lietuvių taip galvoja, bet pradeda dirbti ir pamato, kad labai sunku užsidirbti – tuomet lieka gyventi. Žmonės veikia kvailas bandos instinktas – kažkas pasakė ar parašė, kad ten geriau, ir visi lekia. Nors klausimas, ar čia geriau. Jei anglo paklaustum, ar čia svajonių šalis jis pasakytų, kad nenusišnekėtum ir važiuotum atgal namo. Jie visi čia gyvena skolon ir dar pyksta, kad emigrantai jiems kainas „muša“.

Diana: „Žinau, iš kur tas svajonių šalies mitas. Čia, pavyzdžiui, mašina, kuria mes važinėjam – Audi A4 yra visiškai paprasta. O Lietuvoj būnantiems atrodo, kad mums labai gerai sekasi. Grįžtam į Lietuvą, atsivežam tūkstantį svarų – einam į kavines ir juos leidžiam. Ir visiems atrodo, kad mes karaliai.“

Audra: „Įsivaizdavau, kad bus geriau. Pasakė, kad galima nemažai užsidirbti, kad lengva darbą susirasti. Atvažiavau ir kaip tik pataikiau, kai darbo mažai buvo. Tai galiu pasakyti, kad nusivyliau. Už viską reikia mokėti – dokumentų tvarkymas, nuoma. Pradžia labai sunki. Kalbos iki šiol nemoku [...] Į kursus mokytis neinu. Žinau, kad yra nemokamų, bet tikriausiai ten sunku patekti.“

Renata: „Išvažiavau svajodama apie didelius pinigus. Man buvo pažadėję gerą darbą. Atvažiavau – jo nėra. Teko rašyti CV (gyvenimo aprašymas – aut. past.) ir nešioti visur – po parduotuves, barus... Čia labai daug apgaudinėjančių ir tų, kurie jiems dirba po keliolika valandų per parą. Jie čia susigadina sveikatą ir važiuoja namo gydytis. Nesuprantu aš ir tų, kurie Lietuvoje parduoda butus ir važiuoja čia kažko tikėdamiesi...“

Viktorija: „Kai skridau čia, galvojau, kad Londonas bus kaip Niujorkas. Įsivaizdavau, kad žmonės nuo medžių pinigus skina. Galvojau, atvažiuosiu ir visi padės. Bet iš tiesų didžioji dalis palieka tave vieną. Sėdėjau kelis mėnesius namie be darbo. Čia pilna lietuvių, jei atsiranda gera laisva vieta, tai savą žmogų įkiša. Man net depresija buvo prasidėjusi.“

Oksana: „Čia niekas neatitiko to, ką įsivaizdavau. Tikėjausi, kad gyvenimas daug geresnis. Atvažiavau pagal agentūrą iš Lietuvos. Ji buvo nelegali, tik aš to nežinojau. Viena moteris turėjo bute ją įsikūrus. Žinojom, kad kitiems, kuriuos jie neva įdarbino, nesiseka, tačiau ji įtikino, kad jie patys nenori dirbti. Važiavau dirbti į fabriką – prižadėjo, kad bus geras darbas, alga. Kai atvežė, kažkoks tarpininkas pareikalavo iš mūsų pinigų daugiau. Gerai, kad čia mano pusseserė gyvena, paskambinau jai ir ji mane pasiėmė. Apie tris mėnesius be darbo buvau, anglų kalbos gerai nemokėjau. Pradžia buvo tikrai sunki. Darbo neturi, sėdi kažkam ant sprando. Verkdavau naktim, ilgėdavau namų, tėvų, net darbo, kurio nemėgau.“

Vida: „Čia visi tik pasakoja, kaip Londone gražu. Iš tiesų kruvinus kelius reikia praeiti. Atvažiavau, nes draugė prižadėjo, kad suras darbą. Pasirodo, ją pačią apgavo ir darbas nuplaukė. Savaitę sėdėjau be darbo, paskui pradėjau dirbti „paprikos“ fabrike – už tris svarus už valandą. Kai susirgau ir tris dienas negalėjau dirbti, mane išmetė ir dar pinigų visų nesumokėjo. Paskui pradėjau dirbti pas pusseserės vyrą statybose – langus valiau, grindis. Labai sunku buvo. Gyvenau gyvenamajam kambary, kur visi valgo, miega. Vienoj lovoj aš, kitoj vyras. Baisu – nei nusirengti, nei persirengti. Kai ateidavo draugai, jie ir gerdavo tam kambary, kur aš miegu. Vieną kartą per išgertuves susipyko, susimušė, peršovė vieną žmogų. Visa laimė, kad jis nemirė. Net nežinau, kas iškvietė policiją – visus kaip nusikaltėlius išvežė, uždarė į nuovadą ir tardė devynias valandas. Paskui mums su pussesere į namą atvežė signalizacijos pultą, kad galėtume išsikviesti pagalbą, jei nusikaltėliai grįš. Košmaras. Naktimis nemiegodavom. [...] Po to gyvenau pas čigonus – viename kambaryje su svetimu vyru. Tris mėnesius neturėjau darbo. Neturėjau iš ko mokėti nuomos – skolindavausi. Iš savo kambario neišeidavau, kalbos nemokėjau, nežinojau, kaip darbo ieškoti. Nieks nepadėjo, net draugė, pas kurią atvažiavau, nenorėjo padėti – žmonės čia atvažiavę pasikeičia. Maistui nieko nesiskolindavau. Čigonai matė, kad aš nieko nevalgau,

jie man į kambarį atnešdavo valgyt. Man net iš Lietuvos buvo atsiuntę pinigų. [...] O tada man pasiūlė pažįstami darbą – apgaudinėti Britaniją. „Daryt“ „travelkas“ (metro bilietus – aut. past.). Jie kažkaip įmagnetindavo telefono sąskaitos papildymo korteles ir jos tapdavo kaip banko atsiskaitymo kortelės. Aš eidavau į metro stotį ir už jas pirkdavau „travelkas“. Po visą Londoną važinėdavau. „Pridarydavau“ ir „bosui“ atiduodavau, jis parduodavo už pusę kainos. Darbas buvo gerai apmokamas, nes jei bet kuriuo metu mane būtų pagavę – viskas. Man kalėjimas. Rizikavau, nes nebuvo ką daryti, mano vaikai vieni Lietuvoj aš čia uždirbu visus pinigus. Pati „ėst“ neturiu ką. Visiems melavau, kad tvarkau namus. Vakarais nervus ramindavau alkoholiu...”

Žaneta: „Kai matai, kai į užsienį visi išvažiuoja, matai tik kai parsiveža pinigų. O ką daro – nematai. Prisiskaitai visko – vienai pasisekė, kita vyrą turtingą susirado. Man tas vyras tai nesvarbu, aš pinigų norėjau. Bet kad neina taip paprastai.“

Karolis: „Čia gyvenimas geras. Nuo pat pradžių man sekėsi, gerai uždirbau ir nieko negaliu sakyti.“

Edvardas: „Čia nesiseka tik žiopliams ir naivuoliams. Tokių esu matęs ir apgavęs daugybę. Atvažiuoja, taupo kažkam, gyvena kaip „ubagai“ skylėse ir proto visai neturi. Tokius ir apgauna. [...] Sužinojom, kad vienas toks žioplys dirbdamas statybose daug pinigų susitaurė, už juos svajoja nusipirkti mergaičių ir pradėti prostitucijos verslą. Pasiūlėm jam kurti jį kartu ir paprašėm įnašo – 10 000 svarų. Kai juos davė, mes dingom „su galais“. Tuomet paprašė kažkokių kauniečių, kad mus surastų ir pinigus atiduotume. Jiems pasakėm, kad tų pinigų jau seniai nėra, o tie grįžę pas jį patikino, kad verslas bus, tik reikia dar 4000 svarų. Tas jiems atidavė, ką turėjo ir liko be nieko. Tokiems naiviems taip ir reikia. Nesijaučiu kaltas – būdavo, kad po kelis mėnesius nedirbu, o tūkstančiais gaudavau. Dabar jau sunkiau tokių lengvatikių rast – dabar visi masiškai važiuoja ir nebėra taip, kad žmogus visiškai neturėtų pažįstamų, galinčių apginti.“

Taigi susikurtas įvaizdis apie šalį, beveik visų respondentų teigimu, nelabai atitinka realybę, o kartais net visiškai neatitinka. Vieni emigravo nemokėdami kalbos, tačiau tikėdami, kad tokioje didelėje sostinėje darbą tikrai nebus sunku susirasti. Tačiau nemokant kalbos galima pretenduoti tik į kvalifikacijos nereikalaujantį darbą, o ir jį rasti nėra lengva. Didelės įtakos čia turi pažįstamų, galinčių parūpinti darbą, ratas, tačiau ir tai negarantuoja išsvajotosios darbo vietos. Nemokantys kalbos žmonės tampa kitų asmenų manipuliacijos aukomis – pradeda dirbti nelegalų darbą, už kurį didžiąją dalį atlygio pasiima juos įdarbinę angliškai kalbantys lietuviai arba net imasi nusikalstamos veiklos. O kiekviena nedarbo diena gresia skolomis ir dar didesnėmis problemomis. Mokantiems kalbą taip pat nėra lengva – jie turi pradėti nuo juodų darbų ir tik dėdami dideles pastangas, pradėję mokytis, gali bandyti siekti aukštesnių rezultatų, atlygio ir aukštesnės padėties visuomenėje. Aukštojo mokslo diplomas, atsivežtas iš Lietuvos čia lemia labai mažai – svarbiausia yra darbo patirtis Didžiojoje Britanijoje ir sugebėjimai. Įdomu tai, kad Lietuvoje paprastai ieškoma darbo pagal specialybę (turima

galvoje išsilavinusius asmenis) ar bent jau darbui keliami aukštesni reikalavimai, o svetimoje šalyje neretai susitaikoma su nekvalifikuoto darbininko dalia.

Taip pat pastebima, kad emigruojantieji iš pradžių turi tikslą tik užsidirbti pinigų, tačiau pamatę, kad taip greitai užsidirbti nepavyks, pasilieka ilgesniam laikui ir jų gyvenimo tikslai pradeda keistis – nemaža dalis pradeda ne taupyti, o tiesiog gyventi užsienio šalyje. Plačiau emigrantų gyvenimo sąlygos bus aprašomos kitame šio skyriaus paragrafe.

4.3. Gyvenimo užsienyje vertinimas ir perspektyvos

Pastebėjus, kad beveik visi respondentai iš pradžių nusivylė tikslo šalimi – Anglija ir galimybėmis jos sostinėje Londone, svarbu išsiaiškinti dabartines jų gyvenimo sąlygas ir nuotaikas, ateities perspektyvas. Tai daryti skatina ir tai, kad dauguma apklaustųjų emigrantų Londone gyvena ne vienerius metus ir bent jau kol kas į Lietuvą grįžti neketina. Taigi kyla klausimas – dėl kokių priežasčių šalis, kuri juos ne itin maloniai priėmė, tampa parankesnė gyvenimui?

Aušra. „Londone supratau keletą labai gerų ir teigiamų dalykų – pamačiau, kad niekam nesvarbu, kiek tau metų, ką tu baigus. Jiems svarbu, ką tu esi dirbusi. Taip pat – kitaip jautiesi, kitaip su tavimi elgiasi. Tave gerbia, su tavimi skaitosi. Visi tai pastebi, kad čia viskas visai kitaip. Žinoma, grubumo pasitaiko. Tu čia jautiesi žmogum. Nesvarbu, kad tu esi valytoja. Tau keturiasdešimt metų – tai nieko. Tu gali mokytis. Čia baigiau psichoterapinį gydymą, turiu sertifikatą. Mudu su vyru artėjame prie amžiaus vidurio, bet vis dar savęs ieškom ir tai čia visiškai normalu [...] Gyvenam šia diena – santaupų neturim. O ir jei čia pradedi normaliai gyventi, tai labai sunkiai įmanoma. Aš vis imuosi kokios nors veiklos – ieškau skelbimų internete, spaudoje. Priklausau organizacijai „Menas neįgaliesiems“ – vežiojame neįgaliuosius po įvairius renginius – taip pamačiau garsiausias Londono miuziklus. Be to, čia labai daug nemokamų renginių. O juos gali rasti nemokamuose laikraščiuose. Užsiimu vertimais. Vyras turi savo statybinę įmonę, o devynmetė dukra lanko mokyklą ir nebenori grįžti į Lietuvą. Ji puikiai kalba angliškai, bet pykstu, kai pradeda mums kažką angliškai, o ne lietuviškai sako. [...] Daugiausia pinigų išleidžiame būsto nuomai ir kelionėms į darbą. Ketiname imti „**morgedžių**“ (būsto paskolą – Aut. past.). [...] Į Lietuvą grįšime nebent senatvėje. Žinoma, tokį darbą galėtume ir ten dirbti, tačiau čia turime galimybę mokytis.“

Jurgita: „Kai atvažiuoji čia baigęs universitetą, esi kito lygio. Todėl tikrai nenorėjom sustoti vietoje ir amžinai būti juodadarbiai. Edgaras tik čia suprato, kad nori dirbti su kompiuteriais susijusį darbą, pradėjo mokytis ir dabar dirba informacinių technologijų pagalbos įmonėje. Aš jau metus dirbu nekilnojamojo turto valdymo kompanijoje – esu direktoriaus dešinioji ranka. [...] Teko gyventi su skirtingų kultūrų, rasių žmonėmis, tačiau dabar galime sau leisti dviese nuomotis butą už 700 svarų per mėnesį. Pinigų neskaičiuojam ir netaupom. Juk tik vieną kartą jauni būnam. Buvo metas, kai nebuvo

pinigų. Bet niekada nebuvo taip, kad sau neleistum kažko. Ir iš vieno žmogaus atlyginimo užtenka sumokėti už nuomą, normaliai pavalgyti ir dar kažkur išeiti. O išeiti tikrai išeinam, ir kelionėms į užsienį užtenka.“

Sigitas: „Gyvenimu nesiskundžiu, todėl ir nevažiuoju į Lietuvą. Visada daug išleidžiu – šimtą ar daugiau per savaitę maistui, dalį namui, kurį nuomojamės su žmona dviese. Važinėjamės į automobilių parodas, perku žmonai dovanas kartais, ji nedirba, aš ją išlaikau. [...] Nesėdžiu, netaupau, ant makaronų nesėdžiu. Lietuvoj irgi tas pats buvo, bet ten grįšiu tik tada, kai valdžia pradės galvot ne tik apie save, bet ir apie liaudį.“

Liudas: „Neskaičiuojam pinigų, nes jau čia gyvenam. Iš vienos algos susimokam mokesčius, o iš kitos leidžiam sau pramogas. Su uošviais ir žmonos seserim nuomojamės didelį namą su gražiu „**gardenu**“. Savaitgaliais, jei nėra baliukų, kur nors važiuojam. Buvom prie jūros, čia labai daug gražių pilių. [...] Šiaip Lietuvos pasiilgom, tik grįžti jau sunkiau, nes vaikas čia eina į mokyklą. Dar pabūsim penkis metus ir tada žiūrėsime.“

Indrė: „Optikos salone uždirbu apie 1000 svarų per mėnesį. Apie 450 svarų kainuoja kambario nuoma su patarnavimais. Apie 60 svarų kelionei – „**traffic card**“, 5 svarai per dieną išeina maistui. Dar drabužėliams. Kol kas viskam išeina. Pernai ir Prahaj buvau, ir į Lietuvą važiauvau. Bet sunku susitaupyti, beveik nieko nelieka. Noriu pradėti taupyti, mokytis noriu. [...] Čia labai daug galimybių – jei netingėsi, žinosi kaip – gali daug pamatyti, sužinoti. Aš tikrai sau galiu leisti daugiau nei Lietuvoje. Ten galėčiau dirbt mokytoja. Kai pagalvoju... – ir viskas, o ką toliau? Eiti į švietimo sistemą? [...] Laisvalaikiu su draugu vaikštom po miestą, einam į parodas, Nacionalinę galeriją trečiadieniais, nes ten būna koncertai.“

Laura: „Londone mačiau visokių juodų darbų, bet išvažiauvau būdama seselė ir čia noriu ja būti, todėl pradėjau mokytis medicinos universitete slaugą. Rūpėjūtį jau būsiu sesutė. Čia seselės labiau vertinamos, nei Lietuvoje, kur vyrauja gydytojų monopolija. Čia jų nuomonės paisoma, jos turi savo vertę ir neblogai uždirba, perspektyvų yra kilti, ir mokytis siunčia į visokius kursus. Galiu lyginti, nes draugė, su kuria kartu studijavome Lietuvoje dirba sesele ir ji dešimt metų tame pačiame lygyje, o alga vos tūkstantis litų. O čia baigusi pradžioje gausiu apie 22000 svarų per metus. Dabar net gaunu stipendiją 600 svarų, nes seselių trūksta. Tai kaip čia nesimokysi? [...] Mano vyras – iš Kuveito. Gyvename vidutiniškai, o gal net šiek tiek prasčiau, nes iš mano stipendijos tik vaiko reikmenims ir kelionėms į darbą užtenka. Už vieno miegamojo butą Londono Šiaurėje mokame apie 1000 svarų per mėnesį. Tai yra brangu. Rytuose mokėtume 600, bet galvojame apie vaiką – norime geresnę aplinką, mokyklą rasti. [...] Į Lietuvą tikriausiai negrįšiu, čia seselėms geriau sekasi.“

Dalia: „Dabar žiūriu ne tik savęs, bet ir savo vaiko. Čia dukrytei galime leisti beveik viską. Kad galėtume sau leisti tiek, kiek čia, Lietuvoje reikėtų per abu uždirbti apie 10 000 litų. Gyvendama Lietuvoje turėjau taupyti, o čia jei man reikia – einu ir perku. 650 svarų sumokame už vieno

miegamojo kambario buto nuomą. Gyvename šeštoje zonoje – toli nuo centro, nes čia pigiau, be to, daugiau žalumos ir arčiau mano mamos. [...] Ar grįšime į Lietuvą? Nežinau. Kur ten gyventi? Iš ko? Būtų labai sunku. Ten bakalauro jau mažai, o čia ir be mokslų gali daug padaryt. Ir be diplomo gali daugiau uždirbti, nei su diplomu...“

Rima: „Grįžti į Lietuvą? Nežinau... Ką ten rasiu? Vėl pradėti viską iš naujo? Dabar dirbu senelių namuose – tvarkau, valau patalpas, padedu seneliams pavalgyt, virtuvėje. Ramus darbas nuo...iki. Niekas nevaiko ir nebrauko palei nosį, kad nueičiau kažką padaryti. Čia nebijau laukti rytojaus, nebijau užsukti į parduotuvę. Be to, per kelerius metus atidaviau visas skolas ir gyvenu ramiai – su dukra ir jos draugu nuomojamės butą.“

Tomas: „Pradžioje dirbau tinkuotojo padėjėju. Visą algą išleisdavau tabakui, maistui, džinsam, kompiuteriniam žaidimam. Gyvenom „**chatoj**“ šeši lietuviai – savaitgaliais „baliavodavom“. Viena vasarą septyniasdešimt dienų be „**day offų**“ (laisvadienių – Aut. past.) pradirbau. Nelegaliai, aišku. Nebijojau, kad pagaus. Buvo ir už vairo girtą sustabdę – išsisukau. Žinojau, kad jei deportuos – vėl grįšiu. Paskui Lietuvoj pasidariau pažymėjimą, kad esu elektrikas ir dabar jau septynis metus dirbu elektriku. Dirbu aštuonias valandas per dieną, per mėnesį uždirbu daugiau nei du tūkstančius svarų. Jei taupyčiau, bele ką Lietuvoj galėčiau nusipirkti. Jei nori, galiu per metus susitaupyti gerai mašinai tiesiai iš salono. Bet dabar išvis netaupom – išleidžiam buičiai, „**vodkei**“. Žmonai dovanų nuperku. [...] Žinau, kad Lietuvoj „**stroikėse**“ nemažai žmonės uždirba, bet aš grįžt nenoriu, nes žinau, kad už tuos 5000 litų reikėtų arti. Pamatytum tu mano darbą – pasakytum, kad nesupranti, už ką aš tokius pinigus gaunu. [...] O Lietuvoj mažiausiai 5000 litų reikia uždirbt, kad nereikėtų sauso batono valgyt...“

Marius: „Vairuodamas ekskavatorių uždirbu apie 1200-1400 svarų per mėnesį. Čia toks atlyginimas yra vidutinis. Šešiese nuomojamės trijų miegamųjų namą, už kambarį su žmona mokam apie 400 svarų. Dviese gyvenant daug lengviau, galima atsidėti. Iš tiesų, čia ir Lietuvoj gyvenimas yra tas pats, tik gyvenimo kokybė čia kita – gali geresnį daiktą nusipirkti, kažkur daugiau nueiti. Lietuvoj nepagalvotum nuėjęs į parduotuvę – šiandien „**Jack daniels**“ nusipirksiu, o čia nusiperki vakare ir tau neskaua. Lietuvoj niekada nebūčiau pagalvojęs, kad po metų darbo galiu nusipirkti naują mašiną iš salono, bet kas iš to? Nusiperki nebrangiai, bet paskui prasideda didžiuliai mokesčiai. [...] Pradėjau mokytis, noriu čia kažko pasiekti, kad grįžęs į Lietuvą galėčiau kažką toliau kurti. Tačiau yra tokių, kurie pradeda dirbti ir pamiršta apie Lietuvą. Žino, kad gaus algą ir jiems ramu. Pašluoja su šluota ir viskas. O man kyla klausimas – kiek su ta šluota stovėsi? Juk žmogus turi kažko daugiau siekti.“

Diana: „Dirbu virėja, gaunu apie 900 svarų per mėnesį, vyras „staliauja“ – uždirba apie 2000 svarų per mėnesį ir daugiau. Su šeima nuomojamės namą, maistui išleidžiam nedaug. Jis čia labai pigus. Tiesa, mėsa brangi, bet gali eiti į turgų, jos atveža ir lietuviai – gali net pusę kiaulės nusipirkti. [...] Dvi mašinas turim. Pradžioj taupėm, o dabar pradėjom gyventi. Gal po kelių metų „**morgedžių**“ (paskolą būstui – Aut. past.) pasiimsim. O Lietuvoj skaičiuodavom, planuodavom pirkinius. Čia drabužius

perkam bet kokia proga. [...] Atostogauti važiuojam tik į Lietuvą, ten ir dantis susitaisom, pas gydytojus nueinam. Čia gali ilgai gyventi, tik kad artimųjų labai trūksta.“

Vitalija: „Mano paauglė dukra liko Lietuvoje – ketinu ją pasiveržti čia, nes atskirai gyventi sunku. Ji svajoja čia atvažiuoti, nes įsivaizduoja, kad čia – rojus. Aš jai pasakiau, kad čia taip nėra, žiūrėsime, jei jai čia nepasiseks, gal ir grįšim į Lietuvą. Pragyventi čia galima. Bet pramogauju retai, nes vien nuomai daugiau nei 200 svarų per mėnesį išeina, nevalgau ko širdis geidžia, gyvenu šalia viešbučio, tad „**tiubui**“ (metro – Aut. past.) neišleidžiu. Lietuvoj išeidavau papramogaut, bet dirbdama už minimumą, net prie jūros nenuvažiuodavau. Susimoki už mokesčius ir nieko nelieka. O čia geriau tuo, kad galiu nusiųst į Lietuvą vaikui, rūbų nupirkti.“

Raimonda: „Atvažiavusi čia, patekau į nežinomus vandenis. Tas gyvenimo srautas, žmonės skirtingi, kalba. Pirmom dienom nieko nesupratau – su žodynu vaikščiojau. Dabar jau neblogai kalbu. Kas vakarą mokausi, televizorių žiūriu, laikraščius skaitau. Be kalbos čia esi niekas. Dėl savęs tai darau. Juk norisi kito darbo. [...] Čia geriau tuo, kad nėra papildomų išlaidų kaip namie – buitinių rūpesčių. Tik savim reikia rūpintis. Kai atvažiuos vaikai, bus kitaip. [...] Į Lietuvą grįžti noriu, tik nežinau, kiek susitaupyti pavyks. Lietuvoj turiu butą, mašiną. Noriu pradėti kokį verslą...“

Audra: „Lietuvos pasiilgstu. Juk vaikai du liko. Jei ten duotų po 2000 litų uždirbti, niekas nevažiuotų iš tos Lietuvos. O čia pragyventi lengviau. [...] Daugiausia pinigų išleidžiam pramogom – važinėjamės po miestą, apsipirkinėjame.“

Renata: „Čia vis tiek lieka tikrai daugiau nuo algos, nei Lietuvoj. Kad ir 150 svarų per savaitę gauni. Gali sau leist daugiau. Kad ir toks elementarus dalykas kaip kvėpalai. Lietuvoj geri kainuoja du tris šimtus litų. Tai jau tikrai negali sau leisti kiekvieną mėnesį pirkt. Aš 800 litų Lietuvoj bare uždirbdavau, kažką nusipirkdavau, bet tikrai ne tiek, kiek čia. [...] Daugiausiai išleidžiu pramogoms – klubuose, baruose ir drabužiams. [...] Sunku gal tik tai, kad nėra artimų žmonių. Net draugai, kurie atrodo, buvo draugai, labai atsisijojo. Gal ir norėčiau grįžti, bet ten negalėsiu sau leisti tiek, kiek čia.“

Viktorija: „Viena be draugo čia neišgyvenčiau. Bet anksčiau buvo dar blogiau – dirbau kambarine kitam miesto gale. Per savaitę „**trevelkai**“ (transporto bilietui – Aut. past.) išleisdavau 26 svarus, 60 svarų už kambarį sumokėdavau, o uždirbdavau 150 svarų. Tai nelabai kas ir lieka iš to uždarbio. Be to, dirbant kambarine ir kalba netobulėja. Galiu pasakyt tik tiek, kad čia yra dvi kategorijos žmonių – vieni taupo, o kiti gyvena. [...] Dabar dirbu barmene, nuomojamės penkiese namą keturių miegamųjų. [...] Sunkiausia buvo prie tokios bendrabutinės sistemos priprasti...“

Oksana: „Man yra tas pats, ar Lietuvoj, ar čia – dirbant ir išleidžiant tas pats išeina. Bet aš jau čia pripratau. Čia jau mano namai, čia draugai. Man svarbiausia, kad mane suptų žmonės, su kuriais man gera. [...] Pramogauti einu į klubus, barus. Gero rūbo nusipirkt sau neleidžiu, nes Lietuvoje paskolą turiu atiduoti.“

Vida: „Gyvenu vienam kambarį su sūnum. Jį nuomojamės iš „**babajaus**“ (indo – Aut. past.). Už kambarį moku 60 svarų per savaitę. O algos per dvi savaites gaunu apie 300-350 svarų. Be to, gaunu pašalpą už sūnų, jam keturiolika. [...] Vaikui nupirkau „kompą“, ko Lietuvoj gyvenime nebūčiau sau leidus. Dabar jau čia man gerai. O į Lietuvą grįžtu tik atostogų. Visam grįšiu nebent numirti.“

Žaneta: „Kai važiauvau čia, įsivaizdavau, kad užsidirbsiu. Du metus dirbu kambarine. Aišku, nieko gero, bet kito darbo neieškau, nes šitas netoli namų. Iš algos nesusitaupau – tik gyvenu: į soliariumą nueinu, rūbų prisiperku, į barą nueinu. Labai mėgstam su draugais lietuvių – rusų klubus. Ši savaitgalį „Naujieji lietuviai“ ir „Funky“ atvažiuoja, užsisakiau staliuką trims už 100 svarų, tai po 35 vienam išeina. Čia „bele ką“ gali nusipirkt, kad ir geriausius rūbus – pasitaupai ir nusiperki. Kad ir *Armani* džinsus už 150 svarų. Ką aš žinau, man čia normaliai. O Lietuvoj gal būčiau pavalgius, už save, už „**chatą**“ susimokėčiau, bet daugiau – rūbų nėra, soliariumo nėra. Viskas būtų, kas prasčiausia. [...] Nebemokėčiau Lietuvoj gyvent. Kai nuvažiuoju, mane ten viskas „**užknisa**“, viskas nervina.“

Neringa: „Tokių pinigų, kaip čia, Lietuvoj neuždirbčiau. Uždirbu 1400 svarų per mėnesį. Jei dabar grįžčiau į Lietuvą, bijau, kad savarankiškai neišsilaikyčiau. Bet mano šaknys Lietuvoje, ten mano šalis. Tikrai grįšiu, tik dar nežinau, kada. Be to, čia dirbdama kažkiek padedu ir Lietuvos ekonomikai – juk nuolat skraidau ten ir išleidžiu nemažai pinigų. [...] Man patinka, kad Anglijoje labai geri darbiniai santykiai, visai kitas mentalitetas. Jei turi normalų kontraktą, darbdaviai su tavimi labai gerai elgiasi. Deja, nemažai lietuvių tuo piktnaudžiauja. [...] Važinėju Audi A4, pinigus leidžiu kelionėms po kitas šalis, perku gerą kosmetiką, drabužius...“

Karolis: „Gyvenam dviese su žmona, pasiėmėm „**morgedžių**“ (paskolą būstui – Aut. past.) namui. Galim sau viską leisti, ką norim. O ko į Lietuvą grįžt?“

Šio darbo autorei per savaitę buvimo Londone teko sutikti daugybę lietuvių, taigi savo akimis ji įsitikino, kad čia emigrantų iš Lietuvos skaičius yra labai didelis. Apsistojus viename iš tankiausiai lietuvių gyvenamų rajonų Londono Rytuose (daugiausia lietuviai atvažiuoja ir apsigyvena kaip tik šioje miesto dalyje) – Bektone, lietuvių galima pamatyti visur – traukinių ir metro stotelėse, močiutes, vedančias anūkus į darželius ar mokyklas (beje, šiose mokyklose Bektone lietuvių vaikams tenka mokytis kartu su prieglobsčius gavusių pabėgėlių iš Azijos ir Afrikos šalių vaikais), vedžiojančius šunis. Po keleto dienų buvimo tokioje aplinkoje, lietuvius jau galima pažinti jiems neištarus nė žodžio – tautybę išduoda balta odos spalva (prastesniuose Londono rajonuose paprastai gyvena tik tamsaus gymio žmonės), apranga – vaikinai dažniausiai dėvi sportinę aprangą, o merginos išsiskiria ryškiu makiažu ir puošniais drabužiais. Teko savo akimis pamatyti ir tautinės bei kultūrinės netolerancijos ženklų – važiuojant metro viename vagone važiavo ir trys neblaivūs jauni statybininkai, kurie kėlė didžiulį triukšmą, vartojo daug necenzūrinių žodžių ir kabinėjosi prie vaikino iš Indijos (vadinamojo „babajaus“). Galima pastebėti, kad mažiau pakantūs kitoms kultūroms yra neišsilavinę žmonės. Nors

labai sunku įsivaizduoti, kaip tokia didžiuliam „kultūrų“ katile, kaip Londonas galima jausti neapykantą kitoms rasėms, tačiau teko girdėti pasakymų, jog „juodžiai smirda“, „yra tinginiai“ ar „yra labai necivilizuoti ir netvarkingi“. Tačiau kaip bebūtų, gyvendami Rytų Londone lietuviai su kitų rasių ir kultūrų asmenimis susiduria vos išėję iš savo kiemo – šioje miesto dalyje būsto nuoma yra pigesnė, todėl čia gyvena mažiau uždirbantys ar taupantys, mažiau kvalifikuotą darbą dirbantys žmonės. Pagal požiūrį į kitas kultūras lietuviams galima suskirstyti į kelias grupes – vieni paniškai nemėgsta kitų kultūrų atstovų ir stengiasi kaip įmanoma labiau jų vengti – gyvena su lietuviais, maistą perka lietuviško maisto parduotuvėse, kurių čia apstu ir per palydovinę lėkštę žiūri lietuviškas programas. Tyrimo autorei teko girdėti, kad toks gyvenimo būdas vadinamas įvairiai – „mažąja Lietuva“, „lietuviškais getais“ ir kt. Labiau tolerantiški žmonės arba tie, kurie atvyksta vieni, neturėdami pažįstamų, gyvena viename bute su kinais, libaniečiais ar indais, tačiau tuomet iškyla kita bėda – bendravimą riboja ir kitų lietuvių ieškoti skatina prastos anglų kalbos žinios. Tuo tarpu labiau išsilavinę ir anglų kalbą mokantys lietuviai dažniausiai demonstruoja toleranciją kitoms kultūroms ir tokias gyvenimo sąlygas priima kaip normalias. Dar daugiau – paprastai angliškai gerai kalbantys lietuviai daugiausia bendrauja ne su kitais lietuviais, o su užsieniečiais. Be teigiamo aspekto yra ir neigiamos šio reiškinio pasekmės – į jų lietuvišką žodyną ima skverbtis svetimybės, angliški žodžiai. Tai pastebima ir tarp žemesnio išsilavinimo asmenų.

Gyvenimo ir darbo sąlygų vertinimas taip pat priklauso nuo žmogaus savirealizacijos norų. Vieni Londone pamato didžiules galimybes ir tai, kad, jų teigimu, net ir neprestižinį darbą dirbantis žmogus čia yra gerbiamas. Išnaudoja šalies ir paties miesto teikiamas galimybes mokytis, pramogauti, įgyti patirties ir žinių kultūros srityje, dalyvauja bendruomeninėje veikloje. Tuo tarpu „Mažosiose Lietuvosose“ gyvenantys lietuviai paprastai tenkinasi pagrindinių poreikių tenkinimu – uždarbį išleidžia maistui, drabužiams, alkoholiui ir pramogoms rusiškuose ar lietuviškuose pramogų klubuose. Pagrindine siekiamybe tampa galimybė nueiti į soliariumą ar nusipirkti vardiniu ženklu pažymėtus džinsus. Beje, tarp čia atvažiavusių išsilavinusių ir karjeros siekiančių asmenų bei vadinamąjį „juodąjį“ darbą dirbančių asmenų bent jau pradžioje yra ir atlyginimo skirtumas. Statybose Londone galima uždirbti apie 2000 ir daugiau svarų sterlingų (apie 10 000 litų) per mėnesį, tuo tarpu karjerą pradėdantys administratoriai biuruose gauna apie 1200 svarų sterlingų (apie 6000 litų) per mėnesį. Tačiau šis skirtumas ryškus tik tuomet, kai nežvelgiama į ateities perspektyvą.

Taigi kalbėti apie lietuvių gyvenimo kokybę Londone yra gana sunku, nes kiekvienas žmogus turi savo atskirą atvykimo čia, gyvenimo, prisitaikymo istoriją ir ateities perspektyvą. Tačiau galima pastebėti, kad jei vienu atveju dažnas gali sau leisti vienus dalykus, pavyzdžiui, įsigyti brangų daiktą, taupyti tenka kitoje vietoje – gyvenant kambaryje ar name su dar keliais žmonėmis. Žinoma, tai nėra tvirta ir visiems atvejams tinkanti išvada, nes tie, kurie stengiasi gerai dirbti, kyla karjeros laiptais, mokosi, pradeda po truputį gerinti savo gyvenimo kokybę.

Ateities perspektyvą kiekvienas emigrantas įsivaizduoja savaip – vieni ketina čia užsidirbti pinigų ir po kelerių metų grįžti atgal pas Lietuvoje likusius artimuosius, kiti ketina artimuosius atsivežti į Didžiąją Britaniją ir toliau gyventi šioje šalyje, tretiems, galbūt ir norintiems grįžti į Lietuvą, rimtu kliuviniu tampa Londone į mokyklą pradėję eiti vaikai – tėvai dažniausiai nenori rizikuoti dėl Didžiosios Britanijos ir Lietuvos švietimo sistemos skirtumų.

4.4. Ekonominiai emigrantai Didžiojoje Britanijoje – ekspertų vertinimai

Pagrindinė medžiaga atliktame tyrime apie ekonominių emigrantų gyvenimo realijas Londone yra interviu su pačiais išvykusiaisiais. Tačiau, autorės manymu, tyrimo pagrįstumui ir didesniai aiškumui reikalingi ir specialistų komentarai. Kompetentingai nuomonei išsakyti buvo pasirinkti skirtingi specialistai, galintys komentuoti situaciją iš savo darbo ir asmeninės pozicijos: *Vygaudas Ušackas (Lietuvos ambasadorius Didžiojoje Britanijoje); Petras Tverijonas (Šv. Kazimiero bažnyčios Londone klebonas); Dovilė Ilevičiūtė (savaitraščio „Londono žinios“ redaktorė); Gytė Mankutė (Didžiosios Britanijos lietuvių jaunimo sąjungos pirmininkė) ir Kristina Sabaliauskaitė (dienraščio „Lietuvos rytas“ korespondentė Londone)*. Kaip jau minėta, su ekspertais buvo atlikti bendrųjų gairių interviu, siekiant išsiaiškinti, kaip specialistai vertina:

- Masinę lietuvių emigraciją į Didžiąją Britaniją ir ypač Londoną;
- Kultūrinės adaptacijos klausimus ir problemas;
- „Sėkmės“ ir „nesėkmės“ istorijas;
- Ateities perspektyvas – kūrimąsi svetimose šalyse ar grįžimą į Lietuvą.

Interviu su Lietuvos ambasadoriumi Vygaudu Ušacku vyko Lietuvos ambasadoje Didžiojoje Britanijoje. „Londono žinių“ redaktorė buvo kalbinama nedidelėje Londono pakraštyje įsikūrusioje laikraščio redakcijoje, kunigas P. Tverijonas – jo parapijos bažnyčioje, o G. Mankutė ir K. Sabaliauskaitė – miesto kavinėse. Visi pokalbiai buvo labai atviri, o tiesioginis kontaktas ir gana laisvas interviu klausimynas leido gauti daug naudingos, gana išsamios ir labai įdomios informacijos.

4.4.1. Emigracijos vertinimas

V. Ušackas: Šiuo metu vykstančią emigraciją vertinu kaip natūralią Lietuvos išsilaisvinimo ir narystės ES pasekmę. Penkiasdešimt metų mūsų tėvai, broliai, seserys buvo uždaryti į narvelį, iš kurio neleidavo iškristi. Dabar atviros sienos ir galima keliauti. Todėl visiškai suprantama, kodėl žmonės

pasinaudoja ES piliečio teisėmis keliauti, važiuoja mokytis, dirbti ir bando pažinti pasaulį. Žinoma, didelį vaidmenį čia atlieka miesto įvaizdis. Londonas – didžiausias Europos miestas, kosmopolitinis miestas, kuriame galima gyventi, tačiau ne taip lengva, kaip gali iš pradžių pasirodyti. [...]

Kiek tiksliai Didžiojoje Britanijoje yra lietuvių, mes nežinome. Oficialiai užsiregistravusių yra penkiasdešimt tūkstančių, bet šie skaičiai neiškalbingi. Mes spėjame, kad lietuvių čia keli šimtai tūkstančių, o pačiame Londone – apie penkiasdešimt ar net daugiau tūkstančių lietuvių. [...]

Londonas yra dinamiškas, įvairus, pilnas kultūrų, tradicijų ir įvairiausių rasių žmonių. Nuolat augantis miestas, kuriame bet kokios tautybės žmogus atvykęs gali atrasti savo nišą, jei jo sugebėjimai sutampa su rinkos sąlygomis. Žinoma, tai dar ir labai didelis finansinis, kultūrinis centras. Kaip tik tai, mano manymu, ir vilioja lietuvius ir ne tik juos.

D. Ilevičiūtė: „Manau, kad Didžioji Britanija lietuviams yra traukos taškas dėl kelių priežasčių: jis nėra toli – dvi valandos skrydžio lėktuvu; labiau primena Lietuvą, nei kokie kiti egzotiški kraštai; svaras – stabili valiuta, o Londonas garsėja kaip vieta, kurioje galima daugiausiai uždirbti. Tačiau ir išleisti, bet apie tai žmonės, važiuodami užsidirbti, negalvoja. Vilioja ir pats miestas, daugybė galimybių. [...] Daug kas įsivaizduoja, kad pinigai čia tiesiog byra ir įsidarbinti labai lengva. Įdarbinimo agentūros piešia vaizdą apie didelius atlyginimus. Be to, juk lietuviai įpratę, kad viskas vyksta per pažįstamus. „Jei turiu pažįstamų, vadinasi, manęs darbas lauks“. Bet nereikia pamiršti, kad čia didelė šalis ir niekam neįdomu, kieno tu esi pažįstamas, jei nemoki to darbo padaryti. [...] Daugelis negalvoja, kad Londone – tokioje milijoninėje sostinėje gali kažkas būti blogai. Daug prie tokio įvaizdžio kūrimo prisideda ir **spauda**. Žmonės skaito spaudą ir pradeda tikėti, nori būti tų laimingųjų kailyje. Jie labiau tiki pasakom – nori būti tokie sėkmingi kaip ir tie, apie kuriuos skaito. O jei perskaito blogą istoriją, su ja nesitapatina. Manau, kad **žiniasklaida pataikauja žmonėms** ir visiškai sutinku, kad formuoja visuomenės nuomonę, tačiau žmonės turėtų išmokti atsirinkti. [...] Čia yra tokių lietuvių, kurie kaltę dėl nenusisekusio gyvenimo verčia Lietuvos vyriausybei, tačiau atvažiavę čia, jie vėl sako, kad anglai jais nepasirūpina. Čia labai gajus galvojimas, kad kažkas turi tavimi pasirūpinti. Čia pasiteisina lūkesčiai tik tų, kurie stengiasi ir moka kalbą. Nemokantys kalbėti tikrai neturėtų čia važiuoti. [...] Kiti tikisi pagal savo išsilavinimą gauti darbą. Tai įmanoma, bet ne iš karto. Pradžioje reikia dirbti juodus darbus, o paskui, jei tik labai norėsi, viskas įmanoma. Žinau žmonių, kurie nesugebėjo savęs nugalėti – Lietuvoje dirbo mokytojais, čia tokio darbo negavo, o valytojais dirbti neprisivertė ir išvažiavo namo.

K. Sabaliauskaitė: „Lietuvių srautai iki įstojimo į ES ir po – labai skiriasi. Pirmiesiems buvo būtinos anglų kalbos žinios, tikrumo jausmas, kad išspręsi tam tikrus buitinius klausimus, teko nuolat sukkti savo „uodegą“, nes dirbi nelegaliai. O po 2004 m. gegužės 1-osios čia važiavo visi, kas netingėjo. Todėl ir pasigirdo gražių istorijų, neva kalbos nereikia, įstatinio kapitalo pradžia taip pat nereikia. Prie

emigracijos skatinimo veiksnių labai prisideda grįžtantieji – pasakodami savo istorijas jie labai mėgsta pagražinti. Niekas nepasakoja, kad gyvena keliese kambary ir valgo konservuotas pupeles.

P. Tverijonas: „Į Londoną atvažiavau 1999m. Tuomet Didžiojoje Britanijoje buvo nepalyginamai mažiau lietuvių – gal 20 000. O dabar čia jų apie kelis šimtus tūkstančių. Vien Londone tikriausiai apie šimtas tūkstančių gyvena. Taigi Londonas yra penktas Lietuvos miestas po Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio. [...]

Jau pirmosios bangos emigrantai važiavo įsivaizduodami, kad čia yra stebuklų šalis. Dešimtajame dešimtmetyje Lietuvoje buvo didelis nedarbo lygis, o čia buvo jaučiamas darbo jėgos trūkumas. Buvo nesunku įdarbinti. [...] Čia atvažiavę nusivilia visi tie kurie nežino, kur važiuoja. Paprastai važiuoja į kažkokią mistinę žemę – Pažadėtąją žemę, kurioje tikisi išsigelbėjimo. Lietuviai jau seniai tiki Pažadėtosios žemės mitu. Karo metais nemažai išvažiavo – tuomet JAV buvo Pažadėtoji žemė. Dabar važiuoja į Angliją, Ispaniją. Šis mitas būdingas ne tik lietuviams – taip pat daugeliui tautų. Dažniausiai yra tokia tendencija – žmogus išvyksta iš Lietuvos, jis kaltina Lietuvą, jos politiką. Vyksta į kitą šalį ir tikisi ten paneigti įsitikinimus, kad jis kažko negali ar yra tinginys. Nori nenori jis turi užsikabinti, nes jei neužsikabins, jam bus didelė gėda grįžti namo tuščiam ir nusivylusiam. Ir pasakyt, kad „man nepasisekė“. Nepamirškime, koks Lietuvoje gajus bendruomeniškumo jausmas. [...]

G. Mankutė: „Lietuvoje išties yra išpūstas burbulas, neva čia labai gerai, ypač juo tiki neišsilavinę žmonės. Dauguma čia atvažiavusių kaip tik tokie. Ir, manau, nereikia bijoti, kad jie išvažiuoja. Labiau reikia gailėti išvykstančių studentų, išsilavinusių žmonių, nes jie čia pamato galimybes.“

4.4.2. „Sėkmės“ ir „nesėkmės“ atvejai

Apklaustų ekspertų nuomonė apie sėkmingą ir nesėkmingą adaptaciją Didžiojoje Britanijoje ir ypač Londone, beveik sutampa. Pagrindiniai akcentai nesėkmingais atvejais yra kalbos nemokėjimas ir per didelis patiklumas – tuomet emigrantai tampa labai pažeidžiami ir jais pasinaudojama.

V. Ušackas: „Lengvų pinigų niekur nėra. Manau, kad Lietuvoje dauguma žmonių sureikšmina galimybes, kurios yra Londone ir apskritai Vakaruose. Man pačiam teko bendrauti su žmonėmis, kurie ryte stovi eilėse prie konsulinio skyriaus, kad gautų grįžimo dokumentus atgal – jie yra labai nusivylę. O nepavyksta, nes nusipiešia rožinėm spalvom tai, kas jų čia gali laukti, dažnai atvažiuoja nepasiruošę – be bazinės anglų kalbos mokėjimo, susiduria su daugybe buitinių problemų ir žinoma, kainomis – jos čia labai didelės. Išgirdę kiek žmogus uždirba Londone, neįvertina, kiek reikės mokėti už paslaugas. [...] O tie, kuriems sekasi, čia turi savo įmones. Apie trisdešimt žmonių dirba Londono „Sityje“

(Londono finansų centre – Aut. past.), kiti dirba mokytojais, universitetuose profesoriauja. Tai tie žmonės, kurie yra aukštesnio išsilavinimo ir, pritaikę savo žinias, kuria savo gerovę čia.

D. Ilevičiūtė: „Į mūsų redakciją labai dažnai skambina į bėdą patekę lietuviai ir pasakoja savo istorijas. Savo laikraštyje visuomet stengiamės akcentuoti didžiausias problemas ir gresiančius pavojus. Problema ta, kad jau agentūros Lietuvoje juos apgaudinėja – pažada atlyginimą, darbą. Atvažiuoja – darbo nėra. Nueina į policiją, bet kalbos nemoka ir negali paaiškinti, kokia problema juos ištiko. Tokiems lietuviams duoda vienadienius darbus ir didžiausią atlygio dalį pasiima sau. Jie gyvena namuose, kur sienos griūna ir laiptų nėra. Išvada – tenka eiti prašyti maisto į labdaros valgyklas. [...] Norėtusi, kad gerų istorijų būtų daugiau, nei blogų. Tačiau kiek tų blogų istorijų mes nesužinom – pastebėjau, kad neretai lietuviai vargsta tyliai – nemato dienos šviesos, bet kietiems nepasakoja, kad jiems yra blogai.“

K. Sabaliauskaitė: „Jungtinė Karalystė pasižymi tuo, kad, berods, yra antra vieta pasauly, kur lengviausia turėti savo smulkų verslą. Čia jam yra didžiulis vyriausybės palaikymas. Todėl lietuviams, kurie imasi verslo, sekasi tikrai neblogai [...] O nesėkmės laukia tų, kurie nemoka kalbos. Galiu paminėti situaciją – vietinėje parduotuvėje kabėjo angliškas skelbimas, kad paukštyno fabrike reikalingi darbuotojai. O šalia kabėjo dviejų vaikinių iš Lietuvos skelbimas, kad ieško bet kokio darbo ir už įdarbinimą atsilygins. Jie nesuprato, kad visiškai šalia yra darbo pasiūlymas ir be jokių tarpininkų.“

P. Tverijonas: „Žmonės mėgsta kraštutinumus – vieni kalba, kaip čia nuostabu – neva nieko nedirba, o atlyginimas kapsi, kiti tuo tarpu sako, kad čia viskas yra absoliučiai blogai. Ir vis dėlto per visus aštuonerius buvimo čia metus aš nesutikau nė vieno čia atvažiuojančio ir realiai situaciją vertinančio žmogaus. Dažniausiai įsivaizdavimas yra – kaip aš negausiu darbo? Išlipau iš lėktuvo ir jau turėsiu darbą. Tačiau taip nėra: reikia dokumentus susitvarkyti, interviu praeiti, gyvenimo aprašymą turėti, išdalinti jį keliuose šimtuose vietų. Reikia turėti pažįstamų, bet net jei ir jie yra, darbo gali nebūti. O jei nemoki kalbos – nesi pilnavertis žmogus, esi priklausomas nuo gero dėdės, kuris tvarko dokumentus. [...] Man yra tekę padėti žmonėms, kuriems labai nepasisekė, kurie tapo benamiais, nes nerado darbo ir prasiskolino. [...] O susitaikyti su tuo, kad iš pradžių čia teks tik egzistuoti, o tik paskui galbūt atsiras galimybė gyventi, reikia visiems. Prasigyvenančių tikrai mažuma, todėl, mano manymu, Lietuvoje gyvenimo kokybė nepalyginamai geresnė.“

G. Mankutė: „Pažįstu du vaikus, kurie atvažiavę čia, į Londoną, apsigyveno rūsijoje ir valgo tik patį pigiausią maistą skardinėse – taip jie taupo. Tačiau kai paklausiau, ką grįžę į Lietuvą pirks, jie pasakė, kad visus pinigus pragers. Vadinasi, taupo pinigus, kad grįžę į Lietuvą parodytų, kiek turi pinigų, nors čia gyvena pasibaisėtinomis sąlygomis. [...] Mūsų sąjunga labai stengiasi padėti visiems juodadarbiams, kad jie neliktų apgauti. Stengiamės informuoti apie tai, kad visus dokumentus galima susitvarkyti be užmokesčio tarpininkams, patys padedame užpildyti dokumentus.“

4.4.3. Kultūrinė adaptacija ir tautiškumo išlaikymas

Kultūrinė adaptacija emigracijoje yra neišvengiamas procesas. Iš interviu su ekonominiais emigrantais buvo galima pajusti, kad kiekvienu atveju, ši adaptacija pasireiškia skirtingai. Taip pat skirtingai lietuviai rodo ir savo kultūrinį mentalitetą, skirtingai pasireiškia ir tautiškumo jausmas. Tuo tarpu visi apklaustieji ekspertai tvirtina, kad gyvenimas tautų, kultūrų ir rasių gausoje yra tikras išbandymas lietuvių tolerancijai.

V. Ušackas: „Gyvenimas tarp skirtingų kultūrų lietuviams yra labai gera patirtis. Ir kuo daugiau lietuvių taip pagyvens, tuo jie grįždami labiau praturtins Lietuvą ir skatins toleranciją kitų tautų, kultūrų atžvilgiu. Mums tampant globalaus pasaulio dalimi neišvengiamai teks daug plačiau atverti savo sienas, norint privilioti į Lietuvą investicijas, protus ir darbo jėgą. Todėl tolerancija ir atvirumas kitų kultūrų žmonėms yra labai svarbus ir Londonas šiuo atžvilgiu yra puikiausias pavyzdys ir mokykla. [...] Ir vis dėlto integracijos stoka yra jaučiama – nemažai lietuvių gyvena užsidarę savo rate. Tai įtakoja kalbos nemokėjimas, išsilavinimas, žmogaus charakteris ir kiti veiksniai. [...] Nėra gerai, kai žmonės užsidaro ir bendrauja tik savo kultūriniu pagrindu. Tai neteisinga kitos šalies tradicijų ir jos gyventojų atžvilgiu. Visur, kur važiuoju, kartoju: „Esame ES nariai, visur sąjungoje jaučiamės kaip namuose, tačiau nepamirškime, kad esame svečiuose. Tai yra šalis ir visuomenė su savo gyvomis tradicijomis, taisyklėmis, kurių privalu laikytis. Bendrauti ir būti aktyviu nariu toje bendruomenėje yra labai svarbu.“

D. Ilevičiūtė: „Jeigu moki anglų kalbą, esi modernesnių pažiūrų, pilietiškesnis, o ne rasistas – tuomet čia gyventi lengviau. Tačiau nemažai lietuvių iki atvažiavimo į Londoną kitų kultūrų nelabai matė. Ta integracija dėl to ir sunki – dėl kalbos, skirtingų tradicijų, nenoro kažką kita priimti. Lietuviai kartais yra tokie žmonės – atvažiuoja ir nori būt karaliai, galvoja, kad yra geresni už kitus. Bet kitas šalis reikia gerbti, juk to paties nori ir iš žmonių, kurie atvažiuoja į Lietuvą.“

P. Tverijonas: „Čia yra tokių lietuvių, kurie apsimeta esą britai, kopijuoja juos, apsimeta. Tačiau tai tėra saviapgaulė, nes lietuvių mentalitetas yra visai kitas. Reikia priimti kultūrą, bet nepamiršti savosios. Integruotis, bet ne asimiliuotis, nes tuomet žmogus praranda pats save.“

G. Mankutė: „Į lietuvių sąjungas buriasi labiau išsilavinę žmonės. Iš tiesų, tik atvažiavęs čia pamatai, kaip skiriasi žmonės turintys ir neturintys išsilavinimo. Tai mąstymo, poreikių, norų skirtumai. Mes vienijam visus, bet patirtis rodo, kad neišsilavinę, vadinamuosiuose „lietuvių getuose“ gyvenantys žmonės neina į mūsų rengiamus Vasario 16-osios minėjimus, nors jie ir būna labai moderniai, smagiai organizuojami. [...] Naujausia mūsų iniciatyva – šokių ratelis, bet tokiems žmonėms tai visiškai neįdomu. Juos žavi labiau materialūs dalykai. Taip jie ir formuoja požiūrį

Lietuvoje, kad čia niekur negali nueiti, nes viskas labai brangu. Nors iš tiesų yra daug nemokamų koncertų, parodų.”

Apibendrinant ekspertų išsakytas mintis galima konstatuoti, kad važiuodami į „Pažadėtąją žemę“ lietuviai neretai susiduria ne tik su buitinėmis, finansinėmis, bet ir kultūrinių skirtumų problemomis, kurias, jų manymu, derėtų spręsti stiprinant tolerancijos jausmą ir kartu nepamirštant savųjų šaknų. Juo labiau, kad ekspertų įsitikinimu, didžioji dauguma išvažiavusiųjų, anksčiau ar vėliau grįš į Lietuvą.

IŠVADOS

- Informuodamos apie šalį ir joje vykstančius įvykius, žmones, kultūrą, ekonominę ir politinę padėtį masinės komunikacijos priemonės kuria šalies įvaizdį, kuris tampa daugiau ar mažiau svarbiu ekonominės emigracijos veiksniu. Neretai apie šalį sukuriama mitas, skatinantis žmones sureikšminti galimybes toje šalyje.
- Didžiulį Lietuvos žiniasklaidos dėmesį ekonominei emigracijai tikslo šalyse: Ispanijoje, Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje skatina masiniai lietuvių išvykimai. Tyrimo metu paaiškėjo, kad daugiausiai straipsnių „Respublikoje“ ir „Lietuvos ryte“ 2006 metais buvo apie ekonominius emigrantus Didžiojoje Britanijoje, ypač Londone.
- Daugiausia dėmesio spauda skiria emigracijos priežastims, taip pat gyvenimo sąlygoms ir sėkmingoms emigrantų istorijoms aprašyti. Tačiau pateikiama gana siauro pobūdžio informacija – daugiausia tik apie uždarbį ir išlaidas, verslo kūrimo sąlygas. Yra ir nemažai neigiamos informacijos šia tema – ji susijusi su apgavystėmis, dužusiomis viltimis greitai rasti darbą ir uždirbus daug pinigų grįžti kurti gerovės į Lietuvą.
- Lietuvos televizijos laida „Emigrantai“ – daug įvairios ir naudingos informacijos apie ekonominę emigraciją pateikianti laida. Čia išryškintos esminės problemos, su kuriomis susiduria į Didžiąją Britaniją emigravę lietuviai: sunkumai ieškant darbo, gyvenimo sąlygos, pavojai, švietimo sistemos trūkumai ir privalumai (tai labai aktuali tema, nes kasmet Didžiojoje Britanijoje gimsta apie 5000 lietuvių).
- Tačiau šio darbo autorei atlikus kokybinį tyrimą – Londone apklausus 25 ekonominius emigrantus ir 5 kompetentingai emigracijos klausimais galinčius pasisakyti savo srities specialistus – ekspertus išryškėjo aktualios tendencijos, kurių žiniasklaida apskritai nemini arba tam skiria labai mažai dėmesio.
- Dėl didelės ir vis augančios lietuvių bendruomenės Londonas ekspertų jau vadinamas penktuoju Lietuvos miestu, į kurį važiuojama tikintis užsidirbti. Tačiau daugumai užsidirbti norimos sumos iškart nepavyksta, todėl svetimose šalyse liekama ilgesniam, o kartais ir visam laikui. Grįžimą stabdo ir gėdos jausmas parvažiuoti iš „svajonių šalies“ be pinigų.
- Tyrimai rodo, kad daugiausia emigruoja aukštojo išsilavinimo neturintys asmenys, tačiau ir turintieji aukštojo mokslo diplomą neretai dirba darbą, kuriam nereikia kvalifikacijos – vyksta „protų švaistymas“. Paradoksalu tai, kad ne maža dalis išsilavinusių emigrantų gyvendami Lietuvoje darbui kėlė daug aukštesnius reikalavimus.
- Viena svarbiausių darbdavių motyvacijų Anglijoje priimant į darbą emigrantus yra ne aukštojo mokslo diplomas, o darbo patirtis šioje šalyje.

- Atvažiavusiems pas pažįstamus, gimines įsikūrimo, dokumentų tvarkymo ir darbo paieškos sąlygos yra daug lengvesnės, tačiau ir šis faktorius negarantuoja, kad pavyks užimti ir išsaugoti darbo vietą – neretai neišvengiama apgavysčių, o ir pažintys, kitaip nei Lietuvoje, nereiškia, kad blogai dirbantis žmogus nepraras darbo vien todėl, kad yra kažkieno giminaitis.
- Didžiojoje Britanijoje galima išskirti dvi lietuvių emigrantų grupes – neišsilavinusius ir dažniausiai sunkiai kalbančius angliškai ir išsilavinusius bei puikiai mokančius užsienio kalbą.
- Pirmoji grupė paprastai gyvena kartu – „Mažomis Lietuvomis“, t.y. bendrauja tik su savo tautiečiais, apsiperka lietuviškose maisto parduotuvėse ir žiūri lietuviškus kanalus per palydovinę anteną. Paprastai jie užsiima pagrindinių poreikių tenkinimu – už uždirbtus pinigus perka maistą, drabužius, alkoholį ir pramogauja lietuviškuose-rusiškuose klubuose. Ši grupė praktiškai nesiintegruoja ne tik į gausią tarptautinę bendruomenę Londone, bet ir nedalyvauja Didžiosios Britanijos lietuvių sąjungų rengiamose šventėse. Šiai grupei ypač būdingas nepakantumas kitoms rasėms ir kultūroms, nors neretai iki apsigyvenimo su kitais lietuviais, jiems teko gyventi viename bute ar net dalintis vienu kambariu su kinu ar arabu.
- Pirmajai grupei priklausantys emigrantai taip pat neišnaudoja didžiulių miesto ir pačios šalies teikiamų galimybių ir privalumų – jie tarsi užsidaro tiek fizine, tiek moraline prasmėmis.
- Išsilavinę ekonominiai emigrantai iš Lietuvos Londone nėra priklausomi nuo kitų lietuvių (nėra dėl kalbos barjero) ir todėl gana lengvai integruojasi į čionykštę bendruomenę. Be to, pastebima, kad jie net ima šalintis kitų lietuvių ir daugiausia bendrauja su užsieniečiais.
- Bendras ir gana ryškus bruožas, būdingas abiem grupėm – svetimybų atsiradimas lietuviškajame žodyne. Jį papildo tokios sąvokos kaip: „tiūbas“ (metro), „travelka“ (transporto bilietas), „morgedžius“ (paskola būstui), „paundas“ (svaras sterlingas), „klynerė“ (valytoja), „bilderis“ (statybininkas) ir t.t.
- Emigracijoje neretai išsikreipia savęs suvokimo ir gyvenimo kokybės samprata – Lietuvoje palikę namus, butus, čia atvykę ekonominiai emigrantai dažniausiai keliose nuomojasi butą ar namą, gyvena po kelis žmones viename kambaryje. Tačiau didžiuojasi galintys nusipirkti vardiniu ženklu pažymėtų drabužių, leisti sau gana brangias pramogas.
- Taigi visi išsikelti uždaviniai įgyvendinti ir tikslas pasiektas – tyrimo metu paaiškėjo, kad nors apie emigraciją žiniasklaida informuoja gausiai, tačiau praleidžiamos svarbios ir ryškios tendencijos. Išsikelta hipotezė visiškai pasitvirtino.
- Atliktas kokybinis žiniasklaidos priemonių ir ekonominių emigrantų tyrimo palyginimas leidžia teikti rekomendaciją visuomenės informavimo priemonėms – joms derėtų skirti daugiau dėmesio emigrantų gyvenimo realijų nušvietimui ir neapsiriboti tik gyvenimo sąlygomis, bet informuoti apie ryškiausias tendencijas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Bibliografiniai šaltiniai

1. Angenendt, St., *Gibt es europäisches Asyl- und Migrationsproblem?* Bohn: Europa Union Verlag, 2000. – 89p. ISSN 0344 – 8915.
2. Čeikauskienė M., *Reklama ir firmos įvaizdis*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. – 70p. ISBN 9986 – 12 – 123 – X.
3. Čereška, B., Jokubauskas, D., *Reklama: teorija ir praktika*, Vilnius: Homo liber, 2004. – 363p. ISBN 9955 – 44 – 975 – 6.
4. Dennis, E., Merril, J., *Pokalbiai apie žurnalistiką*, Vilnius: VU 1-kla, 1997. – 222p. ISBN 9986 – 19 – 231 – 5
5. Dobryninas, A., *Nepilnamečių justicija Lietuvos žiniasklaidoje*, Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000. – 119p. ISBN 9955 – 473 – 00 – 2.
6. Donskis, L., *Be pykčio: vienerių metų minčių žemėlapis*, Vilnius: Versus aureus, 2006. – 333p. ISBN 9955 – 699 – 00 – 0.
7. *Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai: konferencijos medžiaga*, Vilnius: Valstybės žinios, 2006. – 99p.
8. Fiske, J., *Įvadas į masinės komunikacijos studijas*, Vilnius: Baltos lankos, 1998. – 239p. ISBN 9986 – 861 – 60 – 8.
9. Grossberg, L., Wartella, E., Whitney, Ch., Wise, M., *MediaMaking: Mass Media in a Popular Culture*, New York: Sage Publications, 2006. – 495p. ISBN 0761 – 92 – 543 – 0.
10. Gudonienė, V., *Įvadas į masinės komunikacijos teorijas*, Vilnius: Žara, 1999. – 55p. 316.77(075.8)
11. Kunczik, M., *Images of Nations and International Public Relations*, New Jersey: Lawrence Erlbaum associates, publishers, 1997. – 337p. ISBN 0805 – 81 – 714 – X.
12. *Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija*, Vilnius: Statistikos departamentas, 2006. – 30p. ISBN 9955 – 588 – 90.
13. Maquail, D., *Mass communication theory : an introduction*, London etc: Sage, 1994. – 416p. ISBN 0803 – 97 – 785 – 9
14. Marconi, J., *Image Marketing*, Chicago: NTC Bussines Books, 1996. – 232p. ISBN 0844 – 23 – 504 – 0.
15. Morley, M., *How to Manage Your Global Reputation*, Bristol: J. W. Arrowsmith Ltd, 1998. – 228p. ISBN 0814 – 756 – 79 – 4

16. Sipavičienė, A., *International migration in Lithuania : causes, consequences, strategy*, Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1997. – 349p. ISBN 9986 – 523 – 39 – 7.
17. Sipavičienė, A., *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*, Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2006. – 42p. ISBN 9955 – 697 – 03 – 2.
18. Sverdiolas, A., *Lėkštutėlė lėkštelė: keli dabartinės Lietuvos viešosios erdvės ypatumai*, Vilnius: Versus aureus, 2006. – 45p. ISBN 9955 – 601 – 95 – 7.
19. *Žurnalistikos enciklopedija*, Vilnius: Pradai, 1997. – 606p. ISBN 9986 – 776 – 62 – 7.

Straipsniai

20. Ozolas, R., *Žiniasklaida skęsta hedonizmo jūroje*, Žurnalistų žinios, 2001 06-07, p. 16
21. Ožalas, A., *Internetinė žiniasklaida masinės komunikacijos teorijų aspektu*, Informacijos mokslai, 2005, p. 139
22. Petrokaitė, S., *Šiandien pastebima tendencija, kad politika ir žiniasklaida suauga*, Žurnalistų žinios, 2002 04, p. 4
23. Sarcevičius, A., *Nemąstau, todėl ir pasitikiu spauda*. Žurnalistų žinios, 2003 12, p. 5

Internetiniai šaltiniai

24. *Ar Lietuva išsivaikščios?* [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2007 04 15]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/emigracija_ar_lietuva_issivaikscios/3328
25. „*Baltijos tigrai*” ir kita egzotika. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 04 19] Prieiga per internetą: http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030926/liet_01.html
26. *Dauguma Lietuvos gyventojų norėtų emigruoti į užsienį* [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2007 03 19]. Prieiga per internetą: <http://www.anglija.com/naujienos/archyvas/default.asp?fnc=9&nid=178&cat>
27. *Dauguma emigravusių lietuvių buvo bedarbiai*. [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2007 03 19]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuvauzsienyje.com/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=676&mode=thread&order=0&thold=0>
28. *Demokratinės visuomenės informavimo kultūros plėtros gairės*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 04 13]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/QOT74DC6T5.DOC>

29. *Ekonominių migrantų skatinimo grįžti į tėvynę priemonės*. [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2007 03 19]. Prieiga per internetą: <http://www.migracija.lt/MD/Informac/Integruotas%20migrantu%20tyrimas%20-%202%20versija.pdf>
30. *Имидж страны. Страновый брендинг* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 12 03]. Prieiga per internetą: <http://www.zakon.kz/our/news/print.asp?id=39395>
31. *Как продать родину* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 12 03]. Prieiga per internetą: <http://www.adme.ru/articles/2005/05/30/2721.html>
32. *Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmetis: įvaizdžio programos metmenys* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2005 12 01]. Prieiga per internetą: <http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/98/7/07gudaus.html>
33. *Lietuvių emigracija: problemos ir galimi sprendimo būdai*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 04 20]. Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf
34. *Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 04 29]. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/1_Ivaizdzio%20projektas.pdf
35. *Lietuva pagal emigracijos mastus – pirmoji Europos Sąjungoje* [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2007 03 19]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/euronews/article.php?id=9032043>
36. *Lietuvos statistikos darbai*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 03 12]. Prieiga per internetą: www.stat.gov.lt/.../download_release/?id=1335&download=1&PHPSESSID=6109e20f585011bd0417f9e9b2403955
37. *Маркетинг территорий: маркетинг страны* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 12 03]. Prieiga per internetą: <http://www.marketing.spb.ru/lib-special/regions/territory/2.htm>
38. *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 03 14]. Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php
39. *Migracijos metraštis 2006 metų*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 03 29]. Prieiga per internetą: <http://www.migracija.lt/MD/metraštis2006.htm>
40. *Migruoti skatina maži atlyginimai*. [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2007 03 14]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuvauzsienyje.com/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=733&mode=thread&order=0&thold=0>
41. *Organizacijos įvaizdžio kūrimas: apibendrinamojo modelio link* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2005 12 15]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/22/str11.html>
42. *Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 03 29]. Prieiga per internetą: www.civitas.lt/files/Emigracija_programa.pdf
43. *Tik kas antras – trečias emigrantas deklaruoja savo išvykimą iš Lietuvos*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 04 02]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1767>

PRIEDAI

Darbo autorės susitikimo Londone su Lietuvos ambasadoriumi Didžiojoje Britanijoje Vygaudu Ušacku akimirka

1 nuotrauka

Šaltinis: Lietuvos ambasada Didžiojoje Britanijoje

Savaitraščio „Londono žinios“ redaktorė Dovilė Ilevičiūtė buvo kalbinama kaip ekspertė

2 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

**Dar vienas ekspertas – beveik dešimtmetį Londone gyvenantis Šv. Kazimiero
bažnyčios klebonas Petras Tverijonas**

3 nuotrauka

Šaltinis: <http://www.flickr.com/photos/lietuviai-uk/437807234>

Aušra džiaugiasi gyvenimu Londone – galimybės ir tuo, kad čia ji gerbiama

4 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Viešbutyje, kuriame dirba Viktorija (dešinėje) apie 70% aptarnaujančio personalo sudaro lietuviai. Nuotraukoje Viktorija – su bendradarbe Laura.

5 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Šių lietuvių darbo diena trunka nuo 7 ryto iki 15 val. dienos

6 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Virėja dirbanti Diana su vyru ir dviem vaikais Londone gyvena jau trejus metus

7 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Patikėjusi įdarbinimo agentūrą pažadais Oksana (kairėje) atvyko į Londoną ieškoti laimės. O kai paaiškėjo, kad agentūra ją apgavo, mergina paskambino pusseserei

Dianai ir paprašė pagalbos...

8 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

**Kambarinė viešbutyje dirbanti Vitalija prieš emigrudama Lietuvoje dirbo
mokyklos valytoja**

9 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

**Iš Pasvalio kilusi kambarinė Žaneta uždirbtus pinigus išleidžia soliariumui,
drabužiams ir naktiniams klubams**

10 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

**Laisvą akimirką kambarinių prižiūrėtoja Vida (dešinėje) mėgsta išgerti kavos
poilsio kambaryje su kitomis lietuvėmis**

11 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

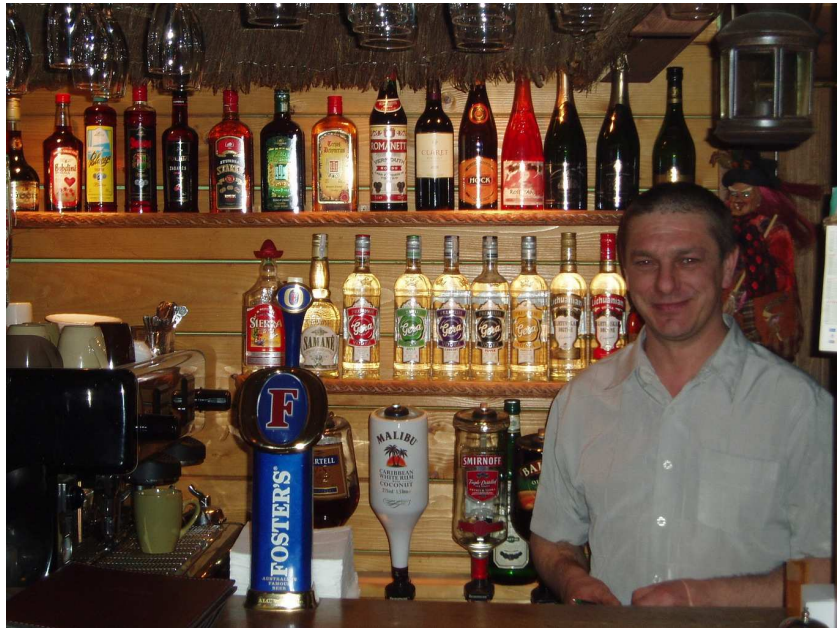
**Pagaliau legaliai dirbančiai moteriai Londone teko ne tik patekti į apgavikų rankas,
badauti, bet ir dalyvauti susišaudyme...**

12 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Lietuviškų patiekalų kavinėje „Lina“ dirbantis Linas vargsta daug, o uždirba mažiau, nei norėtų. Vyriškis jau ruošiasi atgal į Lietuvą.

13 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Studijas Lietuvoje sustabdęs Marius Londone dirba ekskavatorininku, tačiau juodadarbiu likti nenori

14 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Už libaniečio Londone ištekėjusi Milda norėtų grįžti į Lietuvą, tačiau ją svetimoje šalyje jau laiko šeima

15 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Laura Londone universitete studijuoja slaugą – ji įsitikinusi, kad čia seselėms karjeros galimybės daug didesnės

16 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

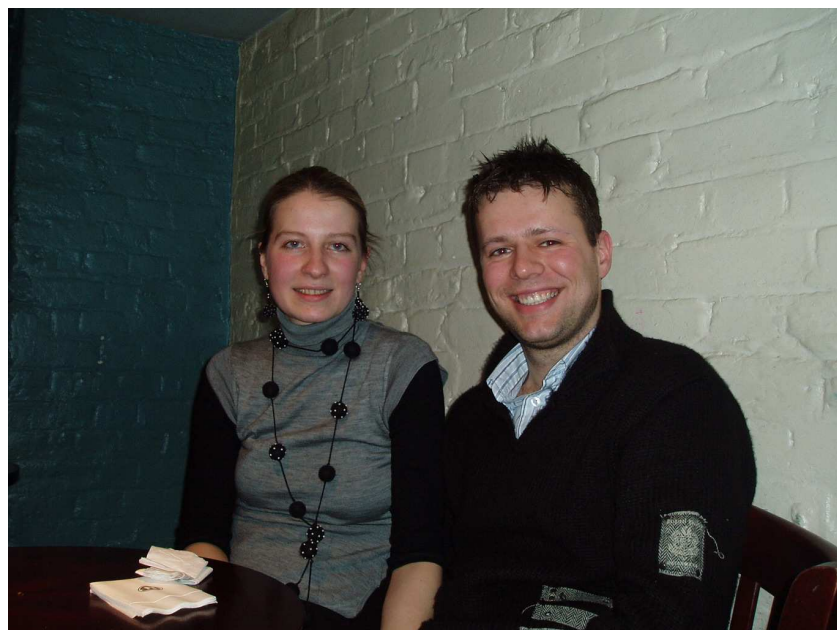
Beveik metų dukrytės mama Dalia tikina, kad sąlygos auginti vaiką Londone daug geresnės, nei Lietuvoje

17 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Atvažiuę į Londoną aukštąjį išsilavinimą turintys Jurgita ir Edgaras dirbo baruose, parduotuvėse ir tik po kelerių metų pradėjo karjerą labiau kvalifikuotuose darbuose

18 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka darbo autorės

Tomas (dešinėje) su draugu jau beveik dešimtmetį dirba statybų srityje

19 nuotrauka

Šaltinis: nuotrauka autorės

SUMMARY

IMAGE OF A COUNTRY AND ECONOMIC EMIGRATION: MATCH OF CONVEYANCE AND REALITY

By Indrė Pleskovaite

The master thesis “Image of a country and economic emigration: match of conveyance and reality” raises an important issue – press gives a lot of information about emigration, but does this information really reflect reality?

The purpose of the paper is to face media information about economic emigration and reality. It is also important to discuss the meaning of country image as it influences trend of economic emigration and about media power influence to public trust. The factors and causes which influence the massive emigration of the Lithuanian are also revealed.

The paper includes a survey of migration processes until 1990 concentrating on the changes in migration forms and flows that occurred after 1990 when the legislative restrictions on emigration from Lithuania were eliminated. The raised issue is approached by analyzing social, psychological and other scientific literature as well as various contemporary periodicals. Statistical analysis of the data about the official and undeclared cases of emigration from the state enables to take a closer look at the migration flows from 1990 until 2006.

The research paper consists of theoretical and practical parts. The first section of the theoretical part introduces conception of image and country image. There is explained the meaning of country image to public in every day life also. Opinion of public is very influenced by media. It mostly forms image of the country by itself.

The second section of the theoretical part introduces the concept of migration and analyses the historical development of migration processes in Lithuania and in the world in general. Moreover, the second section includes the classification of migration forms, the overview of migration theories and the analysis of the beneficial and negative impact of emigration on the emigrant and the state. The practical part consists of the analysis of reports of media about economic emigration in Great Britain and the semi structural interviews that were conducted in order to examine more deeply reality of life in emigration in London. 30 interviews were obtained: 25 interviews with economical emigrants and 5 with experts.

The research showed that media do not inform about all aspects of life in emigration. Hypothesis that information of media reflects reality, but it does not show important tendencies was proved.

Keywords: image, media influence, migration, emigration, emigrant, causes.